

T.C

BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER

Yüksek Lisans Tezi

**MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ'NİN
KIBRIS SORUNUNA YAKLAŞIMI (1971-1985):
TÖRE DERGİSİ ÖRNEĞİ**

**Zeynep TEKİN
195030016**

Tez Danışmanı:

Doç. Dr. İsmail ŞAHİN

Bandırma 2022

T.C
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER

Yüksek Lisans Tezi

MİLLİYETÇİ HAREKETİN PARTİSİ’NİN
KIBRIS SORUNUNA YAKLAŞIMI (1971-1985):
TÖRE DERGİSİ ÖRNEĞİ

Zeynep TEKİN
195030016

Tez Danışmanı:
Doç. Dr. İsmail ŞAHİN

Bandırma 2022

ETİK BEYAN
TÜRKİYE CUMHURİYETİ

BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.
(...../...../20...)

Adı ve Soyadı
İmzası

ÖZET

MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ'NİN KIBRIS SORUNUNA YAKLAŞIMI (1971-1985): TÖRE DERGİSİ ÖRNEĞİ

Zeynep TEKİN

Bu çalışmada, Milliyetçi Hareket Partisi'nin Kıbrıs sorununa yaklaşımı Töre Dergisi bağlamında incelemiştir. Töre Dergisi MHP'nin resmi yayın organlarından biri olmamasına rağmen MHP mensubu Emine Işınsu tarafından kurulmuştur. Derginin akademisyen ve yazar kadrosu MHP mensubu olan üyelerden oluşmaktadır. Dolayısıyla, 1971-1985 yılları arasında dergide Kıbrıs meselesine ilişkin yayımlanmış makaleler; MHP'nin o dönem Kıbrıs sorununa nasıl yaklaştığına ışık tutmaktadır. Bu yüzden ilk bölümde, öncelikle Töre Dergisi'nin yayın hayatına başlama süreci, yazar kadrosu ve gelişimine değinilmiştir. Dergideki makalelerin muhtevasının daha iyi anlaşılması için milliyetçilik teorisi ve milliyetçiliğin dış politikaya etkisi açıklanmıştır. Sonrasında, MHP'nin milliyetçi ideolojisini ortaya çıkaran etkenler ile partinin dış politika anlayışını şekillendiren milliyetçi ideolojisi ele alınmıştır. 1971-1974 yılları arasında yayımlanmış makalelerde MHP mensubu akademisyenlerin Kıbrıs sorununa yaklaşımları ve bu dönemde izledikleri oldukları politikalara değinilmiştir. Son bölümde ise; 1974-1985 yıllarında Kıbrıs meselesine yaklaşımları ve Kıbrıs'ta yaşanan sosyo-ekonomik sorunlara yönelik çözüm arayışları ele alınmıştır. Sonuç olarak, 1971-1985 yıllarında yayın hayatındaki hareketliliğin dışında kalmak istemeyen ve kendi tabanlarına ideolojik anlayışları çerçevesinde içerik sunmak isteyen partiler resmi yayın organları dışında görece bağımsız dergilerle bu hedeflerine ulaşmayı arzulamaktadırlar. Bu sebeple; dergide Kıbrıs konusunda makaleleri yayımlanmış olan akademisyenler ve yazarlar Kıbrıs meselesini milliyetçi bir perspektiften ele almışlardır. Bu durum onların Kıbrıs sorununu çözmekten ziyade milliyetçi ideolojilerini meşrulaştırmayı öncelemiş olduklarını gösterir.

Anahtar Sözcükler: Kıbrıs Sorunu, Milliyetçi Hareket Partisi, Töre Dergisi, Milliyetçi İdeoloji, Dış Politika.

ABSTRACT

THE APPROACH OF THE NATIONALIST MOVEMENT PARTY'S TO THE CYPRUS PROBLEM (1971-1985): THE CASE OF TÖRE JOURNAL

Zeynep TEKİN

In this study, the approach of the Nationalist Movement Party to the Cyprus problem has been examined in the context of the Töre Journal. Although Töre Journal is not one of the official publications of the MHP, it was founded by MHP member Emine Işınsu. The academic and writer enrollee of the Journal also consist of members of the MHP. Therefore, the articles, published in the journal on the Cyprus issue between 1971-1985 shed light on how the MHP approached the Cyprus problem at that time. Hence, in this part, the publication process of Töre Journal, its writer member and its development are mentioned. In order to understand the content of the articles in the journal in a better way, the theory of nationalism and the effect of nationalism on foreign policy are explained. Afterwards, the factors that revealed the nationalist ideology of the MHP and the nationalist ideology that shaped the foreign policy of the party were discussed. In the articles published between 1971-1974, the approaches of the academicians, who were members of MHP, to the Cyprus problem and the policies they followed in this period were mentioned. In the last part, their approaches to the Cyprus issue in 1974-1985 and the search for solutions for the socio-economic problems in Cyprus are discussed. In conclusion, parties that did not want to stay out of the activity in the publishing life in 1971-1985 and that wanted to present content for their bases within framework of their ideological understanding, wanted achieve these goals with relatively independent journals rather than official publications. Therefore, academics and writers whose articles on Cyprus were published in the Journal discussed the Cyprus issue from a nationalist perspective. This shows that they prioritized legitimizing their nationalist ideology rather than solving the Cyprus problem.

Keywords: Cyprus Problem, Nationalist Movement Party, Töre Journal, Nationalist Ideology, Foreign Policy.

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, 1971-1985 yıllarında MHP'nin mensupların çıkarmış olduğu Töre Dergisi bağlamında Kıbrıs sorunu incelenmiştir. MHP mensubu akademisyenlerin ve yazarların dergide Kıbrıs sorununa yönelik ele almış oldukları makaleleri üzerinden bu sorunun çözümü için ileri sürdükleri görüşleri irdelenmiştir. Böylece hem MHP'nin hem de partinin mensubu olan akademisyenlerin Kıbrıs sorununa yaklaşımları ortaya konulmuştur. Ancak bu makalelerden ulaştığımız sonuç göstermektedir ki, derginin akademisyenleri Kıbrıs sorununu MHP'nin milliyetçi ideolojisi çerçevesinde ele alarak aslında partinin milliyetçi ideolojisinin dinamik kalmasını arzu etmektedirler.

Tez yazım sürecindeki desteklerinden dolayı danışmanım Doç. Dr. İsmail Şahin'e, jüri üyelerinden Doç. Dr. Ersin Müezzinoğlu'na ve Doç. Dr. Altuğ Günar'a teşekkür ederim. Ayrıca, lisans döneminde teorik düşünme noktasında benim üzerimde büyük bir emeği olan Doç. Dr. Zeynep Yücel'e teşekkürlerimi sunarım. Bir de, tez aşamasında benden desteği hiçbir zaman esirgemeyen ablam Melek Tekin'e, dostum Dinar Bağlı'ya ve teknik konularda yardımlarından dolayı abim Alaattin Tekin'e minnettarım.

Zeynep TEKİN

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	I
ETİK BEYAN SAYFASI	II
ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ.....	V
İÇİNDEKİLER	VI
KISALTMALAR	VIII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
TÖRE DERGİSİ	
1.1. Töre Dergisinin Yayın Hayatına Başlama Süreci, Yazar Kadrosu, Gelişimi.....	5
1.2.Töre Dergisinin Milliyetçi İdeolojisi.....	8
1.2.1.Milliyetçilik Teorisi ve Dış Politikaya Etkisi	9
1.2.2. CMKP-MHP'nin Milliyetçi İdeolojisinin Ortaya Çıkmasına Yol Açan Etkenler	15
1.2.3. CKMP-MHP'nin Dış Politika Anlayışını Şekillendiren Milliyetçi İdeoloji .	20
İKİNCİ BÖLÜM	
TÖRE DERGİSİ'NİN KIBRIS SORUNUNA YAKLAŞIMI (1971-1974)	
2.1 Kıbrıs Sorununda Milliyetçi-Muhafazakâr Grupların Rolü	26
2.2. Milliyetçi-Muhafazakâr Grupların Jeopolitik Algılarında Kıbrıs'ın Konumu	29
2.3. Kıbrıs Sorununa Yönelik Çözüm Arayışları ve İzlenen Politikalar	35
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
TÖRE DERGİSİ'NİN KIBRIS MESELESİNE BAKIŞ AÇISI (1974-1985)	
3.1. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtına Giden Süreç ve Harekâta Yönelik Değerlendirmeler ve Eleştiriler	39
3.2. 1974 Sonrasında Kıbrıs Sorununa Yönelik Çözüm Arayışları.....	50
3.2.1. Kıbrıs'ın ve Türkiye'nin Güvenliğine Yönelik Görüşler	50
3.2.3. 1974 Sonrasında Kıbrıs'ın Sosyo-Ekonomik Durum	52
3.2.4. Kıbrıs'ın Sosyo-Ekonomik Sorunlarına Yönelik Çözüm Önerileri ve Eleştirileri.....	56
3.3. Töre Dergisinin Kıbrıs Sorununa Yaklaşımının Değerlendirilmesi.....	65

3.3.1. CKMP-MHP'nin Milliyetçi İdeolojisiyle Ortaya Konan Çözüm Önerilerinin Eleştirisi	65
3.3.2. Kıbrıs Sorunun Farklı Bir Perspektiften Çözümüne Dair Görüşler.....	68
SONUÇ.....	72
KAYNAKÇA	76
ÖZGEÇMİŞ.....	79

KISALTMALAR

- AB:**Avrupa Birliği
ABD:Amerika Birleşik Devletleri
AP:Adalet Partisi
CHP:Cumhuriyet Halk Partisi
CMKP:Cumhuriyetçi Millet Köylü Partisi
CTP:Cumhuriyetçi Türk Partisi
EOKA:Kıbrıslı Savaşçıların Milli Örgütü
DP:Demokrat Parti
KKTC:Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KTFD:Kıbrıs Türk Federe Devleti
MBK:Milli Birlik Komitesi
MHP:Milliyetçi Hareket Partisi
MGK:Milli Güvenlik Kurulu
NATO:Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
TİP:Türkiye İşçi Partisi
SSCB:Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TMT:Türk Mukavemet Teşkilatı
TMD:Türk Milliyetçiler Derneği
TKP:Toplumcu Kurtuluş Partisi
TSK:Türk Silahlı Kuvvetleri
UBP:Ulusal Birlik Partisi

GİRİŞ

1961 Anayasası'yla temel haklar ve özgürlükler güvence altına alındıktan sonra yazın dünyasında büyük bir hareketlilik başlamıştır. Milliyetçi Hareket Partisi mensubu yazarlar ve akademisyenler de bu hareketliliğin oluşmasında büyük rol oynayan sol grupların ve partilerin çok dışında kaldıklarını düşünmüşlerdir. Bu sebeple Milliyetçi Hareket Partisi'nin resmi yayın organlarının dışında görece bağımsız bir dergi olan Töre'yi çıkarmışlardır. Fikir ve sanat dergisi olan Töre Dergisi'nde, Dış Türkler gibi siyasi konulara da yer verilmiştir. Bu doğrultuda, 1971-1985 yılları arasında Töre Dergisi'nde Türkiye'nin gündemini meşgul eden Kıbrıs sorununa ilişkin makaleler yayımlanmıştır. Çalışmanın asıl konusu olan Kıbrıs sorunu, bu makaleler bağlamında incelenmiştir. Böylece 1971-1985 yıllarında Milliyetçi Hareket'in Kıbrıs sorununa yaklaşımı ortaya konulmuştur. Bu meselenin çözümüne yönelik makalelerde öne sürülen görüşler üzerinden irdelenmiştir. Daha sonra bu görüşlerin reel politikayla uyuşmayan yönleri açıklanmıştır.

Töre Dergisi'nin; 44. ,48. , 53. , 84. , 87. , 88. ve 89. sayıları hariç, diğer sayılarında yayımlanmış olan Kıbrıs konulu makaleler incelenmiştir. Ancak, derginin ulaşabildiğimiz sayılarında; salt tarihsellik ve tekrar içeren, Kıbrıs sorununun çözümüne ilişkin fikir veya görüş bildirmeyen ve Kıbrıs sorununa yönelik Türk hükümetlerinin mevcut politikalarını eleştirmeyen makaleler çalışmanın kapsamına alınmamıştır. Çünkü bu yönde kaleme alınmış makalelerle, MHP'nin Kıbrıs sorununa yaklaşımının anlaşılması mümkün değildir. Ayrıca, bu şekilde ele alınmış makalelerin dergide yayımlanmış olması, MHP mensubu akademisyenlerin Kıbrıs konusundaki milliyetçi ideolojileriyle okuyuculara etki etmeye yöneliktir.

Çalışmanın ilk bölümünde; Töre Dergisi'nin ortaya çıkış süreci, gelişimi ve yazar kadrosuyla birlikte derginin milliyetçi ideolojisi açıklanmıştır. Bu kısmı ele alırken, dış politika sorunlarının milliyetçi ideolojiyle çözümünün nasıl bir etki yaratacağını ortaya koymak için öncelikle milliyetçilik teorisi ve dış politikaya etkisi

açıklanmıştır. Daha sonra Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nin-Milliyetçi Hareket Partisi'nin (CKMP-MHP) milliyetçi ideolojisinin ortaya çıkmasına yol açan faktörler ile partinin lideri olan Türkeş'in dış politika anlayışını şekillendirmiş olan milliyetçilik doktrini incelenmiştir.

İkinci bölümde; Töre Dergisi'nin Kıbrıs sorununa yaklaşımı ele alınmıştır. Bu kısımda öncelikle milliyetçi-muhafazakâr grupların rolü ve jeopolitik algılarında Kıbrıs'ın konumu irdelenmiştir. Daha sonra,1974 Barış Harekâtı öncesinde Kıbrıs meselesine yönelik çözüm arayışları ve izlenen politikalar ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde ise Kıbrıs Barış Harekâtını zorunlu kılan koşullara ve Töre Dergisi'nde 1974 Kıbrıs Barış Harekâtına yönelik değerlendirmelere ve eleştirilere değinilmiştir. Ayrıca, 1974'ten sonra adanın ve Türkiye'nin güvenliğini korumaya yönelik ileri sürülen görüşler ile Kıbrıs'ın sosyo-ekonomik durumu ve bu duruma ilişkin çözüm önerileri ve eleştiriler incelenmiştir. Daha sonra ise Töre Dergisi'nin Kıbrıs sorununa yaklaşımı değerlendirilmiş ve bu sorunun farklı bir perspektiften çözümü için yeni çözüm önerileri ileri sürülmüştür.

Makalelerin analizlerinden elde ettiğimiz bulgular göstermektedir ki; Kıbrıs sorunu Yunanistan'daki aşırı sağ partiler ve grupların Kıbrıs konusunda yürüttüğü politikalar çerçevesinde ele alınmıştır. Bu yüzden Töre Dergisi'nin akademisyenleri Kıbrıs sorununu kontra-milliyetçi bir anlayışla açıklamayan ve milliyetçi paradigmanın dışında kalan teorilerle izah etmeye çalışan partilerin ve grupların yaklaşımlarını milli menfaatlere aykırı olarak değerlendirmişlerdir. Böylece, Kıbrıs meselesinin çözümünün yalnızca partinin milliyetçi ideolojisinden geçtiğine dair güçlü bir algı yaratmaya çalışmışlardır.

Bunlara ek olarak, yayımlanmış makalelerde Kıbrıs sorununun çözümsüz kalmasındaki nedensellikler ortaya konulmuştur. Bu noktada Türkiye'ye yönelik yapılmış olan eleştirilerden biri, Türk hükümetlerinin adaya 1974 yılından önce neden askeri müdahalede bulunmadığıdır. Ancak, Türkiye'nin bu müdahaleyi gerçekleştirmemesinin sebepleri göz ardı edilerek, bu eleştiriler ortaya konulmuştur. Bu yaklaşımla, Kıbrıs'a askeri müdahalenin yapılması için derginin okuyucu kitlesi

tarafından Türk hükümetlerine yönelik baskının büyümesi ve bu konuda kendi yaklaşımlarının meşrulaştırılması amaçlanmıştır. Dergideki makalelerde Türk hükümetlerine yöneltilen ikinci eleştiri ise, onların Kıbrıs'ın ekonomik kalkınması için gereken yapısal reformları ortaya koymamaları ve Kıbrıs'taki ekonomik krizin büyümesine neden olmalarıdır. Ancak ekonomik krizin büyümesi uluslararası konjonktürden kaynaklanan sorunlardan bağımsız bir şekilde değerlendirilmiş ve yalnızca Türk hükümetlerinin bu konudaki yanlış politikaları üzerinden açıklanmıştır. Fakat onların bu noktadaki yanlış politikalarının neyden kaynaklandığını ve onların ortaya koyamadıkları yapısal reformların nasıl oluşturulması gerektiğine ilişkin herhangi bir görüş bildirmemişlerdir. Bu konuda yalnızca Türk hükümetlerinin Kıbrıs'taki ekonomik krizi yatıştırmaya bile yetmeyen uygulamalarına değinmişlerdir.

Dergide yayımlanmış makalelerde, Kıbrıs'taki ekonomik krizden yakınan Kıbrıslıların tavrı da eleştirilmiştir. Onlara göre bu tutum, Kıbrıs halkına tanınan erken emeklilik hakkı ve mücahitlere maaş bağlanması gibi ayrıcalıklı durumları görmelerini engellemektedir. Bu noktada Kıbrıs halkının yaşanan ekonomik krizi harekât öncesi dönemle kıyaslayarak, Anavatan'a minnettarlık duymaları ve milliyetçi duygularını canlı tutarak bu durumu kabullenmeleri ya da ekonomik krizin geçmesini beklemeleri gerektiğini belirtilmiştir. Töre Dergisi'nin akademisyenlerine göre, Kıbrıs'ta ekonomik istikrarsızlık sürdükçe Kıbrıs halkı Türkiye'ye bağlı kalacaktır ve taksim tezi meşru kılınacaktır. Onlar bu tutumlarıyla güven yerine bağlılığı tercih ettiklerini ve demokratik ilkelerden ziyade otoriterliği benimsediklerini göstermektedirler. Bu duruma bağlı olarak, Kıbrıs'ta siyasi yaşamı Kıbrıslı milliyetçileri temsil eden Ulusal Birlik Partisi'nin (UBP) şekillendirmesi arzu etmektedirler. Bu yüzden Kıbrıs toplumu içerisinde farklı kesimleri temsil eden partilerin komünizmin savunuculuğunu yaptıklarını ileri sürerek, onların siyaset sahnesinden dışlanmalarına yönelik algı oluşturmaya çalışmışlardır. Dolayısıyla, Töre Dergisi'nin akademisyenleri Soğuk Savaş'ın kutuplaştırıcı söylemini araçsallaştırarak, Kıbrıs'taki siyasi yaşamın yalnızca kendi milliyetçi ideolojileri doğrultusunda şekillenmesi için mücadele etmişlerdir. Fakat bu durum Kıbrıs halkının Türkiye'ye duyduğu güvenin sarsılmasına ve Türkiye'den uzaklaşmasına yol açmıştır. Bu noktada denilebilir ki; MHP'nin Kıbrıs meselesine yaklaşımı Yunanistan'daki milliyetçi partilerin ve grupların tezleri üzerinden

şekillenmiştir. Bu durum Töre Dergisi'nin yazarları, Kıbrıs sorununu kontra-milliyetçi bir yaklaşımla ele almış olduklarından dolayı bu sorunu milliyetçi-muhafazakâr kesimlerin çözmeye çalıştığı bir dava olarak görmelerine yol açmıştır.

Nitekim derginin akademisyenleri Kıbrıs konusundaki yaklaşımlarının milliyetçi- muhafazakâr çizgide yer alan diğer siyasi partiler ve gruplar tarafından kabul görmesi, bu sorunu dini motivasyona sahip “dava” sözcüğüyle nitelendirmeleriyle ve onu hak düzeyine indirgemeleriyle ilişkilidir. Kıbrıs sorununu bu şekilde ele alarak, milliyetçi-muhafazakâr çizgideki sağ partilerin tabanlarını harekete geçirmeye çalışmışlardır. Böylece milliyetçi ideolojilerini meşru kılmayı ve etki alanlarını genişletmeyi ummaktadırlar. Ayrıca, onlar zaman algılarını imparatorluk döneminde tutarak veyahut hapsederek, bu konuda hem derginin okuyucularının hem de sağ parti seçmenlerinin ideolojik dürtülerle hareket etmelerini arzu etmektedirler. Böylece onların iradelerini yok sayarak, kendi ideolojileri doğrultusunda Kıbrıs sorununu değerlendiren bir okuyucu kitlesi oluşturmaya çalışmışlardır. Bu durum Töre Dergisi'nin okuyucularından birçoğunun Kıbrıs sorununa yönelik diğer çözüm önerilerine önyargıyla yaklaşmalarına yol açmaktadır. Ayrıca, bu konudaki farklı çözüm önerilerini kendi milliyetçi ideolojileri üzerinden değerlendirmelerine ve bu görüşleri karalayan bir tutum sergilemelerine neden olmaktadır.

Bu noktada Türkiye, Kıbrıs meselesini yalnızca ideolojik anlayışları çerçevesinde tanımlayan ve ele alan milliyetçi-muhafazakâr kesimlerin ideolojisinden uzak bir perspektifle yeniden ele almalıdır. Bu sebeple hem Rum milliyetçilerin hem de Kıbrıslı milliyetçilerin anlayışlarından uzak olan çözüm arayışlarını desteklemelidir. Özellikle, Türkiye Yunanistan'daki milliyetçi-muhafazakâr partilerin Kıbrıs konusunda tansiyonu yükselten söylemlerine karşı temkinli yaklaşmalı ve bu konuda daha ılımlı olan partiler ve gruplarla diplomatik ilişkilerini geliştirmeye çalışmalıdır. Bununla birlikte, Kıbrıs halkının ve Kıbrıslı siyasilerin de Türkiyeli göçmenlerin toplumla bütünleşmesini sağlayacak adımlar atmaları gerekmektedir. Bu yönde atılan adımlar Türkiyeli göçmenlerin Kıbrıs halkına güvenmelerini sağlayacak ve milliyetçi duygulardan uzaklaşmalarına yardımcı olacaktır. Bu konuda başarılı olunduğu takdirde, Kıbrıs toplumunda Rumlara gösterilen düşmanca tutum terk edilir ve AB müktesebatına uyum süreci daha sağlıklı bir zeminde ve daha kısa sürede gerçekleşebilir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÖRE DERGİSİ

1.1. Töre Dergisinin Yayın Hayatına Başlama Süreci, Yazar Kadrosu, Gelişimi

Töre dergisi, Halide Nusret Zorlu Tuna'nın kurduğu aylık fikir ve sanat dergisi olan Ayşe'nin devamıdır. Böylece, Töre dergisi Ayşe'nin 29. sayısından itibaren Töre ismini alarak yayın hayatına başlamıştır. Töre Dergisi'nin kurucuları Halide Nusret Zorlu Tuna ve Emine Işınsu olmakla birlikte, Işınsu Töre Dergisi'nin sahibidir. Derginin 29. veyahut 1. sayısının sunuş kısmında derginin ortaya çıkış amacı şu şekilde açıklanmıştır:

1961 Anayasası'nın temel hak ve özgürlükleri güvence altına alması neticesinde yazın dünyasında büyük bir hareketlilik yaşanmış ve çok sayıda dergi bu dönemde ortaya çıkmaya başlamıştır. Ancak, bu mecmualarda yayımlanan yazıların büyük bir kısmı Marksist-Leninist ideoloji çerçevesinde ele alınmıştır. Bu durum sol ideolojinin Türkiye'de güçlenmesini sağlayarak, her kesimden taraftar kazanmasına yol açmıştır. Bütün bu radikal değişimler beş veya altı yıl içerisinde meydana gelmiştir. Bu süre zarfında; toplum tek bir ideolojinin tahakkümü altına alınmıştır. Bu noktada denilebilir ki, 1960 darbesinden sonra ortaya konan reform düşüncesinin halkta; cinayet, tahrip, adam kayırma, her etnik grup için bağımsızlık isteği ve yurdun bölünmesine yönelik girişimlerin normalleştirilmesini tetiklemiştir. Nitekim bu dönem birçok yönüyle Osmanlı imparatorluğun yıkılma sürecinde yaşadığı içten çöküşün izlerini taşımaktadır. Bu noktada, Türkiye'nin içinde bulunduğu buhranın müsebbiplerine değinmemize rağmen bu durum karşısında sessiz kalan milliyetçi-muhafazakâr kesimlerin de en az onlar kadar suçlu olduğunu kabul etmemiz gerekir. Bu yüzden sol mecmualarda yayımlanan ve büyük bir tahribata yol açan yazılara karşılık, Türk milliyetçileri de kendi ideolojileri çerçevesinde dergi, kitap ve gazete çıkarmaya başlamalıdır. Çünkü henüz tehlike geçmemiştir. Nitekim Türk milletinin ve ülkenin birliğini korumak, yüceltmek için fikirlerini ve tecrübelerini Türk gençliğine sunup onun asil ruhunu milli ateşle tutuşturmayı başarıncaya kadar bu tehlike devam edecektir ("Töre Sunuş", 1971, s. 3).

Bu ülküyle hareket eden Töre dergisinin kurucusu Emine Işınsu, Töre'den önce de farklı dergilerde köşe yazıları kaleme almıştır. Bunlardan biri; ülkücülerin taraftarı olan İbrahim Metin'in çıkardığı, Dünder Taşer, Galip Erdem, Sadi Somuncuoğlu, İskender Öksüz ve üniversitelerden pek çok hocanın desteklediği haftalık Devlet mecmuasıdır. Ancak, Işınsu daha sonra Töre dergisini çıkarmaya niyetlenmiştir. Bu sebeple, Ankara'da Alparslan Türkeş, Sadi Somuncuoğlu, İbrahim Metin ve İskender Öksüz gibi tanıdıklarının katıldığı bir toplantı gerçekleştirmiştir. Ankara'da yapılan toplantıda derginin isminin belirlenmesi için birçok isim önerilmiştir. Işınsu, derginin milliyetçi ve prestijli bir mecmua olmasını dile getirmesiyle birlikte derginin adının Töre olmasında karar kılınmıştır (Işınsu, 2020, s. 59).

Ankara'daki Milliyetçi Hareket mensubu akademisyenler daha çok Devlet'le meşgul olduklarından dolayı kendisi İstanbul'daki akademisyenlerle temasa geçmiştir. Ancak, İstanbul'dan tanıdığı tek akademisyen Alev Arık'tır. Işınsu, Alev Arıkla görüşükten sonra ondan tanıdığı diğerk akademisyenler iletişime geçmesini ve Töre için yazabilecek olanlarla bir toplantı düzenlemesini istemiştir. Işınsu bu gelişmeler yaşanırken Dünder Taşer'den borç aldığı ikibin TL'nin olduğunu söylemiştir. Bu yüzden dergiyi çıkarırken en büyük korkusunun kendisine sermayesinin sorulması olduğunu belirtmiştir(Işınsu, 2020, s. 59).

Yapılması planlanan toplantı kısa bir süre sonra gerçekleştirilmiştir. Toplantı esnasında, Işınsu çıkarmak istediğı dergiye dair görüşlerini açıkladıktan sonra, orada bulunan akademisyenlerden kendisine bu konuda yardımcı olmalarını istemiştir. Toplantıda bulunan akademisyenlerden; Necmettin Hacıeminoğlu, Erol Güngör, Mehmet Ersöz, Mustafa Kafalı ve diğerkleri onu yalnız bırakmayacaklarını ve desteklerini esirgemeyeceklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca, Işınsu toplantıda bulunan hiç kimsenin kendisine ne kadar sermayesi olduğunu sormadıklarını belirtmiştir. (Işınsu, 2020, s. 59).

Böylece, Töre 1971 yılında fikir ve sanat dergisi olan Ayşe'nin 29. sayısının devamı olarak yayın hayatına başlamıştır. 10 yıl içerisinde Töre istenilen düzeyde bir seviyeye ulaşmıştır. Fakat Işınsu eşinin işi nedeniyle yurtdışına gittikten sonra dergiyi teslim ettiğı arkadaşlarının bu işin üstesinden gelemediklerini belirtmiştir (Işınsu, 2020,

s. 60). Bu sebeple, Töre'yi on birinci yılında Yaşar Eşmekaya'ya ve Mehmet Önal'a devrederek, Yazı İşleri Müdürlüğü görevini de onlara bırakmıştır (İşinsu, 1981, s. 6).

Bununla birlikte, dergi dışarıdan mali bir destek almamaktadır. İşinsu eşinden boşandıktan sonra babasından kalan ve üç ayda bir verilen beşyüz liradan, ayda beşyüz lira ayırarak Töre'nin bulunduğu yazıhanenin kirasını ödemiştir (İşinsu, 2020, s. 92). Ayrıca, Töre'nin yazarlarının makaleleri için para talebinde bulunmadıklarını belirtmektedir. Derginin mizanpajını da kendisi yapmıştır. Töre dergisinde eksik olan kısmın sanat olduğunu ifade etmiştir. Fakat bu dönemde her gün birkaç yaralı veya vefat eden ülkücü gençlerin haberini almalarından dolayı sanatı sonucu plana attıklarını vurgulamıştır. Bütün bunlara rağmen dergide sanata dair yazılara yer verilmesi gerektiğini ifade etmiştir (İşinsu, 2020, s. 93-94).

Derginin 29-30. sayısının, Töre'den kısmında derginin yaşadığı mali krizin aşılması için okuyuculara yönelik yapılmış olan açıklama şu şekildedir:

Derginin tirajı 9000 civarından 5000'in altına düştüğünden ötürü dergi mali krize girmiştir. Normalde dergiler tiraj oynamalarını aldıkları ilanlardan karşılar. Fakat Töre hemen hiç ilan almamıştır. Bu yüzden daha fazla ilan alması gerekmektedir. Ayrıca, son yıllarda Milliyetçi Hareketin yayın bakımından tırmanan dönemi olmuştur. Töre de bu büyümeye imkânları ölçüsünde katılmış ve mali durumunun iyi olduğu dönemlerde Töre – Devlet yayınevine, Bozkurt dergisine yatırım yapmıştır. Bu durum ve okuyucuların dergiye ilgisinin azalması mecmuanın büyük bir mali kriz içerisine girmesine neden olmuştur. Bu yüzden Türkiye'nin içinde bulunduğu tehlikeden endişe duyan ve Töre'nin ideolojik anlayışını benimseyen okuyucuların dergiye abone olması ve bu görüşü benimseyen arkadaşlarını da abone olmaya teşvik etmelidir (İşinsu, 1973, s. 4-5).

Sonuç olarak, Töre dergisinin milliyetçi ideolojisi; 1960 Darbesi'ni gerçekleştirenler arasında bulunan Alparslan Türkeş'in yapılması planlanan reformlar konusunda MBK yetkilileri ile ayrı düştüğü görüşleriyle örtüşmektedir. Şöyle ki, bu ideoloji Türkiye'nin kalkınması ve gelişmesi için yapılacak reformların Atatürk ilkeleri doğrultusunda ve otoriter bir yönetim tarafından uygulanmasını arzu etmektedir. Bu yüzden MHP üyelerine göre, 1961 Anayasası'nın temel hak ve özgürlükleri güvence altına alan maddesi Türkiye için tehlike arz eden bir nitelik taşımaktadır. Bir başka

deyişle, onlar anti-komünist bir çizgide yer alan MHP'nin milliyetçi ideolojisinin Soğuk Savaş döneminin koşullarına adapte olabilen ve milli menfaatlere sahip çıkabilen tek ideoloji olduğunu düşünmektedirler. Dolayısıyla, bu ideolojiyi benimseyen Milliyetçi Hareket mensubu akademisyen ve yazarların yazın dünyasına daha fazla içerik kazandırarak, partinin milliyetçi ideolojisinin canlı kalması ve büyümesi için daha fazla çaba göstermeleri gerektiğini düşünmektedirler.

1.2.Töre Dergisinin Milliyetçi İdeolojisi

Töre Dergisi'nin milliyetçi ideolojisini ayrıntılı bir şekilde ele almadan önce bu konuyu daha anlaşılır kılması açısından öncelikle milliyetçilik teorisi ve dış politikaya etkisi açıklanmıştır. Ancak milliyetçilik teorisi ulus-devlet yapısı üzerinden açıklanmıştır. Çünkü Töre Dergisi'nin milliyetçi ideolojisinin veya CKMP-MHP'nin milliyetçi ideolojisinin ortaya çıkmasına neden olan faktörlerden biri de ulusalcılıktır. Bu sebeple CKMP-MHP'nin milliyetçi ideolojisi Kemalist ulusalcılığın yapısı üzerinden ortaya konulmuştur. Fakat bu konuyu ele almadan önce CKMP-MHP'nin milliyetçi ideolojisini ortaya koyan Alparslan Türkeş'in görüşlerini şekillendiren diğer etkenlere değinilmiştir.

Bir başka deyişle, CKMP-MHP'nin milliyetçi ideolojisi açıklanmadan önce Kemalist ulusalcılığın yapısı incelenmiştir. Kemalizm'in bir norm olarak dayatılmasının neticesinde ortaya çıkan sorunlara değinilmiştir. Ayrıca, mevcut düzenin değişmesi için 1960 yılında Askeri Cunta'nın yönetime el koyması ve yeni bir düzenin kurulması doğrultusunda hazırlanmış olan 1961 Anayasası'nda yer alan bazı yenilikler üzerinde durulmuştur. Özellikle 1961 Anayasası'nın getirdiği siyasal özgürlükler neticesinde milliyetçi muhafazakâr Türkçü grupların yer aldığı aşırı sağ bir partinin ortaya çıkmasına yol açan koşullara değinilmiştir. Daha sonra çalışmamızın asıl konusu olan Kıbrıs davasını üstlenen Türkçü grupların desteklediği CKMP'nin, milliyetçi ideolojisinin şekillenmesinde rol oynayan Türkeş'in milliyetçiliğe dair görüşleri incelenmiştir. Türkeş'in milliyetçiliğe ilişkin görüşleri "Milliyetçilik" ve "Dokuz Işık" eserleri bağlamında ele alınmıştır. Bu yöntem ile çalışmamızın asıl konusu olan ve bir dış politika sorunu olarak nitelendirilen Kıbrıs sorununa yönelik çözüm arayışlarında CKMP-MHP'nin milliyetçi ideolojisinin etkisi incelenmiştir.

1.2.1. Milliyetçilik Teorisi ve Dış Politikaya Etkisi

Milliyetçiliğe ilişkin çalışmaların birçoğunda “millet” kavramının kesin bir tanımının olmadığı vurgulanmıştır. Bu durum milliyetçilik ile ulus kuramının bir arada ele alınmasına yol açmıştır. Fakat milliyetçilik ulus-devlet yapısından bağımsız bir şekilde incelendiğinde muğlâk kalmaktadır. Bu yüzden milletçilik teorisinin ulus-devlet yapısı üzerinden ele alınarak açıklanmış olması bu karmaşıklığın giderilmesinde etkili olmuştur.

“Devletlerarası sistemde yer alan modern devletler, bu yapı içerisinde var olabilmek için bir ulus veya bir halk yaratma mecburiyeti hissetmişlerdir. Ancak devletlerarası sistem içerisinde hayatta kalabilmenin önkoşulu “ulusal duyguların” gelişmesine bağlıdır”(Balibar & Wallerstein, 2017, s. 101). Bu yüzden devletler, modern öncesi döneme ait tarihsel mirasın kalıntıları üzerinden yeni bir kültürel yapı inşa etmişlerdir. Bu kültürel yapı, tarihsel mirastan elde edilen bilgilerin ulusal duyguları geliştirecek şekilde büyük bir dönüşüm geçirmesi veya bütünüyle yeni bir kültürel dokunun yaratılmasıyla oluşturulmaktadır. Fakat bu durum “ulus” olgusunun doğal veya rastlantısal olduğu sonucunu doğurmamaktadır (Gellner, 2018, s. 138). “Bir başka deyişle, “ulus” olgusu devletlerarası sistem içerisinde hayatta kalma mücadelesi veren modern devletler tarafından inşa edilmiştir “ (Armstrong, 2018, s. 169).

Gellner, ulus-devlet yapısını kurmayı başarmış bir devletin diplomatik olarak tanınması ile bu sürecin tamamlanmasının mümkün olmadığını belirtmektedir. Devletlerarası sistem içerisinde yer alan modern bir devletin ulusal duyguları sürekli diri tutabileceği bir yapı da inşa etmesi gerekmektedir. Ulus-devlet, teknolojinin geliştiği modern bir dönem içerisinde şekillenmeye başladığından dolayı bu yapı kolaylıkla kurulabilmiştir. Ancak bu sistemin işleyebilmesi için dil, ırk, din ve toprak faktörlerinden birkaçı veya hepsine dayanan ve halka mal olan standart bir kültürün oluşturulması gerekmektedir. Ortak kültürün yaygınlık kazanması ise merkezi bir eğitim sisteminin işlerliğine bağlıdır. Bunlara ek olarak, halk tarafından benimsenen ortak kültürün siyasi bir nitelik kazanması da elzemdir. Fakat ulusun inşa edilmesiyle birlikte ortaya çıkan ortak kültür toplumun tüm kesimlerine karşı bir norm olarak dayatılmaktadır (Gellner, 2018, ss. 137-138). Bu durum özellikle etnik grupların ve ortak kültürü oluşturan değerler açısından ayrıışan çıkar gruplarının sahip olduğu siyasi

ve kültürel hakların ihlaline yol açmaktadır. Bu hak ihlallerinin engellenmesine yönelik politikaların geliştirilmemesinden ötürü “milliyetçilik” olarak adlandırdığımız kuram işlerlik kazanmaya başlamaktadır.

Milliyetçiliğin ulus-devlet yapısının idari tek biçimliliğinin bir sonucu olması, ulus ve milliyetçiliğin pek çok karşılaştırmalı ve kuramsal eserde bir arada ele alınmasına yol açmıştır. Fakat milliyetçilik, genellikle ulus-devlet biçiminde örgütlenmiş bir halktan yoksun veya kendi grubunu diğer gruplara üstün kılmaya çalışan bir ideolojidir. Bu yüzden milliyetçilik, siyasi ve kültürel bir kimliğe yaslanmaktadır (Spencer & Wollman, 2020, ss. 26-27) . Bu sebeple milliyetçiliğin yapısını ortaya koymak için öncelikle milliyetçiliğin ideolojik ve daha sonra siyasi ve kültürel bir kimlik oluşturan yönü incelenmiştir.

Milliyetçiliğin bir “izm” veya bir ideoloji olarak nitelendirilmesinin sebebi, ulus-devlet yapısından kaynaklanan idari tek biçimliliğe karşı bir hareket olarak ortaya çıkmasıdır. Aslında, devlet içindeki her tür alt-grup ve iktidardaki hükümetler de milliyetçiliğin kışkırtılmasından fayda sağlamaktadır. Devlet bünyesinde yer alan parti veya gruplar özellikle devlet dışındaki veya herhangi bir alt-bölgesindeki gruplar karşısında hem çıkarlarını arttırmak hem de taleplerini meşrulaştırmak için milliyetçi duyguları kışkırtmaktadırlar. Bu yüzden milliyetçilik hükümet politikalarının etkisini artıran tek biçimliliğinin dışavurumu, itici gücü veya sonucudur (Balibar ve Wallerstein, 2017, s. 102).

Ulusçuluk kuramında olduğu gibi milliyetçilik teorisi geliştirilirken de kültürel ve siyasi bir kimlik inşa edilmektedir. Ancak bu süreçte ortaya çıkan tek biçimlilik millet yaratımında söz konusu değildir. Calhoun’dan aktarılan bir ifadeye göre; millet olgusu tanımlanamayacağı gibi milliyetçilik de tek bir kuramın açıklamayacağı kadar çeşitlilik barındırmaktadır. Dolayısıyla milletçilik büyük ölçüde her milletin kendine has tarihsel mirasına dayalı ortak bir kültürün oluşturulması ile buna siyasal bir boyut kazandıracak bir liderin öncülüğünde şekillenmektedir. En nihayetinde milliyetçilik ulus-devletin işlevsel olmasıyla birlikte bir harekete dönüşmektedir (Dieckhoff ve Jaffrelot, 2010, s. 24).

Ulus-devlet modern bir kuram olduğuna göre bu yapının sonucu olan milliyetçilik de çağdaş bir teoridir. Hechter'den aktarılan bir ifadeye göre; modern öncesi dönemde milliyetçilik söz konusu değildir. Çünkü bu dönem imparatorluk sistemi altında kültürel olarak ayrılmış grupların bir arada yaşadığı ve milliyetçi duyguların sadece yönetici tabakaya ait olduğu bir dönemdir. Hechter bu tür milliyetçiliği devlet milliyetçiliği olarak adlandırmakla birlikte bu durumun yalnızca imparatorluk yapısından kaynaklandığını belirtmektedir. Ancak, milliyetçiliğin en yaygın türü olan çevresel milliyetçilik ulusçuluğun idari tek biçimliliğine karşı çıkan azınlık gruplarının savunduğu milliyetçilik şeklidir. Milliyetçiliğin bir diğer türü ise, devletin hiyerarşik yapısından kaynaklanan eşitsizlikleri değiştirmek için ortaya çıkan yayılmacı (irredantist) milliyetçiliktir (Dieckhoff& Jaffrelot, 2010, s. 29).

Çevresel milliyetçiliğin yaygın olmasının sebebi, devlet içindeki alt-grupların ve iktidardaki hükümetlerin çıkarlarını korumada bu milliyetçilik türünün etkili bir yol olduğunu düşünmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu yüzden iktidardaki hükümetler ve devlet içindeki alt-gruplar, azınlıklara yönelik dışlayıcı bir tutum sergileyerek “çevresel milliyetçiliğin” dinamik kalmasını arzu etmektedirler. Çevresel milliyetçilik özellikle aşırı sağ rejimlerin, taleplerini meşru kılmak ve iktidarlarını güçlendirmek için sıkça başvurdukları bir politikadır. Bu nedenle etnik sorunların çözümü de sürekli olarak sekteye uğramaktadır. Böylece iç politika bu gibi sorunlardan bağımsız bir şekilde tayin edilmezken önem derecesi dönemsel olarak değişkenlik gösterebilmektedir. Nitekim iç politikanın gündeminde öncelik bu sorunlara tanındığından ötürü bu durum dış politika meselelerinin ihmal edilmesine yol açmaktadır.

Bu gelişmelere bağlı olarak aşırı sağ rejimlerin yaygın olarak kullandığı “çevresel milliyetçilik” politikası devletin gücünü zayıflatmaktadır. Bu durum devletin uluslararası sisteme entegrasyonuna yönelik sürdürülen çabaları sekteye uğratmaktadır. Özellikle hiyerarşik bir yapılanmanın söz konusu olduğu uluslararası sistemde dış politika konularına ağırlık verilmemesi ve diğer devletlerle karşılıklı ilişkilerin geliştirilmesinin ihmal edilmesi devletin hiyerarşik yapısında bir kaymaya neden olabilir. Bir başka deyişle, hiyerarşik sistemden kaynaklanan eşitsizlikler ekonomi-politiğin karşılıklı ilişkisinin göz ardı edilmesiyle artabilmektedir. Muhallif gruplar ise bu duruma bağlı olarak ortaya çıkan veya ortaya çıkması muhtemel olan sorunlara

vurgu yapmaktadırlar. Ancak muhaliflerin bu tutumu, aşırı sağ rejimlerde iktidarlarının zayıflayacağı korkusunu uyandırdığından onların görüşlerine karşı çıkmaktadır. Bu sebeple aşırı sağ rejimler öncelikle içerdeki baskıyı arttırarak muhalif kesimlerin direncini kırmaya çalışmaktadırlar. Ayrıca aşırı sağ rejimler ideolojik anlayışları çerçevesinde ele aldıkları bir dış politika sorununu devlet politikası olarak görmektedirler. Bu yüzden onların bu konudaki yaklaşımlarına karşı çıkan muhalif grupların devletin varlığına halel getirdiklerini iddia etmektedirler. Bu iddialarını güçlendirecek algı ve propaganda çalışmalarını yürütmek için de kendi ideolojilerini yansıtan basın ve yayın kuruluşlarının sayılarını arttırmaktadırlar. Bu durum genellikle aşırı sağ rejimler tarafından bir devlet politikası olarak ele alınan dış politika sorununa yönelik çözüm arayışlarının kutuplaştırıcı bir zeminde yürütülmesine yol açmaktadır. Bir başka ifadeyle; muhalif gruplar tarafından ortaya konulan bu çözüm önerileri aşırı sağ rejimlerin ideolojik anlayışlarına karşı bir tepkisellikten doğduğundan kutuplaştırıcı bir nitelik taşımaktadırlar. Dolayısıyla bu durumun sorununun çözümünü güçleştirdiği söylenebilir.

Yayılmacı milliyetçiliğin yükselmesinin en büyük sebeplerinden biri sözde egemen devletlerin devletlerarası sistem içerisinde hiyerarşik bir sıralamaya sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Bu hiyerarşik yapılanma istikrarlı olduğu kadar değişebilen bir yapıdır. Bu durumun yol açtığı eşitsizliklerin değişebilmesi için devletin var oluşunu meşru kılacak öteki veya ötekilerden oluşan devletlerin yaratılması elzemdir. İktidardaki parti veya hükümetler ötekine karşı olası bir savaş veya çatışma durumunda bunu desteklemeyen alt-tabakayı suçlayıcı ideolojik bir söylem geliştirmektedirler. Aslında milliyetçilik dediğimiz kuram bu ideolojik söylemin toplumun geneli tarafından benimsenmesindeki ısrarcı tutumdur. Bir başka deyişle ulus olmanın bir gereği olarak iktidardaki partilerin öteki devletlere karşı yürüttüğü yayılmacı politikaları desteklememek devlet politikası kapsamında ele alınan sorunlara direnmek anlamına geldiğine yönelik güçlü bir ideolojik algı yaratmaya çalışmaktadırlar. Bu yüzden, aşırı sağ rejimler bu ideolojik anlayışı benimsemeyen azınlık veya çıkar gruplarının ülkenin hiyerarşik yapısında olumlu bir değişim yaratması söz konusu olan yayılmacı politikalara karşı koymalarıyla devletin varlığına halel getirdiklerini iddia etmektedirler (Balibar & Wallerstein, 2017, s. 102).

Bu doğrultuda aşırı sağ rejimlerin yayılcı politikalarına karşı çıkan muhalif grupların, toplum içerisinde terörist veya vatan haini olarak etiketlenmelerine yönelik bir söylem ve algı oluşturulmaktadır. Fakat azınlık ve çıkar gruplarının yayılcı politikaları desteklememelerinin sebebi, ulus-devlet sistemi içerisinde yer alan çevre ve yarı çevre ülkelerin güvenlikçi dış politika anlayışı doğrultusunda özellikle askeri gücün büyümesine yönelik politikalar üretmesidir. Bu durum neticesinde yıllık bütçeden ayrılması planlanan payın halkın refahını yükseltecek ve kendi iç dinamiklerini belirleyip geliştirecek proje veya tasarımlarda kullanılması yerine ordunun modernizasyonu için ayrılmaktadır. İrredantist politikaların terk edilmesi barışçıl bir dış politika izlenmesine mümkün kılacağı gibi devletin ekonomik ve siyasi istikrarını sağlayacak zeminin yaratılmasında da önemli bir rol oynayacaktır. Bu durum uluslararası sistem içerisinde yer alan devletin hiyerarşik yapısının korunmasında ve bu hiyerarşik yapıdan kaynaklanan eşitsizliklerin azaltılmasında etkili olacaktır.

Aşırı sağ rejimlerin ideolojik anlayışı dikkate alındığında, ulus-devleti demokratik hakların güvence altına alındığı bir sistem olarak görmek oldukça zordur. Ancak, demokratik kurumların ulus-devlet içerisinde geliştikleri ve yurttaşlık haklarının da demokratik kurumların güçlenmesiyle genişletildiği kabul gören bir varsayımdır. Held'den aktarılan bir ifadeye göre; ulus-devlet sisteminde seçkinler yönetimlerini meşrulaştırmak için ulusal duyguları uyandıracak yollara başvurmaktadırlar. Özellikle savaş dönemlerinde, ulus devlet uğruna fedakârlıklarda bulunan kitlelerin de buna karşılık olarak kimi haklar talep ettiğini belirtmiştir. Millet meclislerinin veya parlamentoların, halkın görüşlerini ifade edebileceği ve yöneticilere hesap sorabileceği türden demokratik kurumlar olduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla bu kurumlar aracılığıyla bazı yurttaşlık haklarının kapsamı, siyasal ve sosyal haklara dayandırılarak genişletilmektedir (Spencer ve Wollman, 2020, s. 272-273) .

Ancak, Held'in bu görüşü birtakım sorunlar içermektedir. Örneğin, ulus-devletlerin hepsinde temsili demokrasiler ortaya çıkmamıştır. Hem geçmişte hem de günümüzde bu tür kurumlara sahip olmadan da ulus-devlet sistemi kurmuş devletler olabildiği gibi milli güvenlikle ilgili gerekçeler sunarak bu kurumların etkinliğini sınırlandıran rejimler mevcuttur. Bu rejimlerin varlığı, ulusal kültürün bir norm olarak dayatılmasına karşı çıkan azınlık ve çıkar gruplarının haklarının güvence altına

alınmasını engellemektedir. Yasemin Soysal'dan aktarılan bir ifadeye göre; ulus-devletin içerisinde demokratik kurumların gelişmesi, yurttaşlık ile milliyetin birbirinden ayrışması gerektiğini fikrinin yeniden gözden geçirilmesine bağlıdır (Spencer ve Wollman, 2020, s. 273).

Netice itibarıyla, ulus-devlet yapısının kurulduğu ilk dönemlerin otoriter karakteristiğini günümüzde devam ettiren aşırı sağ rejimler demokratik kurumların gelişmesine engel olmaktadır. Bu duruma bağlı olarak, azınlık ve çıkar gruplarının siyasal ve sosyal hakları ihlal edilmektedir. Azınlık ve çıkar grupları tarafından bu hakların güvence altına alınmasının talep edilmesi ve aşırı sağ rejim tarafından bu taleplerin reddedilmesi, taraflar arasında ortaya çıkan anlaşmazlıkların çatışmaya varacak boyutta sorunlara yol açmasına neden olmaktadır. Bunlara ek olarak, aşırı sağ rejim tarafından bu kesimleri dışlayan ideolojik bir söylemin geliştirilmesi ve bu anlayışın çoğunluk tarafından benimsenmesi azınlık ve çıkar gruplarının rejime yönelik eleştirilerinin güvenlikçi politikalar kapsamında değerlendirilmesine yol açmaktadır. Bu durum ifade özgürlüğünün sınırlandırılmasına yol açtığı gibi, rejime yönelik eleştirilerinden dolayı azınlık ve çıkar gruplarının üyelerinin tutuklanmasına da yol açmaktadır.

Sonuç olarak, milliyetçilik dediğimiz ideoloji, ulus-devletin içinde barındırdığı bir krizdir. Bu krizin aşılması toplum içerisinde büyük bir kesimin ulusal kültürün bir norm olarak dayatılmasına karşı çıkmasıyla ve bu konuda aşırı sağ parti ve gruplara yönelik bir kamuoyu baskısının oluşturmasıyla mümkündür. Bu konuda başarılı olduğu takdirde ulus-devlet içerisinde demokratik kurumların gelişmesini sağlayacak bir bilinç ortaya çıkabilir. Fakat ulus-devlet bünyesinde demokratik kurumlar gelişse bile bu sistem var olduğu sürece bu türden krizlerin ortaya çıkması mümkündür. Ancak bu krizler, temsili demokrasilerin bulunduğu devletlerde daha barışçıl yöntemlerle ve kısa sürede çözüme kavuşturulabilir. Bu durum aynı zamanda devletin siyasi istikrarı yakalamasını sağladığı gibi, devletin ekonomik kalkınmasına yönelik yapısal reformların da daha sağlıklı bir zeminde ortaya konmasına yardımcı olacaktır.

1.2.2. CMKP-MHP'nin Milliyetçi İdeolojisinin Ortaya Çıkmasına Yol Açan Etkenler

Türk ulusalcılığının fikir babası olarak kabul edilen Ziya Gökalp, ulus-devletin inşası için yalnızca ortak bir kültürün var olması gerektiğini ileri sürmüştür. Atatürk, ise bu ilkenin teoride uygun olduğunu, fakat uygulamada zorluklarla karşılaşacağını düşünmüştür. Atatürk'ün bu kaniya varması Gökalp'ın ortak kültür anlayışını Osmanlı'nın tarihsel mirası üzerinden geliştirmesinden dolayıdır. Atatürk bu doğrultuda ortaya konan ulusalcılık tezinin, ulus-devlet yapısıyla uyumlayacağını düşünmesinden ötürü Gökalp'ın tezine karşı çıkmıştır. Bu yüzden Cumhuriyetçi bir rejimin Osmanlıların şanı ile desteklenemeyeceği ve tarihin Cumhuriyetçi kuşaklara sağlayacağı benliğin başka bir kaynaktan gelmesi gerektiğine inanmıştır. Bu yüzden Türk Tarih Tezi'ni ortaya koyarak kendinden önceki dönemlerde dağınık olarak yapılan tarih araştırmalarını Pan-Turanizm akımına kapılmadan geliştirmiştir. Bu çalışmalar, Cumhuriyet ideolojisinin tarihsel yönünün ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Nitekim Atatürk'ün bu yaklaşımı daha sonraki dönemlerde Üçüncü Dünya ülkeleri tarafından dikkate alınmıştır (Mardin, 2013, s. 354). Bu yaklaşımın Üçüncü Dünya ülkeleri tarafından önemsenmesi, imparatorluk yapısının temel bir niteliği olan irredantist politikalarla şekillenen tarihsel anlayışın uluslararası sistemin yapısıyla uyum göstermeyeceğinin anlaşılmasından kaynaklanmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin reformist elitleri için devletin bekasının korunması modernleşme ve ulusalcılığın yaratımından daha önemlidir. Modernleşme devletin bekasını kurtarmak ve sağlamak için gerekli görülürken, ulusalcılık da modernleşmeyi gerçekleştirmek için kullanılan bir araç olarak görülmüştür. Devletin bekasını korumak isteyen Cumhuriyet'in reformist elitleri milleti dar anlamda etnik olarak değil, Batılı kültürel model çerçevesinde modernist olarak tasavvur etmişlerdir. Özellikle Cumhuriyet'in ilk yıllarında ortaya konan reformlar, bu çerçevede şekillenmiştir. Türk ulusalcılığının kültürel yapısı veya ideolojik yönünü ortaya koyan Kemalizm'de bu reformlar neticesinde şekillenmiştir. Fakat toplum içerisinde yer alan bazı gruplar Kemalist ulusalcılığın bir norm olarak dayatılmasına karşı çıkmışlardır. Reformist elitler ise, bu grupların gösterdikleri tepkinin onların cehaletinden ve önceki hâkim elitlerin ihmalinden kaynakladığını ileri sürmüşlerdir. Bu yüzden gösterilen reaksiyonun

direncini kırmak ve tek tipliliğinin hâkim olmasını sağlamak için Kemalist ulusalcılığın eğitim ve bilim yoluyla gelecek nesillere aktarılmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Buna bağlı olarak bu tarihsel misyonu üstlenecek aydınlara özel bir rol biçilmiştir (Mardin, 2013, s. 89).

Kemalist ulusalcılığın bir norm olarak dayatılması, muhafazakâr ve Batı emperyalizmine karşı olan kesimlerce sert bir şekilde eleştirilmiştir. Cemil Meriç'e göre; Mustafa Kemal, bu reformlarla yalnızca Batı düşünce sisteminin geçerli kılındığı ortak bir kültür inşa ederek düşüncenin standartlaştırıldığı bir ideoloji yaratmaya çalışmıştır (Meriç, 2016, s. 354). Meriç'in bu ifadesi, reformların yapısını ortaya koymakla birlikte, uygulanış şekline de vurgu yapmaktadır. Özellikle "itaat" kelimesi yalnızca Batı'nın kültürel üstünlüğünün kabul edilmesi ve bu kültürel değerler üzerinden inşa edilecek bir ortak kültürün veya Kemalist ulusalcılığın varlığına işaret etmektedir. Özellikle, Kemalist ulusalcılığın bir norm olarak dayatılması toplum içerisinde muhafazakâr ve anti-emperyalizm karşıtı kesimlerin farklı siyasi ve kültürel bir kimlik edinmelerine yol açmıştır.

Ancak, toplum içerisinde farklı grup kimliklerinin ortaya çıkmasıyla birlikte, toplumsal ve siyasal alanda kutuplaşma artmaya başlamıştır. Bu durumun ortaya çıkmasındaki temel etken, Kemalistlerin modernleşmeyi gerçekleştirmek için araçsallaştırdıkları Kemalist ulusalcılığın devletin bekasını koruduğuna dair inançlarıdır. Fakat bu kanı devletin kutsal olduğunun kabul edildiğine dair bir başka inancın da ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu durum Kemalist ulusalcılığın bir norm olarak dayatılmasına karşı çıkan muhafazakâr ve anti-emperyalist grupların ideolojik anlayışında bile devletin kutsal bir mahiyete sahip olduğuna ilişkin bir görüşün yer almasına neden olmuştur. Farklı grup kimlikleri tarafından devletin kutsal kabul edilmesi sonucunda, iktidarlarını korumak isteyen hükümetler otoriterliği kolaylıkla meşrulaştırabilmektedirler. Bu sebeple muktedirlerin, kendi ideolojik anlayışları doğrultusunda şekillendirdikleri politikalara karşı çıkan veya bu politikaları eleştiren muhalif parti ve grupların devletin bekasına zarar verdiğine yönelik bir algı yaratmaya çalışmaktadırlar. Bu durum muhalif parti ve grupların da aynı reaksiyonla hükümetin politikalarına karşı ideolojik bir söylem geliştirmesine yol açmış, kutuplaştırıcı bir siyasetin doğmasına neden olmuştur.

Sonuç olarak, kutuplaştırıcı siyasetin ve otoriterliğin hâkim olduğu modern bir devletin bünyesinde demokratik bir bilincin oluşmasında etkili olan sivil toplum kuruluşlarının yerine farklı grup kimliklerini temsil eden çıkar veya baskı grupları ortaya çıkmaktadır. Bu duruma yol açan temel etken ise Kemalistlerin modernleşme ülküsüyle Batı uygarlığının gelişmişlik düzeyine ulaşılabilceğine inanması, diğer grupların ise aynı şekilde kendi ideolojik anlayışlarıyla bu hedefe ulaşacaklarını düşünmeleridir. Fakat Erich Hoffer'ın belirttiği gibi, Batı uygarlığının gelişmesindeki temel etken dini bir fikir veya bir öğretinin benimsenmesinden ziyade bağımsız bireyin kitle halinde ortaya çıkmasını sağlayan bir eğitim sistemi veya düzenin var olmasıdır(Hoffer, 2003, s. 29).

1924-1950 yılına kadar siyaset sahnesinde ulusalcıları temsil eden Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve 1950-1960 yılları arasında muhafazakâr kesimin yakın durduğu Demokrat Parti (DP) yer almaktaydı. Bu durum Türkiye’de otoriterliğin ve kutuplaştırıcı siyasetin hâkim olduğunun bir göstergesidir. Bu yüzden mevcut düzenden kaynaklanan sorunlara bir son vermek amacıyla, Alparslan Türkeş 27 Mayıs 1960 sabahı radyodan “kardeş kavgasına meydan vermemek” ve “demokrasiyi içine düştüğü buhrandan” kurtarmak maksadıyla askeri bir darbenin gerçekleştirildiğini duyurmuştur. Askerlerin yönetime el koyması, Ankara ve İstanbul’daki öğrenciler ve aydınlar tarafından büyük bir sevinçle karşılanmıştır. Fakat kırsal kesimde bu durum hayra alamet sayılmayacak şekilde sessizlikle karşılanmıştır (Zürcher, 2015, s. 351).

Fakat ihtilali gerçekleştiren Milli Birlik Komitesi (MBK) yetkilileri yapılması planlanan reformlar konusunda ihtilafa düşmüştür. MBK içinde sözlücüğünü Türkeş’in yaptığı on dört subaydan oluşan grup, reformların Atatürk ilkeleri doğrultusunda hazırlanması ve otoriter bir yönetim tarafından uygulanması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Nitekim Türkiye’nin toplumsal sorunlarını devletin simgesi olan silahlı kuvvetler öncülüğünde oluşturulan otoriter bir yönetimle aşılabileceğine inanıyorlardı. Ancak, Türkeş karşıtları çok partili parlamenter rejime dönülmesi gerektiği yönünde baskı kurarak on dörtler grubunu Komite’den uzaklaştırmayı başarmışlardır. Bu sebeple Türkeş ve arkadaşları Türk Büyükelçiliklerine atışe olarak atanarak ülkeden uzaklaştırılmışlardır. MBK’nin lideri Cemal Gürsel’in yardımcısı olan Türkeş ise Yeni Delhi’ye sürgüne gönderilmiştir (Landau, 1978, s. 294-295).

MBK' da Ekim 1960 yılında yapılan tasfiye, iktidardakilerin parlamenter demokrasiye dönüşten yana bir tutum içerisinde olduklarını göstermiştir. Bu doğrultuda MBK yetkilileri yeni bir anayasanın hazırlanması için profesörler kurulunu görevlendirmişlerdir. Anayasayı hazırlayan yazarların esas amacı CHP ve DP'nin sahip olduğu türden bir iktidar tekeli engellemektir. 1924 Anayasası gereğince Millet Meclisi'nde çoğunluğa sahip parti sınırsız bir hareket özgürlüğüne sahipti. Bu haksızlığı ortadan kaldırmak için Cumhuriyet Senatosu adında ikinci bir meclis oluşturularak, bütün yasaların her iki meclisten geçmesi zorunlu kılınmıştır. Senato üyeleri, cumhurbaşkanı tarafından atanacak kontenjan üyeler dışında diğerleri seçimle belirleneceklerdi. Ayrıca, bağımsız bir Anayasa Mahkemesi kurulmuş ve yargı kurumu, üniversiteler ve kitle iletişim örgütlerinin tam özerklikleri güvence altına alınmıştır. Bununla birlikte, tek bir partinin Millet Meclisi'nde ezici çoğunluk elde etme olanağını azaltmak için nispi temsil sistemi getirilmiştir. Anayasaya temel hak ve özgürlükler konulmuştur (Zürcher, 2015, s. 356).

Anayasada belirtilen bir diğer önemli husus ise Milli Güvenlik Kurulu'nun kurulması neticesinde orduya ilk kez anayasal bir rol verilmiştir. 1962 yılında yasayla kurulan Milli Güvenlik Kurulu'na, Cumhurbaşkanı ve onun yokluğunda başbakan başkanlık etmektedir. MGK'nın görevi ise hükümete iç ve dış güvenliğe ilişkin tavsiyelerde bulunmak olarak belirlenmiştir. Ayrıca kuvvet temsilcileri, genelkurmay başkanı ve ilgili bakanlar görevlerinden dolayı resmen Milli Güvenlik Kurulu üyesiydiler. Fakat MGK kuruluşunu izleyen yirmi yıl içerisinde devlet siyaseti üzerindeki nüfuzunu genişletmiş ve kimi zaman kabinenin yerini alarak devletin bekçisi haline gelmişti (Zürcher, 2015, s. 356-357).

Bunlara ek olarak, 13 Ocak'ta siyasi faaliyetler üzerindeki yasağın kaldırılması 1961 yılı içinde yapılacak seçimler için yeni partilerin kurulmasını sağlamıştır. Bu süreçte CHP ve CKMP ile birlikte on bir yeni parti kurulmuş olsa bile bunların çoğu kısa ömürlü olmuştur. Fakat bu dönemde kurulan en önemli partilerden biri, 1960 Darbesini gerçekleştirenler tarafından emekliliğe sevk edilen subayların ve tutuklu Demokratların yer aldığı Adalet Partisi idi. Bu parti hem taraftarları hem muhalif partiler tarafından DP'nin devamı olarak görülüyordu (Zürcher, 2015, s. 356-357). 1961 Anayasası'nın tanıdığı geniş siyasal serbestliklere rağmen sağcı ya da İslami çizgideki

partilerin kuruluşunu hızlandıracak koşullar şekillenmemiştir (Zürcher, 2015, s. 358). Bu koşullar büyük ölçüde seçmen tabanı çiftçiler ve esnaftan oluşan Adalet Partisi'nin kendi tabanından uzaklaşarak, daha çok modern sanayi burjuvazisi ile büyük sermayenin çıkarlarına hizmet etmeye başlamasıyla oluşmuştur. Bu durum AP' sine oy veren ve daha çok taşrada yer alan seçmenin büyük bir kısmının partiden uzaklaşmasına neden olmuştur. AP'den uzaklaşan seçmenler kurulan muhafazakâr ve aşırı sağ partilerin hedef kitlesi haline gelmiştir (Zürcher, 2015, s. 368).

Bu gelişmeler dikkate alındığında, 1960'larda Türkiye'de yasal olarak kurulmuş Marksist bir parti var olmasına rağmen aşırı sağ 1965'lerde siyasal bir parti olarak siyaset sahnesinde yer almıştır. Bu durum muhafazakâr seçmenin DP ve AP gibi ortanın sağ olarak adlandırılan partilerde geniş bir şekilde temsil edilmesinden kaynaklanmaktadır (Landau, 1978, s. 292). Ancak AP'nin modern sanayi burjuvazisi ve büyük sermaye gruplarının çıkarlarına hizmet etmeye başlamasıyla birlikte AP'den ayrılan milliyetçi muhafazakâr seçmenin bir kısmı CKMP'ne yönelmiştir.

CKMP-MHP bünyesinde aşırı sağ bir partinin kurulmasında 1960 Anayasası'nın siyasi faaliyetler üzerindeki yasakları kaldırması ve Türkiye İşçi Partisi'nin (TİP) siyaset sahnesinde yer alması etkili olmuştur. Ayrıca, Anti-komünist ve sol düşmanı olan Türkçü gruplar ile AP'den ayrılan milliyetçi muhafazakârların CKMP'ne yönelmesi bu durumu tetiklemiştir (Landau, 1978, s. 292). CKMP'nin bünyesinde aşırı sağ bir partinin resmen kurulması ise 1960 İhtilalini gerçekleştiren Alparslan Türkeş ve arkadaşlarının sürgünden döndükten sonra kendi ideolojilerine yakın olan bu partiye katılmaları sonucunda gerçekleşmiştir. Nitekim Türkeş'in ideolojik anlayışını şekillendiren ve siyasi yaşamını derinden etkileyen gelişmelerde CKMP bünyesinde aşırı sağ bir partinin kurulmasını kolaylaştırmıştır (Landau, 1978, s. 296).

Bu olaylardan ilki, Türkeş'in 1944'te Turancı, anti-komünist gösterilere katılmasından sonra tutuklanarak yargılanmasıdır. Diğeri ise 1960 ihtilaline katılmasının ardından Yeni Delhi'ye sürülmesine neden olan görüşleridir. Nitekim Türkeş'in yaşantısında önemli değişiklikler yaratan bu olaylar hem ortaya koyduğu eserlerde hem de partisinin ideolojisine yansımıştır. Fakat bu olaylardan ilki Türkeş'in yaşantısında derinler izler bırakmıştır. Bu yüzden Türkçülük akımının önemli savunucularından biri olmakla birlikte bu akıma CKMP bünyesinde siyasal bir nitelikte

kazandırmıştır. Ayrıca Türkes'in sürgüne gönderilmesine neden olan ve Tek parti döneminin otoriter-korporatist yapısının devamını niteliğinde görüşleri CKMP-MHP'nin milliyetçi ideolojisini oluşturmuştur (Landau, 1978, s. 310).

1.2.3. CKMP-MHP'nin Dış Politika Anlayışını Şekillendiren Milliyetçi İdeoloji

Milliyetçilik, ulus-devletin idari tek biçimliliğine bir tepki olarak ortaya çıkmasına rağmen Türkes'in geliştirdiği milliyetçilik doktrini bu niteliği taşımamaktadır. Bu durum Türkes'in Kemalizm karşısı olduğunu gösteren net bir tavır sergilememesi ve en önemlisi de sürgüne gönderilmesine neden olan görüşlerinin Tek Parti döneminin otoriter anlayışıyla uygunluk göstermesiyle ilgilidir. Bu yüzden Türkes'in milliyetçi ideolojisini açıklamaya çalışırken Kemalist ulusalcılığa benzeyen ve farklılaşan yönlerine değinilmiştir.

Türkes, milliyetçi hareketin ideolojisinin şekillenmesinde etkili olan bilincin imparatorluk döneminde Türk halkının maruz kaldığı muamelenin sonucunda ortaya çıktığını ifade etmiştir. Bu sebeple Türkes imparatorluk döneminde ihmal edilen ve ezilen Türk halkını geliştirdiği milliyetçi ideolojide asli unsur olarak konumlandırmıştır. Dolayısıyla, toplum içerisinde yer alan diğer etnik grupları da Türk olarak nitelendirmiştir. Ayrıca, Türkçülüğü ortaya konulan her faaliyetin Türk milletinin milli menfaatlerine uygun bir şekilde yürüten bir hareket olarak görmektedir (Türkes, 1998, s. 28-30).

Türkes, içinde bulunduğu çağın ideoloji ve kültür çağı olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla kendi milli kültürünü geliştirmeyen ve kendi milli ideolojisini ortaya koymayan milletlerin yabancı kültür ve ideolojilerin esiri olacağını ifade etmiştir (Türkes, 1998, s. 102). "Bu yüzden geliştirdiği milli doktrinin, Türk Milletinin ideolojisi olduğunu ileri sürmüştür. Bu ideolojiyle yetiştirilen nesillerin komünizm ve Marksizm gibi yabancı akımlardan uzak duracağını belirtmiştir"(Türkes, 1998, s. 41).

Milliyetçi hareketin asıl gayesinin ise Türk milletinin varlığını korumak, yüceltmek ve ebediyen devam ettirmek olduğunu belirtmiştir. Demokrasi ve hürriyet gibi kavramların bu amacı gerçekleştirmek için araçsallaştırılması gerektiğini ileri sürmüştür (Türkes, 1998, s. 45). Bu doğrultuda milliyetçi hareketin asli görevinin,

lkclğ ve gerekliğ bir arada ele alan politikalar geliştirerek Türkiye'nin ilerlemesi için mücadele etmek olduğunu belirtmiştir. Bu politikalar sonucunda Türk milletinin ekonomik ve siyasi istikrarını sağlayarak modern bir toplum düzeyine ulaşılması hedeflenmektedir (Türkeş, 1998, s. 37).

Türkeş bu misyonu taşıyacak lkc gençlerin milliyetçi duygularla yetiştirilmesinin milliyetçi hareketin geleceğ açısından önemli olduğunu dşnmştir (Türkeş, 1998, s. 47). Bu yüzden parti bünyesinde faaliyet göstermesi için bir gençlik yapılanması kurdurmuştur. Ancak, milliyetçi hareketin tarihi misyonunu taşıyan lkc gençlerin eylemlerini partizanlık olarak değerlendirmesini yanlış bulmuştur. Türkeş'in partizanlığa yaklaşımı da bu durumu doğrulamaktadır. Ona göre partizanlık, milli birliği yıkabilecek bir unsur ve milli menfaatlerden ziyade kendi kişisel çıkarlarını güden bir harekettir (Türkeş, 1998, s. 69). Ayrıca, devlet yetkililerinin lkc gençlere yönelik aşırı sağcı sıfatını kullanmalarının kabul edilemez olduğunu ifade etmiştir (Türkeş, 1998, s. 88). Dolayısıyla, bu yakıştırmalardan uzak ve yalnızca Türk milletinin izzet ve şerefini gaye edinen milliyetçi hareket taraftarlarının milli duyguları diri tutmak için "dış tehditler" veya "tekiler" icat etmesinin gerekli olmadığını vurgulamıştır. Bu yüzden milliyetçi hareket ideolojisinin diğer milliyetçi akımların aksine saldırgan olmadığını belirtmiştir (Türkeş, 1998, s. 94). Nitekim Türk diasporasının haklarını korumayı da ilke edinen milliyetçi hareket temsilcilerinin bu hakları korumaya çalışırken, Türkiye'yi tehdit edebilecek bir durumun ortaya çıkmaması için zen göstermesi gerektiğini ifade etmektedir. Türkeş, mevcut sorunların çözümü için gerçekleştirilen faaliyetlerin Birleşmiş Milletler yasasına göre yürütülmesi gerektiğini belirtmiştir (Türkeş, 1998, s. 66).

Türkeş, Milliyetçilik doktrininde partisinin tabanının nasıl bir politik düşünceye sahip olması gerektiğinin altını çizmektedir. Ayrıca, milliyetçi hareket mensuplarının yalnızca i politikaya ilişkin konularda değil aynı zamanda dış politika sorunlarına kayıtsız kalmamalarını belirtmektedir. Böylece onların Türkiye'nin hem iç politikadaki hem de dış politikadaki sorunlarına yönelik çözüm arayışlarında partinin milliyetçi ideolojisinden uzak olan görüşlere karşı çıkmalarını istemektedir. Birde MHKP-MHP'nin milliyetçi ideolojisinin Türkiye'nin mevcut problemlerine en iyi çözümü sunduğu yönünde bir algı yaratmalarını istemektedir. Nitekim Türkeş bu arzusunun

haklılığını meşru kılmak ya da milliyetçi ideolojisini bir devlet politikasına dönüştürmek için “Dokuz Işık” adlı yapıtını ortaya çıkarmıştır.

Milliyetçi ideolojisini tamamlayan bu eserinde ortaya koyduğu temel ilkeler Kemalizm’le aynı özellikleri taşımaktadır. Nitekim Türkeş’in “Dokuz Işık” adlı eseri, CHP’nin Altı Ok’una “kontra” bir çağrışım uyandırmaktadır. Ancak, Dokuz Işık adlı eserin özgün veya yerli ve milli olduğunu kanıtlamak için Türkler de kutsal ya da uğurlu kabul edilen dokuz rakamıyla adlandırılmıştır (Bora, 2008a, s. 687).

Türkeş, bu eserinde Türkiye’nin Almanya ve İngiltere gibi Batı ülkelerine kıyasla gelişmişlik düzeyinin çok düşük olduğunu belirtmiştir. Bu durumun siyasilerin uyguladıkları kalkınma programlarının propaganda mahiyetinde olup sorunları geciktirmeye yönelik olmasından kaynaklandığını söylemiştir. Dolayısıyla bu ülkelerin gelişmişlik düzeyine ulaşmak için milliyetçi hareket mensuplarının ileri teknoloji ve sanayi talebinde ısrarcı olmaları ve bu sorunun çözümünde rol oynamaları gerektiğini ifade etmiştir (Türkeş, 1998, s. 12). Türkeş’in bu görüşleri incelendiğinde, Türk eliti ve subaylarının ideolojisini şekillendiren “modernizm” ve “Batı hayranlığının” NATO ve ABD tecrübesini edinmiş Türkeş’in milliyetçilik anlayışına yansıdığı görülmektedir. Bu durum, Türkeş’in Milliyetçilik doktrininin Kemalist modernleşme ülküsüyle buluştuğunu noktalardan biridir (Bora, 2008a, s. 687).

Türkeş, bu çağın ideolojiler dönemi olduğunu ve bu yüzden yabancı ideolojilere karşı ihtiyatlı davranmanın gerekli olduğunu belirtmiştir. Bu ideolojilerin en tehlikelisinin komünizm olduğunu ifade etmiştir (Türkeş, 1998, s. 20). Türkeş’in 1950’lerden itibaren sürdürdüğü anti-komünizm politikası Kemalizm’in bütün yabancı ideolojileri karalayan veya şüpheyile yaklaşan anlayışıyla benzer bir niteliktedir (Bora, 2008a, s. 693).

Ayrıca, Türkeş kapitalist ve Marksist sistemlerde herkesin mülk edinmesinin mümkün olmadığını, fakat Dokuz Işıkçı sistemde her yurttaşın mülk sahibi olabileceğini ifade etmiştir. Bunun için her yurttaşın sermaye birikimine katılması ve tasarrufta bulunması gerekmektedir. Kapitalist ve Marksist sistemlerde bu tasarrufun halk tarafından gerçekleştirilmesi istenmesine rağmen üretim araçlarının mülkiyetinin birkaç patron veya komünist partisinde yer alan bürokratlara devredildiğini belirtmiştir. Ancak

Türkeş, Dokuz Işıkçı sistemde üretim araçlarının mülkiyetinin tasarruf yapanlarda olacağını, dolayısıyla her türlü sömürünün önüne geçileceğini ileri sürmüştür (Türkeş, 1998, s. 57).Türkeş'in kapitalizme ilişkin öne sürdüğü bu görüşleri, kapitalistleşme sürecinde konumunu yitirme ve mülksüzleşme kaygısı duyan geleneksel orta sınıflara hitap etmektedir. Bu yüzden ülkücü tabanda ortaya çıkan anti-kapitalist söylemi önemsememiş ve büyük sermayeyi “gayri milli” niteliğinden ötürü karalayan çıkışlardan da uzak durmuştur (Bora, 2008a, s. 693).

Türkeş, Türk halkının yukarıda değindiğimiz sorunlarla hala uğraşmasını, ülkesinin gerçeklerinden uzak bir zihniyetle yetişen aydınlara ve seçkin idareci kadrosunun bulunmamasına bağlamaktadır (Türkeş, 1998, s. 16). Bununla birlikte, Türk halkının manevi bir buhran içerisinde olduğunu da belirtmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında İslam ve milliyetçilik karşıtlığının etkili olduğunu vurgulamıştır. İslam'ın ahlaki çöküntüye yol açmadığını aksine İslam'ın evrensel ahlak ilkelerine sahip bir din olduğunu ve hüküm sürdüğü yerlerde ahlaki olgunluk düzeyinin yükselmesini sağladığını ifade etmiştir (Türkeş, 1998, s. 13). Türkeş'in İslam ile ilgili tutumu ise, Kemalist ve Türkçü anlayışa oldukça yakındır. Bir başka deyişle, Tek Parti'nin katı laisizmine değil; “dine hürmetkâr” ılımlı laikliğe yakındır (Bora, 2008a, s. 693). Bununla birlikte Türkeş'in İslam anlayışı, milliyetçi-muhafazakârlığın şekillenmesi açısından önemli bir yere sahiptir. Bu anlayışla birlikte İslam ile şekillenen Türkçülük, İslam'ın ahlaki ilkelerine aykırı olan kavmiyetçi veya etnisist milliyetçiliğe eklemlenerek radikalleşmesine yol açmıştır (Bora, 2018b, s. 129). Duralı'nın da ifade ettiği gibi; Türk irfanı, adet ve örfü bütünüyle İslam medeniyeti bünyesinde şekillenmiştir. Dolayısıyla, İslam'ın esasını oluşturan fazilet veya erdemlerin terk edilmesiyle Türklük idealize edilmiş bir ideoloji olmaktan öteye gitmez(Duralı, 2020, s. 81).

Türkeş, Türkiye'nin sorunlarının aşılması için milli kültürle donatılmış gençlerin Müslüman-Türkler olarak bu tarihi misyonu üstlenmelerini sağlayacak şekilde yetiştirilmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Böyle bir zihniyetle yetişen gençlerin yeni değerler üretebilecek vasıflı birer vatandaş olarak ülkenin kaderini değiştireceklerine inanmıştır (Türkeş, 1998, s. 17-18). Fakat partinin bildirdiği kadarıyla parti bünyesinde kurulan gençlik örgütlerinin gerçek amacı açık değildir. Partinin yarı-resmi haftalık

organı olan Devlet'te, parti bünyesinde kurulan gençlik gruplarının temel amacının Türk-İslam uygarlığını yeniden kurmak ve canlandırmak olduğunu belirtilmektedir (Landau, 1978, s. 307).

Gençlik gruplarının sorumluluğunu üstlenen Türkeş ise, Bozkurtların, Türkiye'yi komünizme karşı korumada partiye yardımcı olmak için kurulduğunu belirtmiştir. Ayrıca, Türkeş'in aktif subay olan en yakın arkadaşlarından Dünder Taşer ve Rifat Baykal Ankara ve İzmir'deki komando eğitim kamplarını yönetmişlerdir. İstanbul'daki gençlik önderlerinden biri olan Niyazi Adıgüzel, Türkeş gibi görevlerinin Türkiye'yi komünizme, Doğu ve Batı emperyalizmine karşı korumak olduğunu savunmuştur. Fakat Ankara'daki gençlik önderlerinden Yılmaz Yalçiner, 1968 sonu ve 1969 başında komünist öğrencilerin üniversite eylemlerinde şiddete yöneldiklerini; bundan dolayı onlara bir ders verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu gelişmelerin ardından komandolar veya Bozkurtlar solcuların yönetimindeki fakülte ve derneklere baskın düzenlemişlerdir. Bu olaylar sol basında, komandoların büyük kentlerdeki rakip kuruluşların üyesi olan üniversite öğrencilerine şiddet uyguladığı ve kanlı bir olayın yaşanmasının polisler tarafından engellediği şeklinde yer almıştır. Buna karşılık olarak ise, Yalçiner' Ankara Üniversitesi SBF'ndeki arkadaşları tarafından kendisine şiddet uygulanmıştır. Bu şiddet içeren eylemler, 1971 Mart döneminden sonra bile devam etmiştir. Bunun sonucunda MHP bünyesinde örgütlenen Bozkurtların aşırı tutumları Türkiye'nin günlük yaşantısında da şiddetin artmasına sebep olmuştur. Hem sağ hem de sol kesimin şiddeti teşvik edici sloganlar kullanması ve bunun sonucunda şiddet içeren eylemlerde bulunmaları Türkiye'de toplumsal ve siyasal alanda kutuplaşmanın artmasına yol açmıştır (Türkeş, 1998, s. 308-309).

Nitekim Türkeş'in liderliğini üstlendiği MHP'nin milliyetçi ideolojisi Kemalist ulusalcılığa doğrudan bir tepkisellik üzerinden şekillenmemiştir. Bu yüzden MHP, Batı tarzı milliyetçiliğin dışında daha çok aşırı sağa özgü niteliklere sahip siyasi bir anlayışı benimsemiştir. MHP milliyetçi ideolojisiyle en az Kemalizm kadar güçlü ilkelere sahip özgün bir doktrin ortaya koymayı gaye edinmesine rağmen daha çok Kemalizm ile örtüşen ideolojik bir anlayışı geliştirmiştir. Bir başka deyişle, Türkeş'in 'üçüncü yol' ve 'Türk'e özgü sistem' anlayışı, Tek Parti dönemi ideolojisinin otoriter-korporatist toplum yapısını yansıtmaktadır. Türkeş, bu toplum yapısını hayata geçirebilmek için 'kuvvetli,

adil, hızlı icra'yı gerçekleştirecek bir otoriter rejim modeli olarak, Cumhurbaşkanı ile Başbakanın yetkilerini birleştiren “tek başkan-tek meclis sistem”ini uygulamayı arzu etmiştir (Bora, 2008a, s. 692-693).

Sonuç olarak, Türkeş'in “Milliyetçilik” ve “Dokuz Işık” eserleri dikkate alındığında, onun dış politika anlayışının Batı İttifak sistemine angaje ve Sovyet karşıtı bir niteliğe sahip olduğu görülmüştür. Dolayısıyla, Kemalistlerin dış politika anlayışının benzer bir yorumu olduğu söylenebilir. Bu sebeple, Dış Türkler konularındaki politikaları da benzer bir niteliğe sahiptir. Nitekim bu durum zamanla bir dış politika sorunu olarak kabul edilen Kıbrıs meselesine ilişkin Töre Dergisi'nde yayımlanmış olan makalelerin muhtevassından da anlaşılabilir. Fakat Kıbrıs meselesinde MHP'nin ve Kemalistlerin yaklaşımları aynı olmasına rağmen bu konuyla en başından itibaren milliyetçi-muhafazakâr kesimler ilgilenmiştir. Bu yüzden Kıbrıs sorununa yönelik çözüm arayışlarında oluşturulan kamuoyu büyük ölçüde MHP'nin milliyetçi ideolojisiyle hareket etmiştir. Dolayısıyla, Kemalistlerin ve MHP'nin devlet politikası olarak kabul edilen Kıbrıs meselesine yaklaşımları aynı olmasına rağmen söylem düzeyinde temel farklılıklar içermektedir. Nitekim bu konu çalışmamızın ikinci bölümünde detaylı bir şekilde incelenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

TÖRE DERGİSİ'NİN KIBRIS SORUNUNA YAKLAŞIMI (1971-1974)

2.1 Kıbrıs Sorununda Milliyetçi-Muhafazakâr Grupların Rolü

Milliyetçi-muhafazakâr kesimler, 1950-1960'larda Dış Türkleri konu alan haberlerin ve bu konuya yönelik broşürlerin basılması ve dağıtılmasında etkili olmuşlardır (Landau, 1978, s. 279). Dış Türklere yönelik yazılarda minimalistler; Kıbrıs, adalar ve Batı Trakya'nın Türkiye bırakılmasına ilişkin konuları ele almışlardır. Maksimalistler ise "Yarınkı Turan Devleti" ülküsüyle hareket ettiklerinden dolayı bu yönde yazılar kaleme almışlardır (Landau, 1978, s. 334-335). Ayrıca, dış Türklerin asimilasyona uğrama tehlikesiyle karşı karşıya olduğuna dair haberler gündemde olduğunda; milliyetçi- muhafazakâr gruplar basın dışında miting ve sokak gösterileriyle de Türk kamuoyunun harekete geçmesinde etkili olmuşlardır (Landau, 1978, s. 279).

Çalışmamızın asıl konusu olan Kıbrıs sorununun Türkiye'nin gündeminde yer almasında Milliyetçi Hareket Partisi'nin mensupları büyük bir çaba göstermişlerdir. Bu yönde atılan en önemli adımlardan biri, Hürriyet gazetesinin kurucusu Sedat Semavi'nin kendi gazetesinde Kıbrıs sorununu ele almaya başlamasıdır. Fakat "Türkiye için bir Kıbrıs meselesi yoktur" diyen Dışişleri Bakanı Prof. Fuat Köprülü, bu durumu kendisine karşı yapılan bir hakaret olarak değerlendirmiş ve Simavi'ye dava açmıştır. Türk Milliyetçileri, karşılaştıkları engellere rağmen basın, sokak gösterileri ve mitingler aracılığıyla Kıbrıs davasına yönelik bir kamuoyu oluşturmayı başarmışlardır (Türkeş, 2011, s. 73).

Kıbrıs davasını savunan bu kuruluşlardan biri, 1950'lerde kurulan Türk Milliyetçiler Derneği'dir. TMD, Kıbrıs davasını savunan diğer grup ve kuruluşlarla birlikte hareket ederek, Kıbrıs sorunu için mücadele etmiştir. Bu durum, anavatandaki pek çok Türk'ün Kıbrıs'taki Rum ve komünistlerin zulmü altında olan soydaşları ile özdeşleşmelerine ve eylemci milliyetçi grupların Kıbrıs'ı Türkiye'nin bir parçası olarak kabul etmelerine yol açmıştır. Nitekim Kıbrıs sorunu ortaya çıkmadan önce de Türkiye'de Pan-Türkizm ve Turancılık fikirlerini benimseyen gruplar olduğundan dolayı Kıbrıs'ın Türkiye'ye ait olduğuna dair bir görüşün benimsenmesi güç olmamıştır

(Landau, 1978, s. 286-287). Bu noktada, Milliyetçi hareketin lideri Alparslan Türkeş, Kıbrıs'ın Türkiye için öneminin orada bulunan 125.000 Türk'le sınırlı olmadığını belirtmektedir. Bu yüzden Kıbrıs'ta Türkler olmasa bile Türkiye'nin kendi varlığını ve güvenliğini korumak için Kıbrıs davasına sahip çıkması gerektiğini ifade etmektedir (Türkeş, 2011, s. 71) .

Töre Dergisi'nin 21. sayısında Prof. Dr. Orhan Türkdoğan'ın yayımlanmış olan "Türk Jeo-Politiğinin Hedefleri" başlıklı makalesinde:

Türk jeopolitiği, misak-ı milli sınırları ve bu sınırları tehdit eden bölgeler ile kültür alanında yürütülen reel-politikayı kapsamaktadır. Bu minvalde, Yunanistan'ın Megalo-İdea ülküsü yalnızca Kıbrıs adasına yönelik bir tehdit oluşturmamakta aynı zamanda Türkiye'yi de hedef almaktadır. Fakat Türk hükümetleri Kıbrıs sorununa karşı ortaya çıktığı ilk andan itibaren kayıtsız kalmışlardır. Ancak, bu kayıtsızlık Türk milliyetçilerinin harekete geçmeleri için bir fırsatı doğurmuştur. Türk milliyetçilerinin Kıbrıs davasını üstlenmeleri Atatürk'ün Hatay'ı almak için sürdüğü mücadeleyle örtüşmektedir. Bu noktada, Birinci Meclisi Mebusan'da bir grup yetkili Atatürk'ün milletvekili seçilmemesi için "misak-ı milli sınırları içinde doğmuş olmalı" şartını öne sürdüklerinde, onun bu durum karşısında verdiği yanıt dikkate değerdir. Nitekim Mustafa Kemal bu itirazlara karşı, "maalesef bugün doğmuş olduğum yerler işgal altındadır" diyerek kullandığı büyük teessüf bildiren "maalesef" kelimesi onun vatan sevgisinin nerelere kadar uzandığını gösterir. Dolayısıyla, Mustafa Kemal Paşa gibi her Türk doğduğu ata mirası yerlerin hasreti içerisinde. Bu yüzden ata mirası bölgeleri ele geçirenlere karşı bu coğrafyaların savunulması gerekir (Türkdoğan, 1973, s. 8).

Özetle, milliyetçi hareket mensupları kendi jeopolitik görüşlerinin Atatürk'ün jeopolitik anlayışıyla uyumlu olduğunu belirtmektedirler. MHP'nin ideologlarından olan Muzaffer Özdağ; "Mustafa Kemal'in Türkiye dışında yaşayan dış Türkler konusuyla yakından ilgilendiğini" ileri sürmektedir (Landau, 1978, s. 334). Ancak, Mustafa Kemal'in Cumhuriyetin ilk yıllarında asıl hedefi modern bir ulus devlet inşa etmektir. Modernleşmenin esas gayesi ise uluslararası sistemin hiyerarşik yapılanması içerisinde üst sıralarda olmaktır. Bu yüzden İmparatorluğun son dönemlerinde hâkim olan "Turan" ideali, Türkiye Cumhuriyeti'nin kısa ve orta vadeli hedefleri arasında yer almamıştır. Bu süreçte Mustafa Kemal, İttihak ve Terakki'nin dış politikası anlayışı ile

aynı çizgide olan Türk Ocaklarını kapatarak, rejimin ideolojisini temsil eden Halkevlerini kurdurmuştur. Bunlara ek olarak, Atatürk'ün dış politika anlayışının önemli bir yönü de Moskova'ya karşı daha ihtiyatlı davranmasıdır. Kemalist rejimin jeopolitik anlayışında kısa ve orta vadeli temel hedef ve tehdit algılamaları farklıdır. Atatürk'ün öncelik verdiği konular Lozan'da kısmen gerçekleştirilebilen Misak-ı Milli sınırlarını tam anlamıyla hayata geçirmenin yollarını aramaktadır. Bu bağlamda, Hatay'ın Türkiye'ye katılması ile Musul ve Kerkük'ün Türkiye sınırlarına dâhil edilmesini öncelikler arasındadır (Özdağ, 2008, s. 174-175).

Bu açıdan bakıldığında, Atatürk'ün “Yurtta Sulh Cihanda Sulh” politikasında vurguladığı barış anlayışı, pasif bir barış olmaktan öte; etkin, dinamik ve atılgan bir barışa işaret etmektedir (Özdağ, 2008, s. 174). Atatürk'ün bu yaklaşımı, imparatorluk Harp Okulu'nda yetişmesi ve imparatorluk kavramları düşünen bir zihniyete sahip olmasından kaynaklanabilir. Balkan Antantı ve Saadabad Paktı girişimleri, bu zihniyetin bir yansımasıdır. Nitekim Kemalist rejim, Cumhuriyet'in dış politika anlayışını Türk milliyetçiliğinin Mustafa Kemal tarafından yapılan yorumu üzerinden şekillendirmiştir. Dolayısıyla, reel politik alanda şartların olgunlaşması halinde Kemalist rejimin dış politika tasarısında “dış Türkler” konusunun yer alması muhtemeldir (Özdağ, 2008, s. 175).

Atatürk'ün Moskova konusunda ihtiyatlı tutumuna rağmen, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan gelişmeler neticesinde Moskova, Türkiye'yi Pantürkizm politikasından dolayı uyarmıştır. İsmet İnönü, Pantürkizm suçlamalarının önünü kesmek için “3 Mayıs 1944-İrkçilik-Turancılık” yargılamalarını gündeme taşımıştır. Ankara, bu yargılamalarla Turancılık idealinden uzaklaştığı gibi Türk asker-sivil bürokrasisinin hafızasından bu fikrin büyük ölçüde silinmesinde etkili olmuştur. Bu gelişmelere bağlı olarak “dış Türkler” konusu, Türk devletinin siyasal kültürü içinde yalnızca “istihbarat” bölümündeki bazı gruplar tarafından benimsenmiştir. Böylece devletin jeopolitik anlayışı kökten değişirken; Turancılık ülküsü, kültürel temelleriyle birlikte devlet dışında Türk Milliyetçiliğini savunan grup, aydın ve partilerin kontrol alanına kaymıştır (Özdağ, 2008, s. 175). Bir başka ifadeyle, Pan-Türkizm ve Turancılık akımlarına bu gelişmelerden sonra çok fazla itibar edilmediği için bu ülküler teorik bir düzeyde kalmıştır. Fakat Türk Birliği ülküsü, Türkiye'de devlet adamları dâhil kamuoyu

tarafından kabul gören bir siyasi görüş olmuştur (Türkeş, 2011, s. 37). Aslında, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Batı güvenlik sistemi içerisinde yer alan Türkiye'nin, Turancılık idealini bir dış politika planı olarak yeniden tasarlaması, reel politika ile uyuşmamaktadır (Özdağ, 2008, s. 175).

Soğuk Savaş döneminde ise Türk Milliyetçi literatür de, Ziya Gökalp'in yazılarında görülen Turancı jeopolitik açılım ve değerlendirmelere rastlanmamaktadır. Bu dönemde “esir Türklerin kurtarılması” şekliiden gelişen söylemin altında da güçlü bir jeopolitik anlayış bulunmamaktadır. Bu süreçte Türk Milliyetçileri, yalnızca İngilizlerin teşvikiyle müdahil oldukları Kıbrıs sorunu ile Türkiye’de gençlik hareketleri içerisinde yer alan Kerküklü öğrencilerin etkisiyle Musul-Kerkük meselesini gündemlerine almışlardır (Özdağ, 2008, s. 177).

2.2. Milliyetçi-Muhafazakâr Grupların Jeopolitik Algılarında Kıbrıs'ın Konumu

SSCB dağıldıktan sonra ise “esir Türkler” sorunu ortadan kalkmış ve Türk Cumhuriyetleri bağımsızlıklarını kazanmıştır. Türk Milliyetçileri, bu durum karşısında ileriye dönük kapsamlı siyasal ve jeopolitik bir tasarı ortaya çıkarmamıştır. Bu duruma yol açan esas neden anti-emperyalist bir yaklaşıma sahip olan Türk Milliyetçilerinin jeopolitiği Batılı bir tarzda yorumlamaktan kaçınmalarıdır (Özdağ, 2008, s. 177). Çünkü Batının jeopolitik algısı, insan hakları odaklı olmasına rağmen stratejik, ekonomik ve politik çıkarlar öncelendiğinden gayr-i insani bir nitelik kazanmaktadır (Hass, 2014, s. 101). Dolayısıyla, anti-emperyalist bir çizgide yer alan milliyetçi hareket mensuplarının jeopolitik algısı, Batının jeopolitik anlayışıyla uyuşmamaktadır.

Bu bağlamda, Türkiye’yi Batı karşısında daha müreffeh bir ülke konumuna getirmek isteyen ve bu davayı üstlenen milliyetçi hareket mensupları, jeopolitik algılarını “kendi köklerine dönerek” şekillendirdiklerini iddia etmektedirler. Bir başka deyişle, Batı'nın gayr-i insani politikalarından uzak bir gelecek arayışında olan ülkeler kendilerine özgü, yani bin yıllık kültürlerinin veya tarihlerinin uzantısına uygun değerleri özümsemelerini sağlayabilecek bir geleceği inşa etme arayışındadırlar (Garaudy, 2015, s. 251). Ancak, bu gelecek tasavvurunun gerçekleşebilmesi için öncelikle milli-toplumsal hafızanın aklın ışığında yeniden gözden geçirilmesi ve

yapılandırılması gerekmektedir. Ayrıca, bu çalışmanın sonucunda elde edilen bilgiler ışığında; insani değerlere ters düşmeyen, kültürel mirastan bağımsız olmayan bir eğitim-öğretim programı geliştirilmelidir. Daha sonra kamuoyunun desteğini alan liyakat sahibi bireylerin önderliğinde; toplumsal adaleti gözeten, kavmiyetçi milliyetçilik, evrensellikten uzak bir siyasi anlayış ile tekelleşme yoluyla elde edilen haksız kazanç karşı ve yoksulluğa yol açacak oluşumları engelleyebilecek bir iktisat düzeni kurulmalıdır. Böylece, arzu veya tasavvur edilen gelecek inşa edilebilir (Duralı, 2020, s. 131).

Nitekim Türk milliyetçilerinin jeopolitik algısı anti-emperyalist olmasına rağmen kavmiyetçi bir niteliğe sahiptir. Bu sebeple Türk jeopolitik algısı, imparatorluk döneminde ezilen Müslüman Türkleri diğer milletlerden üstün kılan ve onları yeniden imparatorluk benzeri bir yapı altında bir araya getirmeyi arzu eden bir anlayışı kapsamaktadır. Bu yüzden milliyetçi hareket mensupları dış Türklerin içinde bulundukları gayr-i insani koşulları gündeme getirirken, yayılmacı politikaları teşvik edici bir söylem geliştirerek ifade etmektedirler. Bu durum, uluslararası kamuoyunda Türkiye'nin dış politikada imparatorluk ülküsüyle hareket ettiğine dair güçlü bir algının oluşması ve bu algının kabul görmesine yol açmaktadır.

Töre Dergisinin 5. sayısında yayımlanmış olan, Doç. Dr. Bülent Subutay'ın Batı Trakya Türkleri başlıklı makalesinde şu açıklamalara yer verilmiştir:

Yunanistan'ın Kıbrıs'ta Müslüman Türklere karşı yürüttüğü politikalara rağmen, Türkiye, İstanbul'da yaşayan Rumlara yönelik sert bir girişimde bulunmamıştır. Bu durum Rumların İstanbul ticaretinde önemli bir rol oynamaları ve Yunanistan ile olan dostane ilişkilerin zedelenmemesiyle ilgilidir (Subutay, 1971, s. 35-36).

Türkiye'nin Yunanistan'a ve Rumlara yönelik pasif tutumunun nedenine ilişkin yapılan açıklama da Türkiye'nin kısa-vadeli çıkarlarının milli menfaatlerle uyuşmadığı gerçeğini vurgulamak içindir. Fakat üzerinde asıl durulması gereken nokta milliyetçi hareket mensuplarının, Kıbrıslı Müslüman Türklere karşı gösterilen gayr-i insani muameleye karşılık, Türk hükümetlerinin Rumlara da benzer bir tutum sergilemesi gerektiğini düşünmeleridir. Onların olaya bu şekilde yaklaşması, Türkiye sınırları içinde yaşayan Rumlar gibi azınlık gruplara karşı yönlendirilmeye açık bir öfkenin oluşmasına

neden olmuştur. Nitekim 1950-1960 yılları arasında dış Türklerin içinde bulundukları ağır koşulların basında ve o dönem basılan broşürlerde yer alması, siyasilerin her an açığa çıkmaya hazır olan bu öfkeden yararlanmalarını sağlamıştır (Landau, 1978, s. 279). 1955 yılında yaşanan 6-7 Eylül olayları da bu öfkenin bir yansımasıdır. Bu noktada denilebilir ki; milliyetçi hareket mensuplarının “kendi köklerine dönerek” inşa etmeyi düşündükleri gelecek arayışları veya jeopolitik anlayışları, iddia ettiklerinin aksine daha çok aşırı sağa özgü nitelikleri taşımaktadır.

Derginin 21. sayısında, Prof. Dr. Orhan Türkdoğan’ın yayımlanmış olan Türk Jeo-Politiğinin Hedefleri makalesinde:

Yunanistan’da Askeri Cunta’nın krallık rejimini devirerek iktidarı ele geçirmesi demokratik ilkelere aykırı değildir. Aslında, Askeri Cunta’nın bu eylemi demokratik rejimin bir gereğidir. Çünkü ordunun yetiştirdiği milliyetçi bir kadro olan Askeri Cunta, Yunanistan’da hâkim olan kargaşa ve anarşi durumunun bitmesinde ve ülkenin ekonomik olarak gelişmesinde etkili olmuştur. Dolayısıyla, Askeri Cunta ülkenin menfaatlerini gerçekleştirmede başarılı olduğu gibi, özellikle Yunanistan’ın Türkiye karşısında güçlenmesini sağlamış ve Kıbrıs konusunda da imtiyazlı bir konuma ulaşmasına yardımcı olmuştur. Ayrıca, Avrupa’daki Yunan işçilerin Askeri Cuntayı desteklemeleri ve ülkenin sanayileşmesinde önemli bir rol oynamaları, rejimin halktan yana olduğunu göstermektedir (Türkdoğan, 1973, s. 4).

Milliyetçi hareket mensuplarının Yunanistan’da yaşanan darbeyi bu şekilde değerlendirmeleri, milliyetçilerin diğer siyasi parti veya gruplara nazaran ülkenin menfaatlerini daha çok gözettiğini düşünmelerinden ötürüdür. Buna bağlı olarak, Askeri Cunta’nın Yunanistan’ı diğer ülkelere kıyasla daha güçlü bir konuma erdirmek için bütün zorluklara göğüs germeye hazır olduğuna dair bir yanılgıyı gerçeklik olarak kabul etmektedirler. Bu durum göstermektedir ki; onlar demokrasinin araçsallaştırılmasına olumlu yaklaşmaktadırlar.

Türkdoğan’ın yayımlanmış yazısında, Askeri Cunta rejiminin halktan yana olduğunu göstermek için öne sürülmüş argümanlar hatalı olduğundan Yunanistan’da yaşanan gelişmelerin yanlış değerlendirilmesine neden olmuştur. Yazıda öne sürülmüş argümanların aksine, Yunan cuntasının kurduğu otoriter düzene karşı Avrupa

lkelerinde yaşayan Yunanlı ğrenciler ve işçiler protestolar düzenlemişlerdir. Örneğın, Almanya’da ğrenci liderlerinden birisi olarak Yurtseverler Cephesi’ni (PAM) kuran Prof. Dr. Georgios Tsiakalos’ın aktardığına göre, o dönem 800 bine yakın Yunanlı ğrenci ve işçiden oluşan bir grup, cunta karşıtı gruplara önemli maddi yardım sağlamıştır. Aynı şekilde diğerk Avrupa lkelerinde ve özellikle Fransa’da Cunta rejimine karşı örgütlenen ğrenci ve işçi grupları, Yunanistan’da Avrupa’nın istediğı şekilde anti-demokratik bir sistemin kurulmasını engellemek için büyük çaba göstermişlerdir (Pişmişler, 2019).

Bu bilgiler ile öne sürülmüş argümanlar karşılaştırıldığında, Cunta rejimini ilk tanıyan ülkelerden biri olan Türkiye, Yunanistan ile ilişkisinde ileriye dönük insan hakları odaklı bir dış politika perspektifi geliştirmek yerine Askeri Cunta’nın ideolojik anlayışını meşru gören bir tutum sergilemiştir. Bu durumun daha sonraki süreçlerde ABD’de Türkiye karşıtı güçlü bir Yunan-Rum lobisinin ortaya çıkmasında etkili olduğu söylenebilir.

Töre Dergisinin 16. sayısında Genel Durum başlıklı bölümünde yayımlanmış olan makalede, o dönemin siyasi tartışma konularından biri de şu şekilde ele alınmıştır:

CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit’in TSK’nin envanterine alınması planlanan Fantom uçakları tasarısına karşı çıkmıştır. Ecevit, Fantom meselesinin Türkiye ile Yunanistan arasında gereksiz bir silahlanma yarışına neden olacağı endişesiyle karşı çıkmıştır. Ayrıca, oldukça maliyetli olan bu uçaklara bütçeden ayrılması planlanan deneğın her iki ülkenin refahını yükseltecek projelerde kullanmasının milli menfaatler için daha uygun olduğunu ifade etmiştir. Ecevit’in Fantomlar konusundaki görüşlerini eleştiren emekli Amiral Orkunt ve Savunma Bakanı, Ecevit’in her iki ülkenin menfaatlerine değinmesinin doğru olmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca Orkunt, “Yunanistan ile Türkiye arasında gereksiz bir silahlanma yarışı doğabileceğı” ifadesinin Yunanistan kamuoyunda yersiz bir endişe ve kuşku yaratacağından dolayı bir siyasi parti liderinin bu tür açıklamalar yapmaktan kaçınması gerektiğini ifade etmiştir (Fantomlar ve Ecevit, 1972, s. 3-4).

Fantomlar konusunda yapılan tartışmalardan hiçbir sonuca ulaşılamamasının sebebinin, Savunma Bakanı ve emekli Amiral Orkunt’un görüşleri ile Ecevit’in sahip

oldukları ideolojiden kaynaklanmaktadır. Ecevit, CHP'nin yeni sol akımını temsil ederken diğerleri milliyetçi hareket mensuplarının görüşlerini benimsemektedirler. Milli menfaat kavramının muhtevası da sahip oldukları ideolojiler tarafından şekillendiğinden dolayı, bu kavram her iki taraf açısından farklılık teşkil etmektedir. Bu bağlamda milliyetçi hareket üyeleri için ulusal çıkar; siyasi, kültürel, ekonomik ve askeri alanda Türk milletini diğer milletlerden daha üstün bir konuma getirecek politikalar üretebilmeyi hedeflemektedir. Onlara göre devletin asıl amacı bu mevkiye ulaşmak ve onu korumaktadır. CHP ise ulusal çıkarı; toplum refahını gözetken sosyal demokrasi anlayışı kapsamında ele almaktadır. Bu noktada CHP, Fantom uçakların satın alınması yerine daha yüksek taban fiyatının verilmesi, gemi inşası yerine daha düşük vergilerin alınması, çelik fabrikasının kurulması yerine sigaranın ucuzlaması gibi politikalar geliştireceklerdir (Fantomlar ve Ecevit, 1972, s. 3-4). Bununla birlikte, 1973 seçimleri yaklaşırken AP İnönü'nün parti başkanlığını kaybetmesiyle, CHP ile aynı tutumu sergilemeye başladığından CHP karşıtı bir parti olma vasfını yitirmiştir. Nitekim CHP tüketimi teşvik eden politikalarla 1973 seçimlerine hazırlanırken, AP onunla aynı sahada yarışacaktır. Fakat milliyetçi hareket mensupları “bugünün total refahı yerine güçlü ve müreffeh Türkiye”, “ tüketim yerine tasarruf”, “ucuz sigara yerine çelik sanayi” sloganıyla seçime gideceklerdir (Fantomlar ve Ecevit, 1972, s. 6).

Dergide Fantomlar konusuna yönelik tartışmaların nasıl değerlendirildiğine bakıldığında; milliyetçi bir anlayışa sahip siyasilerin ve yetkililerin Türkiye'yi daha müreffeh ve güçlü bir ülke konuma getireceklerine dair görüşlerini güçlü kılacak şekilde tartışmışlardır. Bu doğrultuda ileri sürülen argümanlardan biri, taraflar arasında söylem birliğinin olmamasını doğrudan onların ideolojik yönleriyle izah etmeye çalışılmıştır. Bir diğeri ise bu ideolojik anlayış tarafından şekillenen milli menfaat kavramının her iki taraf için muhtevasının ne olduğunun ortaya konmasıdır. Ancak, Fantomlar meselesi üzerinden yapılan tartışmaların bu şekilde ele alınmış olması, milliyetçilerin bu konudaki görüşlerinin daha makul olduğunu göstermeye yöneliktir. Fantomlar konusuna ilişkin yapılan tartışmalar, tarafların görüş farklılıkları üzerinden açıklansaydı eğer, her iki tarafın da bu konuda uzlaşmaları ve daha rasyonel kararlar almalarını sağlayacak bir tartışma ortamının yaratılması mümkün olabilirdi.

Bunlara ek olarak, dergide yayımlanmış makalede, Türkiye'nin muasır medeniyetler seviyesine ulaşması için öncelikle TSK'nin modernize edilmesi ve buna bağlı olarak Fantomlar uçaklarının satın alınması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, uzun vadeli bir program içerisinde ele alınan bu hedefler gerçekleştirilene kadar halkın yoksulluk içinde yaşamasının, sanılanın aksine toplum refahını olumsuz bir yönde etkilemeyeceği belirtilmektedir. Dolayısıyla, TSK'nin modernizasyonu ve yeniden yapılandırılmasıyla birlikte askeri alanda yaşanan büyümenin, siyasi ve ekonomik alanda da olumlu bir etki yaratacağı varsayılmaktadır. Bu sebeple, milliyetçi hareket mensupları Fantom uçakları konusuna bütüncül bir bakış açısıyla yaklaştıklarına inanmaktadırlar. Bu yüzden, Bülent Ecevit'in Fantom uçaklarının satın alınmasının mevcut siyasi ve ekonomik koşullarda mümkün olmadığını açıklayan görüşlerinin ileriye dönük olmadığını ve milli menfaatlerle örtüşmediğini iddia etmektedirler. Türk milliyetçilerinin bu tutumu, imparatorluk döneminde savaşçı bir niteliğe sahip Türklerin modern ulus devletler döneminde de yalnızca bu özelliklerini muhafaza edip, geliştirerek ekonomik ve siyasi olarak güçlü bir devlet inşa edebileceklerine inanmalarından kaynaklanmaktadır. Böylece, Türk milliyetçileri mevcut sorunların çözümünün yalnızca kendi ideolojik anlayışlarına bağlı olduğunu ve aksi yönde görüş bildirenlerin de bu durumu idrak edebilecek düzeyde olmadıklarını düşünmektedirler.

Sonuç olarak, İngilizlerin ve milliyetçi-muhafazakâr kesimlerin baskıyla Kıbrıs sorunu 1960'larda bir devlet politikasına dönüşmüştür. Milliyetçi hareket mensuplarının Türkiye'de süren siyasi istikrarsızlık ve ekonomik bunalıma rağmen Kıbrıs'a askeri bir müdahalenin gerçekleştirilmesine yönelik sürdürdükleri ısrarcı tutumları yalnızca ideolojik dürtülerle yaptıkları söylenebilir. Bu noktada, Kıbrıs konusunda daha barışçıl ve uzlaşmacı bir tutum sergileyen siyasetçilerin Türkiye'nin güvenliğini tehdit ettiğini ileri sürerek, adaya askeri müdahalenin bir an önce yapılması için hükümetlere baskı kurmaya çalışmışlardır. En nihayetinde, 1974 yılında Kıbrıs'a askeri müdahale gerçekleştirilmiştir. Fakat onların iddia ettikleri gibi, adaya askeri müdahaleden sonra Kıbrıs meselesi hemen çözüme kavuşmamış ve Kıbrıs'taki sorunlar daha da girift bir hal almıştır.

2.3. Kıbrıs Sorununa Yönelik Çözüm Arayışları ve İzlenen Politikalar

Lozan Antlaşması'yla birlikte Kıbrıs adasının egemenliği İngiltere'ye devredildikten sonra Kıbrıs'ta yaşanan Türkler, Rumların yürüttüğü Enosis politikası neticesinde “ülkesiz bir azınlık” konumuna düştüler. Özellikle, 20.yüzyılın başlarından itibaren kapitalistleşme sürecinde öne çıkan Kıbrıs Rum toplumunda modernleşmeyle beraber Enosis hareketi de güçlenerek, kitleselleşmeye başlamıştır. Bu durum hem azınlık hem de ikinci sınıf vatandaş konumuna düşen Türk toplumunda, Rum kesimine karşı günümüze değin süren korkuyla karışık bir hayranlık duygusunun uyanmasına neden olmuştur. Bu duygu Kıbrıslı Türk aydınlar arasında daha güçlü olduğundan dolayı bu gelişmelerden duydukları kaygılar onları kurtuluşun Mustafa Kemal ve genç Türkiye Cumhuriyeti'nde olduğuna inanmaya sevk etmiştir. Sonuç olarak, Türk toplumunun önderliğini üstlenen laik ve milliyetçi Kıbrıslı Türk aydınları, Atatürk reformlarının Kıbrıs'ta uygulanması için harekete geçmişlerdir (Kızılyürek, 2016, s. 333-334).

Fakat Kıbrıs Türk seçkinlerinin bu tutumu dışlayıcı politikalarla karşı bir tepkisellikten kaynaklandığı için geliştirdikleri politikalar doğal olarak Enosis üzerinden şekillenmiştir (Linklater, 2015, s. 114). Nitekim Kemalizm etnisiteye dayalı olmayan modernist bir toplum yaratmayı hedeflemesine rağmen Kıbrıs Türk seçkinleri toplumu din temelinde değil de etnik kökene göre tanımlamışlardır (Kızılyürek, 2016, s. 333-334). İngiliz yönetimi ise Kıbrıslı Türkleri etnik bir sınıflandırma yerine dini bir temele dayandırarak onları Müslüman olarak tanımlamıştır. Fakat adadaki Atatürk kuşağı, Müslüman olarak nitelendirilmekten hoşnut olmadığı gibi adada Atatürk reformlarını uygulayarak laik bir ulus inşa etmeye çalışmışlardır. Atatürk kuşağının bu tutumu neticesinde 1940'larda İngilizler Lefkoşa'daki ana Türk Lisesi'nin adını “Lefkoşa Müslüman Lisesi'nden “Lefkoşa Türk Lisesi” olarak değiştirilmesine izin vermiştir (Volkan, 2008, s. 91-92).

Kıbrıslı Türk aydınların bu girişimleri Enosis tehlikesinin büyümesine engel olmadığı gibi Kıbrıs Türk toplumunun içinde bulunduğu koşulları değiştirebilecek bir çözüm geliştirmek için de oldukça yetersizdi. Bu sebeple, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra giderek büyüyen Enosis tehdidine karşı Kıbrıslı Türk aydınlar, İngiliz yönetimiyle ortak hareket etmeye başlamışlardır. Bu doğrultuda İngiliz yönetimi, 1948 yılında

kurulan Özel Türk Komitesi'nin aile hukuku, evkaf vb. dinsel kurumların Türk ulusalcılığı çerçevesinde sekülerleştirilmesini amaçlayan dini reformların gerçekleştirilmesine olumlu yaklaşmıştır. Ancak, her iki tarafın esas gayesi Enosis'i engellemek için Türkiye'nin ilgisini Kıbrıs'a kaydırmaktır. Bunun için Türkiye'de "Kıbrıs Lobiciliği"ne hız verilmiş ve Kıbrıslı Türk seçkinler sık sık Türkiye'yi ziyaret etmeye başlamışlardır. Bu süreçte Kıbrıs sorununa başta Turancılar olmak üzere Milliyetçi Hareket Partisi ve diğer milliyetçi-muhafazakâr gruplar, "doğal müttefik" olarak müdahil olmuşlardır. Kıbrıs sorununun ortaya çıktığı ilk andan itibaren "Türkiye'nin Kıbrıs meselesi yoktur" diyen Ankara'nın bu tutumu, Kıbrıslı Türk seçkinler, İngiltere, Turancı lobi, kamuoyu ve derin devletin aktif çalışmasıyla birlikte değişmeye başlamıştır. Kıbrıs sorununa müdahil olan Türkiye, ilk başlarda "Ada eski sahibine verilmelidir" tezini savunmasına rağmen sonrasında İngiltere'nin uyarısıyla taksim tezini ileri sürmüştür (Kızılyürek, 2016, s. 333-334).

Aslında İngiltere'nin Kıbrıs konusunda yürüttüğü denge politikası Ortadoğu'daki son sömürgesini kurtarmaya yönelik bir girişimdir. Nitekim İngiltere 1955 yılında gerçekleştirilen Londra Konferansı'yla, Türkiye'nin Kıbrıs sorununa taraf olmasında etkili olmuştur. Ayrıca, İngilizler Enosis davası için mücadele veren EOKA'nın karşısına yardımcı polis gücü olarak Kıbrıslı Türkleri çıkartmıştır. Niyazi Kızılyürek'in bir TMT yetkilisinden aktardığı ifadeye göre, EOKA'nın ilk hedefi İngilizler olduğundan dolayı onlar Enosis tehdidi büyüdükçe gizli operasyonlarını Türklere yaptırmışlardır. Türkiye'nin Kıbrıs sorununa müdahil olmasında yine İngilizlerin etkili olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte, İngilizler Rumların Kıbrıs'ı Yunanistan ile birleştirmeyi arzu ettiği gibi Türklerin de bu yönde bir isteklerinin olmasında ısrarcı olmuşlardır. Rumlara yönelik tutumlarında ise, Kıbrıs'ı Türkiye'den kiralayarak aldıklarını ileri sürerek iki taraf arasındaki anlaşmazlığın büyümesine yol açmışlar ve Ada'daki konumlarını korumaya çalışmışlardır (Kızılyürek, 2016, s. 333-334).

İngilizlerin Kıbrıs sorununa yönelik yürüttüğü denge politikası, Kıbrıs lobisinin Ada'daki ideolojik etkisinin zamanla artmasına neden olmuştur. Bu doğrultuda Türk milliyetçileri de İngilizler gibi Kıbrıslı Türkleri "Müslüman" olarak tanımlamışlardır. Müslüman-Türk nitelendirmesi, Kıbrıslı Atatürkçü kuşak ve bu kuşağın sonraki

temsilcileri tarafından kabul görmediği halde Türk milliyetçileri bu nitelendirmenin Kıbrıslı Türklerin kimlik inşasında geçerli olması için ısrarcı bir tutum sergilemişlerdir. 1970-1976 yılları arasında Kıbrıs'ta Büyükelçi olarak görev yapan Asaf İnhan'a göre; 1974 Harekâtı'na kadar Kıbrıs Türk toplumu içerisinde radikal dinci eğilim ve örgütlenmeler bulunmamaktadır. Bu yönde bir istek olsa bile bu durumun toplumu harekete geçirebilecek düzeyde değildir. Bu durum Kıbrıs Türk toplumunda Atatürk reformlarının daha çok kabul görmesi ve İngiliz liberal toplum sistemi ve kültürünün yaygın olmasından kaynaklanır. Böylesine bir toplum düzeninde Kıbrıslı Şeyh Nazım isminin adanın herhangi bir bölgesinde zikredilmesi bir sorun yaratmaz. Ayrıca, Kıbrıs Türk toplumunun Enosis hareketine karşı direnç ve savunma gösterebilmesi için milli ve dini duyguların canlı tutulması gerektiğine dair yaygın bir görüş bulunur. Fakat bu fikir Kıbrıs Türk toplumunun yapısıyla uyuşmaz (İnanç, 2007, s. 58). Buna rağmen Türk milliyetçileri Kıbrıs Türk toplumunun yapısıyla çelişen ideolojileri doğrultusunda ada da Müslüman-Türk kimliğinin inşa edilmesi için mücadele etmişlerdir.

Nitekim 1971-1974 yılları arasında Töre Dergisi'nde Kıbrıs sorununa ilişkin yayımlanmış makalelerde; Kıbrıs meselesi milliyetçi bir anlayıştan uzak bir şekilde ele alındığından dolayı çözümsüz kaldığı ileri sürülmüştür. Ayrıca siyasilerin milliyetçi duygulardan yoksun olmalarının bu durumu tetiklediği belirtilmiştir. Siyasilerin bu tutumlarıyla Türk jeopolitiğinin hedeflerinden uzak bir dış politika anlayışını benimsedikleri ve buna bağlı olarak misak-ı milli sınırlarını tehlikeye attıkları vurgulanmıştır. Dergide yayımlanmış olan makalelerin Kıbrıs meselesini bu şekilde ele almasına yol açan en büyük etken ise Yunanistan'ın Kıbrıs'ta yürüttüğü milliyetçi politikalar ile Türkiye'nin milliyetçilikten uzak olduğu düşünülen siyasetinin kıyaslanmasıdır. Bu karşılaştırmadan çıkarmış oldukları sonuç ise Yunanistan'ın başarısının arkasındaki temel etkenin milliyetçi duygular olduğudur. Bir diğer sonuç ise Türkiye'de milliyetçi duygular yeterince güçlü olmadığından dolayı Yunanistan'ın Kıbrıs sorununda Türkiye'ye nazaran daha imtiyazlı bir konum elde etmesidir. Netice itibarıyla, Kıbrıs sorunun çözümüne ilişkin derginin akademisyenlerinin temel argümanlarının sağlaması ancak 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra ada halkının karşılaştığı sosyo-ekonomik problemlerin çözümü için öne sürdükleri önerilerin

gerçeklikle ne kadar bağdaştığına bakılarak anlaşılabilir. Bu yüzden üçüncü bölümümüzde bu konu ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÖRE DERGİSİ'NİN KIBRIS MESELESİNE BAKIŞ AÇISI (1974-1985)

3.1. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtına Giden Süreç ve Harekâta Yönelik Değerlendirmeler ve Eleştiriler

Kıbrıs sorununun Türkiye ile Yunanistan arasında bir krize dönüşmesinden endişe eden İngiltere, üç garantör devlet öncülüğünde Rum-Türk ortaklığına dayalı Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasını kararlaştırmıştır. Bu karar neticesinde Londra ve Zürih antlaşmalarıyla coğrafi bir temele dayanmayan Rum-Türk ortaklığında federasyon şeklinde örgütlenen anayasal bir devlet kurulmuştur (İnanç, 2007, s. 13). Ancak, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin anayasası, her iki topluluğunun haklarını gözetmesine rağmen, 199 madde ve 6 ekten oluştuğundan dolayı oldukça uzun ve karmaşıktır. Bu yüzden Rumlar ile Türkler arasında anayasanın yorumu konusunda anlaşmazlıklar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu anlaşmazlıklar Cumhuriyet'in ilk üç yılana kadar devam ettiğinden ve bu soruna yönelik kalıcı çözümler ortaya konmadığından ötürü her iki toplum arasında düşmanlıklar büyümeye başlamıştır (Volkan, 2008, s. 29). Özellikle, Rumların anayasadaki değişiklik talepleri Türkler tarafından reddedildikten sonra, Rum tarafı 1963 yılının sonunda kanlı saldırıları başlatmıştır. 1964 ve sonrasında Ada'daki Türk yerleşim bölgelerine EOKA-Grivas silahlı çeteleri saldırmaya devam etmiştir. Aslında, Rumlar gerçekleştirdikleri kanlı saldırılar ve baskınlarla Kıbrıs Türk halkını yıldırarak onları yönetim ve devletten dışlamayı amaçlamışlardır (İnanç, 2007, s. 13). Bu hedef doğrultusunda yürütülen politikalardan biri de, Kıbrıslı Türkleri kuşatılmış bir bölgeye hapsederek, onları hareketsiz kılmaktır (Volkan, 2008, s. 99).

1955 ve sonrasında Rum bölgesine girmek Kıbrıslı Türkler için tehlike arz ettiğinden ötürü Cumhuriyet kurulmadan önce Lefkoşa sokaklarına Kıbrıslı Türkleri, Rumların yaşadıkları yerlerden uzak tutmak için dikenli teller örülmüştür. Ancak, Cumhuriyet Anayasası ile kurulmaya çalışan düzenle birlikte dikenli teller kaldırılmasına rağmen, 1963 Noel'inde yaşanan kriz sonucunda diken teller geri dönmüştür. Bu dikenli teller yerini zamanla barikatlara, gerçek duvarlara, silah mevzilerine, mayın tarlalarına ve siperlere bırakmıştır. Kıbrıs Türkler, daha sonra BM barış gücünün askerleri ve onların çevreleri Rum askerleri tarafından sarılınca dört bir

yandan kuşatılmış bir bölgede yaşamaya zorlanmışlardır. Fakat Lefkoşa ve adanın başka yerlerindeki duvarlar, ne yazık ki Berlin Duvarı kadar dünyanın dikkatini çekmemiştir. Kıbrıs sorunu bölgesel ve yerel olarak ne kadar önemli olsa da dünyanın iki büyük gücü arasındaki çatışmanın bir kanıtı değildir. Bu yüzden, Kıbrıs sorunu bir krize dönüştüğü durumlarda nadiren de olsa Lefkoşa'daki duvarın adı olan “yeşil hat” deyimiyile haber bültenlerine yansımıştır (Volkan, 2008, s. 99).

1963 ve 1964 yıllarında Kıbrıs'ta yaşanan kanlı çatışmalara rağmen Türk hükümetleri garantör devlet sıfatıyla adaya müdahale haklarını kullanmamıştır. 1963 yılında iktidarda bulunan İnönü hükümeti, adaya müdahale edecek kadar güçlü olmadığı gibi, Kıbrıs'taki gelişmelerden önceden haberdar olmak için de hiçbir tedbir almamıştır. 1963-1974 yılları arasında iktidarda bulunan Ürgüplü ve Demirel hükümetleri de Kıbrıs sorununa yönelik gerekli önlemleri almamıştı (Türkeş, 2011, s. 73). Fakat 1964 yılında İnönü ve Demirel hükümetleri müdahale hakkını kullanmak yerine 1960 dengesinin ana hatlarını koruyarak, tarafların hukuki, siyasi ve güvenlik ihtiyaçlarını karşılamak için müzakere yoluyla bir çözüm bulmaya çalışmışlardır. Bu gelişmelerden de bir sonuç elde edilemediği gibi, 1967 yılında yaşanan kriz Yunanistan ile Türkiye'yi savaşın eşiğine getirmiştir. 1967 krizinden önce yeni bir çözüm arayışı için Demirel ve Papandreu Trakya'da Keşan ile Karaağaç'ta buluşmuşlardır. Ancak, Rum tarafının Enosis davasında ısrarcı olması ve Türk kesiminin bu durum karşısında göstermiş olduğu sert tutum müzakere sürecini baltalamıştır. Müzakere sürecinin sonuçsuz kalması neticesinde EOKA-Grivas çeteleri ve Yunan askerleri yeniden Türk bölgelerine saldırışlardır. Türk hükümeti bu olaylar karşısında derhal ultimatö vererek, müdahale hazırlığına başlamıştır. Fakat ABD'nin aracılığıyla çetelerin komutanı Grivas ile adadaki Yunan askerlerin Kıbrıs'ı terk etmeleri istenmiş ve Türkiye'nin adaya müdahale etmesi engellenmiştir. Rum tarafı bu gelişmelere rağmen saldırgan tutumundan vazgeçmemiş ve bu sebeple taraflar arasında yeni bir müzakere süreci başlatılmıştır. Denktaş ile Klerides'in yanı sıra bir Yunan ve Türk danışmanın katılımıyla Genişletilmiş Toplumlararası Görüşmeler başlatılmıştır. Görüşmelerde, Türk kesimi taraflar arasında karşılıklı haklar korunarak sürdürülebilir yapısal çözümden yana tutum sergilerken, Rum tarafı imtiyazlı durumundan istifade ederek Türklerin haklarını hiçe

sayacak şekilde hareket etmiştir. Dolayısıyla, bu görüşmelerden de bir netice elde edilmemiştir (İnanç, 2007, s. 13-14).

Özetle, 1963-1974 yılları arasında Kıbrıs sorununa yönelik çözüm arayışları BM öncülüğünde gerçekleştirilmiştir. Kıbrıs meselesinin çözümüne dair tartışmalar ekseriyetle iki bölgeyi federasyon ve çok bölgeyi federasyon tezleri ekseninde dönmüştür. Fakat bütün çabalara rağmen Kıbrıs sorunu bir çözüme kavuşmamış ve süruncemede kalmıştır. Bu süre zarfında, Türkiye'nin Kıbrıs'ta yaşanan krizlere sadece ultimatomla karşılık vermesinin siyasi ve askeri nedenleri bulunmaktadır. Bunlar; Türkiye'nin askeri hazırlıkları tamamlanamaması, SSCB tehdidi, ABD'nin Johnson mektubuyla Türkiye'yi sınırlandırmasıdır. Fakat bu sebeplerden en önemlisi, Türkiye'nin askeri müdahalede bulunması halinde Güneyde yaşayan Türklerin yaşamını tehlikeye atacak olmasıdır (İnanç, 2007, s. 98).

1963-1974 yılları arasında Kıbrıslı Türklerin içinde bulunduğu gayr-i insani duruma rağmen Türkiye'nin adaya müdahale etmemesi, onların umudunun tükenmesine neden olmuştur. Aynı şekilde Rum hükümeti ve halkı da Türkiye'de Rumlara karşı yükselen öfkenin ve Turancı lobinin hükümetler üzerinde kurduğu baskının askeri bir harekâtın gerçekleştirilmesinde etkili olabileceğine ihtimal vermemişlerdir. Buna bağlı olarak Rumlar, kuşatılmış bölgelerde hareketsiz kalan Kıbrıslı Türklerin içinde bulundukları durumu kabul etmişlerini düşünmüşler ve adaya Türk askerleri gelse bile onları bu durumdan kurtaramayacaklarına inanmamışlardır. Aslında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşunda imzalanan garantörlük anlaşmasında yer alan “bölgesel bütünlüğün ihlali veya Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesi durumunda” ibaresi, üç garantör ülkeye tek taraflı olarak adaya müdahale hakkını veriyordu. Fakat Türkiye'nin iki defa askeri müdahale tehdidinde bulunması ve bu müdahaleyi gerçekleştirilmemesinden dolayı Ecevit'in blöf yaptığı izlenimini uyandırmıştır. Türkiye'nin 20 Haziran 1974'te Ada'ya müdahale hakkını kullanması, Rumların düşüncelerinin derinden sarsılmasına neden olmuş ve umutları tükenen Kıbrıslı Türklerin kısa sürelide olsa kuşatılmışlık duygusundan kurtulmalarını sağlamıştır. Sonuç olarak, Türk askeri müdahalesiyle ada ikiye bölünmüş ve Ecevit, ateşkes ilan ederek Kıbrıs Federe Devleti'nin temellerinin atıldığını beyan etmiştir. Bu duruma bağlı olarak, 160.000 Kıbrıslı Rum sığınmacı konumuna düşerek güneye kaçarken, 65.000

Kıbrıs Türk'ü ise kuzeye sığınmıştır. Bununla birlikte ABD'nin Türk müdahalesini engellememesine öfkelenen EOKA B fanatikleri, Amerika'nın Kıbrıs elçisini öldürmüşlerdir (Volkan, 2008, s. 37).

Töre Dergisi'nde 1974 Barış Harekâtı'na ilişkin yayımlanmış makalelerin genelinde askeri müdahalenin etnik milliyetçilik doğrultusunda yapıldığı vurgulanmıştır. Bir de gerçekleştirilen harekâtle Türklerin kaybolmaya yüz tutmuş savaşçı niteliklerinin yeniden ortaya çıktığına dair bir sonuç elde ettikleri görülmektedir. Bu doğrultuda, ileri sürülen argümanlar analiz edildiğinde, Kıbrıs konusunda dergide makaleleri yayımlanmış yazar ve akademisyenlerin, Soğuk Savaş döneminin koşullarından bağımsız bir şekilde Kıbrıs sorununu ele aldıkları görülmektedir. Dolayısıyla, süreç içerisinde gelişen olaylara yönelik öne sürdükleri argümanlar hatalı olduğu gibi, Kıbrıs sorununun milliyetçi ideolojileri çerçevesinde tanımlanması ve çözüme kavuşması konusunda ısrarcı bir tutum sergilemektedirler. Onların bu tutumunun Kıbrıs meselesine yönelik derginin okuyucularında nasıl bir algı yarattığını ortaya koymak için öncelikle bu argümanların hatalı yönleri açıklanmıştır. Daha sonra bu durumun ortaya çıkmasında milliyetçi ideolojilerinin etkisine değinilmiştir.

Töre Dergisi'nin 38. sayısının Töre'den kısmında yayımlanmış olan makalede, 1974 Barış Harekâtı şu şekilde değerlendirilmiştir:

Türk Silahlı Kuvvetlerinin 20 Temmuz'da Kıbrıs'a yaptığı askeri müdahalenin etnik milliyetçilik dışında kalan teorilerle açıklanmasının, Kıbrıs davasını çözümsüzlüğe mahkûm etmektedir. Ayrıca, Yunanistan ve Türkiye arasında krize yol açan Kıbrıs sorunu her iki tarafın milliyetçilik anlayışları tarafından şekillenen ülkülerinin çatışmasından doğmuştur. Bu yüzden Türkiye'nin Ada'ya gerçekleştirdiği askeri müdahale, Kıbrıs'ta Megalo-İdea ülküsünün yerini Türk ülküsünün alması için atılan bir adım olarak görülmelidir. Bunlara ek olarak, bölgede çıkarları bulunan diğer ülkeler de kendi ülkülerini gerçekleştirmek için Kıbrıs sorununa müdahil olmuşlardır. İki kutuplu bir dünyanın oluşturduğu düzen Kıbrıs sorununa yansdığından dolayı, özellikle Makarios'un Varşova Paketi'ne yönelmesiyle Kıbrıs'ta mevcut denge değişmiştir. Bu sebeple 15 Temmuz 1974'te Kıbrıs'ta gerçekleştirilen Yunan Darbesi, Akdeniz'de bir Küba yaratılmasını engellendiği için ABD tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Aynı şekilde Atlantik Paketi üyesi olan Türkiye'nin de 20 Temmuz'da Kıbrıs'a yaptığı

askeri müdahale ABD tarafından olumlu karşılanmıştır. Bu gelişmeler göstermektedir ki; Yunan Darbesi ile Türkiye'nin askeri müdahalesi iki süper güçten biri olan ABD'nin jeopolitik çıkarları doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Nitekim ABD, her iki müttefik ülke tarafından da öne sürülen taksim, Enosis, Türk Kıbrıs tezlerine karşı çıkmamasına rağmen dengeleri değiştiren koşullar ortaya çıktığında bu tutumunu değiştirebilmektedir. Bu durum ABD'nin çıkarlarını koruyan denge politikasının sonucu olmasına rağmen, Kıbrıs sorununun çözümünü güçleştirmektedir. Aynı zamanda, NATO müttefiki olan Yunanistan ve Türkiye arasında olası bir savaşın ortaya çıkmasını engellemektedir ("Töre'den", 1974, s. 2-3).

Töre Dergisi'nin 38. sayısında yayımlanmış olan makalenin argümanı, Türkiye'nin adaya müdahalesinin etnik milliyetçilikten bağımsız bir şekilde değerlendirilmemesi gerektiğidir. Bu argümanın dayanağı ise, ABD'nin Kıbrıs sorununun çözümü için Yunanistan ve Türkiye tarafından öne sürülen; taksim, Enosis ve Türk Kıbrıs'ı tezlerine olumlu yaklaşmasıdır. Türk milliyetçilerinin harekâtı bu şekilde değerlendirmeleri, Kıbrıs sorununun bir devlet politikasına olmasında etkili oldukları gibi, harekâtın gerçekleştirilmesinde de büyük bir role sahip olduklarına dair bir algı yaratmak içindir. Yaratılan algının Kıbrıs Türk toplumu tarafından kabul görmesi halinde, siyasi yaşamın milliyetçi hareket tarafından şekilleneceğini hesap etmektedirler. Bu durum neticesinde Kıbrıs sorununu Türk jeopolitik hedefleri doğrultusunda çözüme kavuşturabilecekleri bir zeminin adada yaratılabileceğini düşünmektedirler. Böylece, Kıbrıs sorununun çözümünün Milliyetçi Hareket'in ideolojisine bağlı olduğu yönelik güçlü bir kanı hem Türkiye hem de Kıbrıs'ta kabul görecektir.

Ancak, Türkiye'nin gerçekleştirdiği askeri müdahale, Soğuk Savaş koşullarından doğmuş olan bir fırsatın değerlendirilmesinden ibarettir. Bu durumdan istifa eden ve barışsever yönüyle tanınan Bülent Ecevit, Kıbrıs'ta beklenen kurtarıcı olarak sembolleştirilmiştir. Nitekim Ecevit harekâtın gerçekleştirildiği yıl içinde aşırı sağcı unsurların yer aldığı bir koalisyon hükümetinin başındaydı ve aynı yıl popülerliğinden yararlanarak Türkiye'yi yeni bir seçime götürmek için istifa edip hükümeti dağıtmıştır. Ecevit'in bu tutumu karşısında diğer partiler koalisyonlar kurarak seçimleri engellemelerine rağmen Ecevit, 1977 Haziran seçimlerinde ve Ocak 1978'de kısa bir

sürelğine tekrar başkan olmuştur (Volkan, 2008, s.141.). Ecevit'in bu tavrı, Kemalistlerin jeopolitik algısının Türk milliyetçilerinin aşırı sağa özgü söylem ve eylemlerinden uzak olduğunu ve koşullar olgunlaştığı zaman Türk jeopolitik hedeflerinin gerçekleştirilmesinde bir beis olmadığını göstermektedir. Ayrıca, Türkiye'nin Ada'ya askeri müdahalesinden sonra Yunan Cuntası'nın hızla çökmeye başlaması ve bu gelişmeye bağlı olarak Ecevit'in koalisyon hükümetini dağıtmasıyla; Batı ittifak sistemi içerisinde yer alan her iki ülkede de aşırı sağ rejimlerden ziyade bölgede istikrarı koruyacak hükümetlerin başa geçmesinin istendiği anlaşılabılır.

Bununla birlikte, dergide yayımlanmış yazıda ortaya konan argümana dayanak olarak öne sürülen iddiaların hatalı olduğu anlaşılmıştır. Nitekim ABD ve Avrupa ülkelerinde Kıbrıs sorununa yönelik resmi ve gayr-ı resmi politikalar, Enosis ve Türk Kıbrıs'ı tezlerinden ziyade “Kıbrıslı” denen geniş bir grup kimliğinin yaratılmasına odaklanmıştır. Ancak, benimsenen bu politika, Araplar ile İsrailileri birleştirip yeni bir ulus yaratma hedefi kadar gerçeklikten uzaktır(Volkan, 2018, s. 210.). Çünkü hem Rumların hem de Türklerin idealize edilmiş tarihleri iki grup arasında psikolojik bir mesafenin korunmasını zorunlu kılmakta ve bu zorunluluk her iki tarafın da Kıbrıslı kimliği altında buluşmasını engellemektedir (Volkan, 2018, s. 37). 1974 Barış Harekâtı'yla birlikte adanın ikiye bölünmesi, hem Yunanistan hem de Türk milliyetçilerinin benimsediği taksim tezinin uygulanmasına olanak sağlamıştır. Bu durum ABD'nin Kıbrıslı kimliğinin oluşmasından yana sürdürdüğü mücadelenin beyhude olduğunu ortaya koymuştur.

ABD'nin bu konudaki ısrarcı tutumu, azınlık olan Türklerin Rumlar tarafından ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmesine ve yıllarca kuşatılmış bir bölgede yaşamalarına yol açmıştır. ABD'nin Kıbrıs sorununda olduğu gibi etnik çatışmanın yoğun olduğu stratejik bölgelerde Amerikan uluslaşma projesini uygulamaya çalışması, ABD'nin eşsiz ve ulaşılmaz bir toplum yapısına sahip olduğunu bu projeler üzerinden fiili olarak bütün dünyaya göstermesiyle ilgilidir. Erich Hoffer, “Amerika sıradan halkın zevkleri ve değerleriyle şekillenip, gelişen tek uygarlık örneğidir” ifadesiyle, ABD'nin bu konudaki üstün başarısının sırrını ortaya koymuştur (Hoffer, 2003, s.38). Nitekim ABD bu noktadaki başarısını küresel ölçekte insan hakları ve demokrasi savunuculuğu yaparak başarılı bir şekilde kullanabilmiştir. Bu durum ABD'nin stratejik bölgelerde

jeopolitik çıkarlarını korurken emperyalist politikalarla hareket etmediği algısını güçlendirmektedir. Ayrıca, stratejik öneme sahip olan Kıbrıs'ta, Kıbrıslılık kimliğinin yaratılması için sürdürdüğü ısrarcı tutum yalnızca bölgedeki konumunu korumak ve jeopolitik çıkarlarını gerçekleştirmeye yönelik olduğu söylenebilir.

Derginin 52. sayısında, Meriç Coşkun'un MHP Genel Sekreteri Sadi Somuncuoğlu'yla gerçekleştirdiği röportajda; Somuncuoğlu ABD'nin askeri müdahaleden sonra Türkiye'ye neden silah ambargosu uyguladığına dair açıklamalarında şunlara değinmiştir:

Somuncuoğlu, öncelikle ABD'nin Türkiye'ye silah ambargosu uygulamasının Yunanistan ile Türkiye arasında denge kurmakla bir ilgisinin olmadığını belirtmiştir. Bu durum ABD'de son dönemlerde artan uyuşturucu kullanımının durdurulması ve buna bağlı olarak Türkiye'de haşhaş üretiminin durdurulmasının talep edilmesiyle bağlantılıdır. ABD kamuoyunda uyuşturucu kullanımının yaygınlaşmasının sebebinin Türkiye'den ülkeye kaçak yollarla girişi yapılan afyon olduğuna dair bir kanı mevcuttur. Dolayısıyla, kamuoyu baskısı sonucunda ABD, Türkiye'de afyon üretiminin durdurulmasını talep etmiş; ancak o dönem iktidarda olan sol eğimli yetkililer bu talebe karşı koymuş veya direnç göstermişlerdir. Somuncuoğlu'na göre, ABD'nin bu talebi kabul edilseydi eğer Kıbrıs meselesi başta olmak üzere diğer milli davaların çözümü için bu durum bir fırsata çevrilebilirdi. Fakat gösterilen dirence karşılık ABD askeri müdahaleden sonra Türkiye'ye silah ambargosunu uygulayarak intikamını almıştır ("Türkiye A.B.D. ve Ötesi", 1975, s. 7-8).

MHP Genel Sekreter Yardımcısı Somuncuoğlu'nun harekâttan sonra, ABD'nin Türkiye'ye silah ambargosu uygulanmasının nedenini Türkiye'nin afyon üretimiyle ilgili olduğu yönünde yaptığı açıklama gerçek dışıdır. Çünkü 1974 yılında Yunan Cuntası'nın Kıbrıs'a darbe girişiminin ardından Türkiye'nin de garantörlük anlaşması gereğince müdahale hakkını kullanmasıyla Kuzey Kıbrıs, Türkiye'nin denetimine girmiştir. Fakat yaşanan bu gelişmeler Cunta rejimin baskısından dolayı ABD'ye yerleşen üç milyon Yunan asıllı Amerikan vatandaşını bir araya getirmiştir. Güçlü ve etkili bir lobi kurmayı başarabilen Yunan asıllı Amerikalıların talepleri doğrultusunda Türkiye'ye silah ambargosu uygulanmıştır (*www.time.com.*, 1975). Askeri müdahaleden sonra uygulanan silah ambargosuyla birlikte Türkiye uluslararası arenada yalnızlığa

itilmiştir. Buna karşılık olarak Türk hükümeti bazı Amerikan askeri tesislerini kapatmıştır (Zürcher, 2015, s. 316). Bunlara ek olarak, Somuncuoğlu'nun yaptığı açıklamada harekâttan sonra Türkiye'ye silah ambargosunun uygulanmasının sol eğilimli siyasi parti ve grupların ABD'nin afyon üretiminin durdurulması talebine karşı çıkmalarından kaynaklandığını belirtmiştir. Aslında, Somuncuoğlu'nun bu yönde açıklama yapmasının nedeni; sol eğilimli olarak nitelendirdikleri Ecevit'in ve partisi CHP'nin yaşanan bu gelişmeden dolayı sorumlu olduklarını göstermek istemesidir. Ayrıca bu açıklamalar CHP'nin, Türkiye'nin milli menfaatlerini gözetecek şekilde, ileriye dönük adımlar atmadığına dair bir algı oluşturmaya yöneliktir.

Somuncuoğlu'nun iddia ettiklerinin aksine Bülent Ecevit, harekâttan sonra yaşanan gelişmeleri göz önünde bulundurarak hareket etmiştir. Türkiye'nin Kıbrıs'a askeri müdahalesinden sonra Yunanistan'da iktidarda olan aşırı sağcı Yunan Cunta hükümeti çökmeye başlamıştır. Bu noktada, Ecevit'in de aşırı sağcı partilerden oluşan koalisyonu dağıtarak istifa etmesi Batı ittifakı sisteminin dışına çıkmadığını ve mevcut dengelere uyum sağladığını göstermektedir. Bu durum Türkiye'nin Yunanistan'da kurulacak yeni hükümetle daha dostane ilişkiler geliştirmesi açısından olumlu bir yaklaşımdır. Sonuç olarak, Ecevit Batı ittifak sistemi içerisinde kalarak, Soğuk Savaş koşullarından doğan bir fırsatı değerlendirmiş ve Kıbrıs'a askeri müdahaleyi gerçekleştirmiştir. Böylece, ikinci sınıf vatandaş muamelesi gören ve kuşatma altında yaşayan Kıbrıslıların bağımsız bir devlete kavuşmasında etkili olmuştur.

Töre Dergisi'nin 49. ve 50. sayılarında yayımlanmış, birbiriyle bağlantılı olan makalelerde şu konulara değinilmiştir:

Bu çağın insanı savaşçı bir ruh taşımamakta; ancak kaybolmaya yüz tutmuş bu ruh Barış Harekâtı'yla birlikte yeniden ortaya çıkmıştır. Bu sebeple, savaşın olmadığı bir dünya tasavvur edilemeyeceği gibi, barışın halinin ortaya çıkması için savaş zorunludur. Dolayısıyla “hazır ol cenge eğer ister isen sulh-ü salâh” atasözünün hala geçerliliğini korumaktadır. Bu yüzden Türk Milliyetçileri Kıbrıs'ta olduğu gibi savaşın son çare olduğu durumlarda harpten kaçınılmaması gerektiğini altını çizmektedirler (Öksüz, 1975, s. 3-4). Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte imparatorluk döneminde olduğu gibi savaşçı niteliklere sahip bir neslin yetişmesinin engellenmiştir. Bu yüzden yeni nesil mutlak iyi ve mutlak kötü ayırımına sahip olmadığı gibi davasız, hareketsiz ve

pasiftir. Böyle bir nesil için Kıbrıs davası önemsiz olduğu gibi, bu davanın gündeme gelmesi bile onları rahatsız etmektedir ("Gençlik", 1975, s. 10) .

Töre Dergisi'nde yayımlanmış olan bu makaleler incelendiğinde, yeni neslin savaşı bir ruha sahip olmamasının nedenselliği Cumhuriyet döneminden sonra bu yönde bir eğitim sisteminin veya düzenin kurulmamasıyla açıklanmıştır. Ayrıca, bu yeni kuşağın mutlak iyi ve mutlak kötü ayrımını taşımadıkları için pasifleştiklerini ve bu sebeple daha barışçıl bir tutum sergiledikleri vurgulanmıştır. Bu açıdan bakıldığında, Kıbrıs meselesinin gri bir alan içerisinde savunulması derginin akademisyen ve yazarlarının ideolojik anlayışlarıyla örtüşmemektedir. Bu davada kendilerine biçtikleri rolü kaybetme korkusu, onları tarihsel bir tecrübenin ürünü olarak ortaya çıkan atasözlerine başvurarak iddialarını güçlendirmeye sevk etmiştir. Böylece, Kıbrıs davasının Türk jeopolitik hedefleri doğrultusunda çözüme kavuşmasının en iyi yol olduğuna yönelik güçlü bir algının oluşması için çaba harcadıkları söylenebilir.

Kıbrıs meselesini milliyetçi ideolojileri doğrultusunda ele almış olan derginin yazarlarının ve akademisyenlerinin sahip olduğu zihniyet, Shayegan'ın ideologlar için kullandığı "ikili indirgeme" kavramıyla açıklanabilir. Aslında, onlar da ideologlar gibi yüzeysel ve disiplinden yoksun bilgi birikimleri tarafından şekillenen, üzerinde düşünme zahmetinde bulunmadıkları dar görüşlerinin hiç zaman kaybetmeksizin uygulanması gerektiğini düşünmektedirler. Ayrıca, her iki taraf da karşılaştıkları veya müdahil oldukları sorunları çözmek için mevcut duruma uygun biri uzak diğeri yakın geçmişten örnekler vererek hiçbir emek harcamadan sahip oldukları fikirlerini biçimlendirirler. Böylelikle, fikirlere ikili bir indirgeme uygulayarak etki ederler. Bu bağlamda ilerlemeci kategoriyi uygulama seviyesine, geleneksel kategoriyi de duygusal düzeye indirgerler. Örneğin, savaşın her çağda ihtimal dışı bir durum olmadığını iddia ederek, modern devletler döneminde de herkesin savaşı bir ruh taşıması gerektiğini belirtmekte ve imparatorluk ile modern devlet yapısını özdeşleştirirler. Ayrıca, geleneksel kategori seviyesinde de "savaşın son çare" olduğu fikrini inandırıcı kılmak için aşırı duygusallık içeren atasözü, özdeyiş veya dini içerikli ayet, hadisleri referans vermektedirler. Böylece aşırı duygusallık ve sürekli tekrar içeren, derinlikten yoksun, kalıplaşmış söylemleri, bütün radikaller tarafından kolaylıkla benimsenebildiğinden,

tarafıtar bulmaları güç olmadığı gibi aşırı sağ grup veya partilerin güçlenmelerine ve aktif olmalarına yol açtıkları söylenebilir(Shayegan, 2018, ss. 171-172)

Derginin 39-40. sayısında yayımlanmış olan makalede Türk Mukavemet Teşkilatının yapısı şu şekilde ele alınmıştır:

Kıbrıs'ta TMT kurulmadan önce mücahitler 1956-1957 yılından önce Volkan'ı kurmuşlardır. Fakat daha sonra Rumların Türk bölgelerine yönelik saldırılarının artmasıyla Volkan, Ağustos 1958'de Türk Mukavemet Teşkilatına dönüşmüştür. TMT, Volkan'a göre daha düzenli bir askeri teşkilat yapısına sahip olduğu gibi, güçlü bir merkezi yönetim tarafından desteklenmektedir. Bunlara ek olarak, TMT, Askeri müdahaleden önce de Rumların katliamlarını durdurmak için mücadele etmiştir. Ayrıca, 20 Temmuz – 16 Ağustos 1974 arasındaki dönemde Türk ordusunun kurtarmadığı bölgelerinde Rum katliamlarını durdurmaya çalışmışlardır (TMT, 1974, s. 10-11) .

Asaf İnhan, Türk Mukavemet Teşkilatının 1967 yılına kadar Kıbrıs Türk toplumunun içinde bulunduğu çatışmalı ortamda Türk köy ve bölgeleri arasındaki iletişim ağının kurulması ve mücadele gücünün oluşturulmasında etkili olduğunu beyan etmektedir. Kıbrıs Türk toplumunun ortaya çıkardığı TMT' ye fiili desteğin Genelkurmay'ın Özel Harp Dairesi personelinden geldiğini belirtmektedir. Aldıkları destekle büyüyen ve gelişen Türk Mukavemet Teşkilatının gücünü, 1974 Barış Harekâtı'nda Türk ordusuna yardım ederek gösterdiğini ifade etmiştir (İnanç, 2007, s. 23-24). Buna ek olarak, TMT'nin ideolojisi anti-komünist, anti-Helen ve kavmiyetçi bir Türklük anlayışı tarafından şekillenmiştir. Bu ideolojinin de en militan taşıyıcı olan Rauf Denктаş, aynı zamanda TMT'nin en gözde elemanlarından biridir. TMT'nin esas hedefi; EOKA'nın Enosis ülküsüne karşılık, kontra-milliyetçi bir anlayışla Taksim politikasını gerçekleştirmektir. TMT, Taksim politikasını gerçekleştirmek için özellikle Turancı lobi ile birlikte hareket ederek, Türk hükümetleri nezdinde Kıbrıs sorununun bir devlet politikasına dönüşmesini sağlamak için çaba harcamışlardır. Nitekim Türk milliyetçilerinin bu mücadelesi başarıyla sonuçlanmış ve Türkiye Kıbrıs sorununun varlığını kabul etmiştir (Kızılyürek, 2016, s. 244-246). Ancak, Kıbrıs'ta 1979-1984 yıllarında Büyükelçi olan İnal Batu, "Özel Harp Dairesi'nin derin devleti temsil ettiğini ve onun uzantısının da TMT" olduğunu belirtmiştir (İnanç, 2007, s. 98). Bu noktada denilebilir ki; Türk Mukavemet Teşkilatının Milliyetçi Hareket mensuplarıyla irtibatla

olmaları onların adada etkin olduklarını göstermektedir. Milliyetçi Hareket mensuplarının adada faal olması, Kıbrıs Türk toplumu içerisinde aşırı sağcı grup veya partilerin ortaya çıkması ve daha güçlü bir konumda olmalarına yol açmıştır. Ayrıca, Kıbrıs toplumu içerisinde hâkim bir ideolojinin yaygınlaştırılması yönünde bir baskının kurulması, toplum içerisinde huzursuzluğun ve güvensizliğin artmasına neden olmuştur.

Sonuç olarak, milliyetçi-muhafazakâr gruplar Kıbrıs sorununun Türkiye tarafından tanınması için kamuoyunu harekete geçirerek, Türk hükümetleri üzerinde baskı kurmuşlardır. Bu baskı sonucunda Kıbrıs sorununun var olduğu Türkiye tarafından kabul edilmiş ve yaşanan gelişmeler neticesinde Kıbrıs harekâtı gerçekleşmiştir. Milliyetçi-muhafazakâr gruplar, en başından itibaren Kıbrıs sorununun çözümü için tek yolun savaş veya müdahaleden geçtiğini düşünmüşlerdir. Ancak, Töre Dergisi'nde Kıbrıs meselesine ilişkin yayımlanmış makalelerin muhtevası incelendiğinde; müdahaleden sonra Kıbrıs'ta mevcut düzenin nasıl iyileştirileceği konusunda ortaya konulmuş görüşlerin çözüm odaklı olmaktan ziyade yazarların milliyetçi ideolojilerini yansıtan ve reel politikayla örtüşmeyen öneriler oldukları görülebilir. Bu durum en basit ifadeyle, onların imparatorluk ile modern devlet yapısını özdeşleştirmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda, Osmanlı Kıbrıs'ı fethettiğinde iskân politikasını uygulayarak modern devlet yapısına kıyasla daha kısa sürede sağladığı düzenin askeri müdahaleden sonra da mümkün olduğuna inanmaktadırlar. Fakat Ecevit'in rasyonel kararları neticesinde gerçekleşen 1974 Barış Harekâtı sonrasında Türkiye'ye silah ambargosu uygulanmış ve Türkiye uluslararası arenada yalnızlığa itilmiştir. Bu harekât Kıbrıs halkının bağımsızlığı kazanmasını sağlasa bile, Kıbrıs'ın yalnızca Türkiye tarafından tanınmasına yol açmıştır. Ayrıca Türkiye, Kıbrıs ekonomisini geliştirecek yapısal reformları oluşturmadığından dolayı Kuzey Kıbrıs, Güney Kıbrıs'a kıyasla ekonomik olarak daha geride kalmıştır. Dolayısıyla bazı durumlarda "savaş son çare" olabilir fakat modern devletler döneminde savaşın yükü hem daha ağırdır hem de savaş sonrası kazanımların gerçek bir başarıya dönmesi oldukça zordur. Nitekim bir sonraki bölümde harekât sonrası dönemde Kıbrıs'ta kurulacak olan yeni düzene ilişkin Töre Dergisi'nde yayımlanmış makalelerin incelenmesiyle, bu argümanın güçlü olup olmadığı daha açık bir şekilde ortaya konulacaktır. Böylece, 1971-1974 yıllarında Kıbrıs'a askeri bir müdahalenin

gerçekleşmesiyle bu sorunun büyük ölçüde çözüme kavuşacağını varsayan Töre Dergisi'nin akademisyenlerinin, bu konudaki iddialarının arkasında yatan etkenin milliyetçi ideolojilerinden kaynaklı olup olmadığı da anlaşılabilir.

3.2. 1974 Sonrasında Kıbrıs Sorununa Yönelik Çözüm Arayışları

3.2.1. Kıbrıs'ın ve Türkiye'nin Güvenliğine Yönelik Görüşler

Töre Dergisi'nde 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'nı değerlendiren yazıların analizi yapılmadan önce harekâtın gerçekleştirilmesini zorunlu kılan koşullara değinilmiştir. Bu doğrultuda, 1963-1974 yılları arasında Kıbrıs Türk kesiminin maruz kaldığı gayr-ı insani muameleye rağmen, Türkiye'nin neden 1974 yılına kadar, Ada'ya askeri bir müdahale yapmadığı açıklanmıştır. Daha sonra, Töre Dergisi'ndeki yazılar bağlamında harekâtın gerçekleştirilmesinde Turancı lobinin rolüne değinilerek, onların harekâtı nasıl değerlendirdiklerine ilişkin görüşlere yer verilmiştir.

Töre Dergisi'nde yayımlanmış olan ve Kıbrıs konusunu güvenlikçi politikalar kapsamında ele almış makalelerde, şu noktalara değinilmiştir:

1974 Barış Harekâtı sonrasında Ortadoğu ülkeleri arasında Türkiye moral güç bakımından daha avantajlı bir konum elde etmiş; fakat bunu askeri güçle desteklemediği sürece bu kazancı ona bir fayda sağlamayacaktır (Bakiler, 1975, s. 11). Ancak, Kıbrıs sorunuyla bu konunun ehemmiyeti fark edilmiş ve askeri gücün büyümesi için gerekli adımlar atılmaya başlanmıştır. Bu yüzden Millî Savunma Bakanlığı bünyesinde düzenlemelere gidilmiştir. Bu doğrultuda ARGE yeniden dizayn edilmiş ve Bakanlık bünyesinde Savunma Sanayi Daire Başkanlığı kurulmuştur. Ayrıca, Deniz, Kara ve Hava Harp okullarının eğitim süresi dört yıla çıkarılmış ve bu okulların müfredatları hem teorik hem de teknik bilgilerle yeniden düzenlenmiştir (Somer, 1977, s. 12). Bunlara ek olarak, Türkiye'nin Kıbrıs'ta ulaşmak istediği hedeflerini tam olarak belirlemesi ve bu yönde hareket etmesi gerekmektedir. Türk jeopolitik hedefleri doğrultusunda belirlenen milli menfaatler gereği, Kıbrıs'ın bütününde Türkiye'ye kayıtsız şartsız dost bir devletin hükümran olması veya Kıbrıs'ın tümüyle Türkiye Cumhuriyeti'ne ait olması için mücadele edilmelidir. Bu menfaatler belirlenirken, özel ve genel stratejik etkenler ile tarihi ve hukuki, insani faktörler göz ardı edilmemelidir (Mümtaz, 1984d, s. 40).

Bu noktada, genel ve özel stratejik etkenler; olası bir savaş durumunda, Türkiye'nin güvenliğini sağlayabileceği en önemli bölge Akdeniz ve Kıbrıs olduğundan, Türkiye bu coğrafyalardaki mücadelesini sürdürebilmesidir. Tarihi faktör ise;1897 Türk-Yunan Harbi sonrasında Girit Adası'nın masa başı pazarlıkları sonucunda kaybedilmesi olayının hatırd tutularak, Kıbrıs olayında daha temkinli davranılması ve milli menfaatlerin gerçekleştirilmesi için diplomatik yolların ihmal edilmemesidir. Hukuki, insani etken; Kuzey Kıbrıs'taki 150.000 Müslüman Türk 1571'de Ada'nın fethedilmesiyle birlikte Anadolu'dan padişahın emriyle gönderilen ailelerin torunları oldukları için Anavatan'daki soydaşlarından bağımsız değillerdir. Kıbrıs'ın Türkiye için önemi bu kadar açık olduğu halde, Türk hükümetlerinin bu konuda net bir politikası olmadığı için Türk milliyetçilerine yakın olan Rauf Denktaş'ın bu konuyu taksim tezi çerçevesinde ele almış olması manidardır. Ancak, taksim tezinin uygulanması için Paparendreu'nun da Makarios gibi Varşova Paktına yönelmesi gerekmektedir. Böyle bir durum ortaya çıktığı anda Türkiye Ada'ya üçüncü ve nihai bir harekât düzenleyerek bu hedefi gerçekleştirme imkânını elde etmesi mümkündür (Mümtaz, 1984d, s. 40).

Töre Dergisi'nin farklı sayılarında yayımlanmış ve Türkiye'nin güvenliği açısından Kıbrıs sorununu ele almış olan makalelerin içeriğine bakıldığında, 1974 Barış Harekâtı'nın gerçekleştirilmesiyle Türk jeopolitiğinin temel hedeflerine ulaşmadığı vurgulanmıştır. Bu hedeflere ulaşılması için askeri alanda hazırlıkların tamamlanması gerektiği ifade edilmiştir. Bu konuda yapılmış olan düzenlenmelere değinilmiştir. Fakat Kıbrıs sorununun güvenlikçi çerçevede ele alınması gerektiğini iddia eden açıklamaların nedenselliği incelediğinde, Taksim tezine meşruiyet kazandırmaya yönelik bir çabayla oluşturuldukları anlaşılabılır. Nitekim Töre dergisi yazarlarından Hüseyin Mümtaz'ın, Denktaş'ın “iki bölge, iki toplumlu federasyon” tezinden uzaklaşmasını “manidar” olarak nitelendirmesi bu çıkarımı doğrulamaktadır. Ancak, Taksim politikasının uygulanması için Türkiye'nin 1974 yılında Ada'ya askeri müdahale de bulunmasını sağlayacak türden bir fırsatın doğması gerektiğini ileri sürmüştür. Bunun için Paparendreu'nun da Makarios gibi Varşova Paktı'na yönelmesi gerektiğini belirtmiştir. Fakat Mümtaz'ın taksim politikasını gerçekleştirmek için arzu ettiği gibi bir kriz veya fırsatın doğmasıyla yeniden Ada'ya askeri bir müdahalede bulunmalarını gerektirecek

bir durum söz konusu olmayabilir. Bu noktada denilebilir ki; Mümtaz'ın bu fikri aslında Töre Dergisi'nin okuyucularında taksim tezinin en makul çözüm olduğu yönünde bir algı yaratmaya yönelik olduğu söylenebilir.

Kıbrıs konusunda MHP'nin milliyetçi ideolojisine yakın bir anlayışla hareket eden diğer milliyetçi-muhafazakâr kesimler; Dünya kamuoyunda Kıbrıslı Rumların kurban, Kıbrıslı Türklerin saldırgan olduğu yönünde güçlü bir kanının oluşmasına yol açmıştır. Bu fikrin uluslararası kamuoyunda güçlü olmasının nedeni, Kıbrıs sorununun diplomasiden uzak, yalnızca güvenlikçi politikalarla çözülmeye çalışılmasından kaynaklanmaktadır. Bir de Kıbrıs sorununa yönelik güvenlikçi söylemin ve tutumun yaygın olması; Batı dünyasında psikolojik açıdan yer edinen ve Türkleri Batının düşmanı Osmanlıların mirasçısı olarak kalıplaştıran önyargının güçlenmesine neden olmaktadır. Bu durum Güney Kıbrıs'ın bütün devletler tarafından tanınan bir devlet olmasını kolaylaştırırken, KKTC'nin yalnızca Türkiye tarafından meşru bir devlet olarak kabul görmesine yol açmıştır. Bu gerçeklik Kıbrıslı Türkler için görünmez bir kuşatılmış bölgenin yeniden yaratıldığını göstermektedir (Volkan, 2008, s. 203.). Bu durum Türkiye'nin KKTC'nin tanınması konusundaki çabaları sekteye uğrattırırken, Kıbrıslı Türklerin sosyo-ekonomik koşullarının iyileştirilmesi yönünde atılması gereken adımların ikinci planda kalmasına yol açmaktadır.

3.2.3. 1974 Sonrasında Kıbrıs'ın Sosyo-Ekonomik Durum

1975'te Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin (KTFD) doğmasıyla birlikte Ada'nın sosyo-ekonomik koşullarını derinden etkileyecek gelişmeler yaşanmıştır. Öncelikle, Kuzey Kıbrıs Federe Devleti'nin kurulmasıyla birlikte Ada'yı millileştirmeye yönelik somut adımlar atılmaya başlanmıştır. Örneğin; Rumca isimler Türkçe olarak değiştirilmiş ve çıkarılan soyadı kanunu gereğince Kıbrıslı Türkler de kendilerine öz Türkçe isimler seçmeye başlamışlardır. Bu gibi somut adımlar ve elde edilen ganimetler Ada'da kısa sürecek bir coşku uyandırmaya yetmiştir (Kızılyürek, 2016, s. 291).

Kıbrıs'ta siyasi yaşam da milliyetçi bir çizgiye sahip Rauf Denktaş'ın KTFD'nin cumhurbaşkanı seçilmesiyle şekillenmeye başlamıştır. Bu gelişmeye bağlı olarak, Denktaş'ın kurucusu olduğu Ulusal Birlik Partisi de seçimlerde ezici bir üstünlük sağlayarak hükümet olmuştur. Yeni kurulan Toplumcu Kurtuluş Partisi (TKP) ve 1974

öncesinden kalma Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP) muhalif partiler olarak siyasi hayatta yerlerini almışlardır. İktidarda olan UBP, ganimet mülkünün sahibi olmuş ve dağıtımını oya bağlamıştır. UBP tarafından oluşturulan patronaj sisteminden ötürü dağıtılan ganimetlerden istediği payı alanlar hükümet partisine; memnuniyetsiz kesimler ise muhalif partilere yönelmişlerdir. Buna ek olarak, 1976 yılında Türkiye ve Denктаş'ın talepleri doğrultusunda, KTFD parlamentosunda yer alan bütün partiler tarafından Kıbrıs sorunu için “iki bölgeli, iki toplumlu federasyon” tezi oy birliğiyle kabul edilmiştir. Ancak, Denктаş'ın taksim politikasını hayata geçirme isteğine yeniden yönelmesiyle birlikte, kendi partisi UBP de federasyon tezinden uzaklaşmış ve bu tez muhalif partilerin savunduğu ve bu yüzden horlandıkları bir siyasi ilke olarak kalmıştır (Kızılyürek, 2016, s. 291).

Kıbrıs'ta askeri müdahaleden sonra Türkiye'nin varlığını gösteren simgesel düzenlemeler ve elde edilen ganimetler sayesinde Kıbrıslı Türkler kısa süreli de olsa kuşatılmışlığın etkisinden kurtulmuş oldukları hissine kapılmışlardır. Fakat bu kanı, Kıbrıs'ın Türkleştirilmesi için Anavatan'dan Ada'ya gönderilen göçmenlerle karşılaştıktan sonra yerini hayal kırıklığına bırakmıştır. Aslında, uygulanan göçmen politikasıyla birlikte Kıbrıslı Türkler, Türkiye'den gelen soydaşlarıyla düşledikleri düzeyde bir özdeşleşmenin mümkün olmadığını fark etmişlerdir. Çünkü Anavatan'dan gelen soydaşlarının konuştukları Türkçe, kılık kıyafetleri, dine ve kadınlara bakış açıları bile farklıdır. Aynı şekilde Anavatan'dan gelen Türkler de Kıbrıslı Türkleri küçümseyen bir tavırla hareket etmeye başlamışlardır. Bu durum Kıbrıs'ta kazanılan topraklar için kimin daha fazla kan döktüğü ve kimin daha çok Kıbrıslı olduğuna dair tartışmalar etrafında dönen yeni bir gerilimin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kuzey Kıbrıs'ın Türkleştirme programı çerçevesinde Türkiye'den Ada'ya aktarılan nüfus arttıkça bu gerilim büyümeye başlamış ve bu durum Kıbrıslı Türkler arasında çatışan yeni grup kimliklerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır (Kızılyürek, 2016, s. 192).

Bir başka deyişle, 1974'ten sonraki ilk yıllarda biz vurgusu ve abartılı milliyetçi duyguların yaşanmasının ardından Kıbrıs Türkler arasında hala kendini anavatanla özdeşleştiren Türkler olduğu gibi, kendilerini daha batılı ve anavatandan gelen Türklerden daha üstün görenler de bulunmaktadır. Bir de Kıbrıslı Türkler arasında Kıbrıslı olmayı Türk olmaktan daha çok vurgulayanlar ve Türkiye'deki Türklerden çok

kendilerini Kıbrıslı Rumlara yakın hissedenlere de rastlanmaktadır. Askeri müdahaleden sonra Kıbrıs'ta sosyo-ekonomik koşulların iyileştirilmemesinden ötürü Kıbrıslı Türklerin birçoğu, kurtuluşun artık Türkiye'de değil AB'de olacağına inanmaya başlamıştır. Sonuç olarak, Kıbrıslı Türkler adaptasyon sürecindeyken kendi aralarında yaşadıkları ayrışma ve soydaşlarıyla yaşadıkları kültürel çatışma onları daha fazla hareketsizliğe sevk etmiştir. Bu durum kuşatılmışlığın etkisinden kurtulmalarını engellediğinden dolayı modern bir ulus devlet kurmalarını güçleştirmiştir (Kızılyürek, 2018, s. 210-211).

Kıbrıslıların kuşatılmışlık duygusundan kurtulamamaları, Barış Harekâtı'ndan sonra yaşamlarını idame ettirebilecekleri faaliyetlere başlama süreçlerini de etkilemiştir. 1970-1976 yılları arasında Kıbrıs'ta Büyükelçi olan Asaf İnhan, bu koşullar altında portakallarını satamayan üreticilerin kendisinden bu portakalları satın almasını istediklerini aktarmaktadır. İnhan, adaptasyon sürecini normal karşıladığını ifade etse bile üreticinin bu tavrını kimliğe ve bilinç eksikliğine indirgeyerek açıklamaya çalışmaktadır. Bu doğrultuda, Barış Harekâtı'ndan sonra Kuzey Kıbrıs Türk kesiminde milli bir eğitim programının uygulanmamasından dolayı Kıbrıslı Türklerin yeni düzeni idame ettirebilecek motivasyonu elde edemediklerini belirtmektedir. Bu durumun Kıbrıslı gençleri yeni kimlik arayışlarına sevk ettiğini, dolayısıyla gençlerin Anavatan'dan uzaklaşmalarına yol açtığını ileri sürmüştür (İnanç, 2007, s. 45).

İnhan'ın üreticinin tavrını bu şekilde değerlendirmesi, milliyetçi duyguların diri tutulmasıyla, Kıbrıslı Türklerin harekât öncesi koşullardan görece daha iyi bir duruma kavuştuğunu sıkça hatırlamasına yol açacağını ve bu düşüncenin onları kuşatılmışlık duygusundan hızla kurtaracağını inanmasından kaynaklanmaktadır. Böylece, Kıbrıslı Türkler elde ettikleri her başarının sonunda Anavatan'a minnettarlıklarını ve bağlılıklarını sürdürmeye devam ederek, Türk jeopolitik hedeflerinin gerçekleştirilmesi için mücadele edeceklerdir. Aslında, İnhan'ın ve Türk milliyetçilerinin Kıbrıs konusunda arzu ettikleri hedefin tam bağımsız bir Kıbrıs olmadığı bu açıklamadan anlaşılabilmektedir. Fakat İnhan'ın bu açıklamasına karşılık eşi Maali İnhan, üreticinin bu tavrını daha rasyonel bir şekilde değerlendirmektedir. İnhan bu durumu, Kıbrıslı Türklerin kurtuluşun Türkiye'den geleceğine inandıklarından ötürü harekâttan sonra arzu ettikleri yönde yeni bir düzenin kurulması için ekonomik bir planlama

yapmamalarına bağlamaktadır. Bu yüzden emeğinin karşılığını almak isteyen üreticinin Türkiye'nin tek makamı olan Büyükelçiliğe gelerek şikâyetle bulunmasını doğal karşılamaktadır (İnanç, 2007, s. 46.).

Maali İnhan'ın da vurguladığı gibi 1974 Barış Harekâtı'ndan sonra Türk hükümetleri, Kıbrıs'ta yeni düzenin kurulması için gerekli adımları atmamışlardır. Bu durum 1970'lerin sonunda Türkiye'de sağ ve sol çatışmalarından doğan siyasal şiddetin artması ve en önemlisi de ekonomik bunalımın büyümesi gibi sorunların çözümüne odaklanma eğilimlerinden kaynaklanmaktadır (Zürcher, 2015, s. 385). Buna ek olarak, Türkiye'de sık sık değişen koalisyon hükümetlerinin gündemlerinde Kıbrıs sorununa öncelik tanınmamasından dolayı, harekât sonrasında Kıbrıs'ta düzenin nasıl kurulacağına dair bir tasarı oluşturulmamıştır. Buna bağlı olarak, 1974 Harekâtı'nın öncesinde başlayan ve iki yıl süren "Genişletilmiş Toplumlararası Görüşmeler" esnasından koalisyon hükümetlerinin hiçbirisinden görüşmelere ilişkin yapısal çözümler gelmediğinden ötürü 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti'nin anayasasıyla kurulan dengenin yeniden yapılandırılmasında başarısız olunmuştur (İnanç, 2007, s. 36-37.). Bir süre ara verilen topluluklararası görüşmeler, 28 Haziran 1981 tarihinde yeniden başlamıştır. Bu görüşmelerin neticesinde Türk tarafı, 15 Kasım 1983 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulduğunu ilan etmiştir. Yeni devlet ertesi gün Türkiye tarafından tanınmıştır (Sönmezoğlu, 2006, s. 414.). Aslında, KKTC'nin ilanı, Türkiye'nin Kıbrıs sorununa yönelik çözüm önerilerinden olan iki devletli federal sistem tezinin uygulanmış olduğunu göstermektedir (İnanç, 2007, s. 47.).

Türkiye'nin gündemini meşgul eden sosyo-ekonomik meseleler, Türk milliyetçilerinin Ada'da daha etkin olmalarını sağlayan bir fırsat yaratmıştır. Özellikle KKTC'nin ilanından sonra Anavatan'dan göçler artmaya başladıkça, Ada'nın değişen toplumsal yapısı, milliyetçilerinin hem ideolojik hem de siyasi statükolarını korumalarını sağlamıştır. Bu durumdan hoşnut olmayan Kıbrıslı Türklerin muhalif partilere yönelmesi bile etkin olmalarına yetmemiştir. Böylece artan işsizlik, partizanlık, gelecek endişesi ve toplumsal huzursuzluktan dolayı çok sayıda Kıbrıslı Türk, özellikle Londra'ya göç etmeye başlamıştır. Fakat gidenlerin yerini doldurmak için Türkiye'den soydaşlar gelmeye devam etmiştir. Yaşanan bu gelişmeler, kavmiyetçi Türk milliyetçiliğinin kurumsallaşmasını sağlayan Denктаş'ın ve bu ideolojinin en militan

savunucusu olan Kıbrıs Türk sağıının, Kıbrıslı Türk milliyetçiliğini “Türk milliyetçiliğine” eklememesini kolaylaştırmıştır (Kızılyürek, 2016, ss. 192-193).

Bu doğrultuda Türk milliyetçileri, ideolojileri gereği Ada’nın Anavatan’ın bir devamı olduğu ve onun “Ulus-Ana”nın “yavrusu” olduğu fikrini Kıbrıs’ta hâkim kılmak için yeni bir geçmiş yaratmaya yönelmişlerdir. Türk milliyetçileri, bu yaklaşımları çerçevesinde Kıbrıslı Türklerin 1974 öncesinde sahip oldukları kültürel kimliği inkâr etmişlerdir. Ayrıca, Kıbrıslı Türklerin varoluşunu 1974 yılına hapsederek, kurtarıcıları olan Anavatan ile özdeşleşebilecekleri bir geçmişe aidiyet duymaları sağlanmıştır. Türk milliyetçileri, ideolojilerinin temelini oluşturan bu görüşlerle, Ada’da Türk jeopolitiğinin hedefleri gerçekleştirmek için en uygun olan taksim tezini meşrulaştırmaya çalışmaktadırlar. Kıbrıslı Türk milliyetçiliğinin temsilcisi olan Denктаş ve kurucusu olduğu UBP de zamanla federasyon tezinden uzaklaşarak taksim tezine yönelmişlerdir. Denктаş ve partisinin bu tutumu, Anavatanla özdeşleştiklerini göstermektedir. Böylece, Anavatan’a bağlılıkları sürdürdükçe iktidarda kalmayı da garanti altına almaktadırlar (Kızılyürek, 2018, s. 192-193).

3.2.4. Kıbrıs’ın Sosyo-Ekonomik Sorunlarına Yönelik Çözüm Önerileri ve Eleştirileri

Töre Dergisi’nde Kıbrıs’taki sosyo-ekonomik koşullara ilişkin yayımlanmış makalelerde, Kıbrıs’taki ekonomik durum şu şekilde değerlendirilmiştir:

1974 Barış Harekâtı’ndan sonra Türkiye Kıbrıs’ta kazandığı askeri başarıya rağmen Ada’da yeni bir düzenin oluşturulmasına yönelik ekonomik bir tasarı hazırlamamıştır. Bu noktada, Kıbrıs’ın ekonomisini iyileştirmeye yönelik uygulamaya konulan kısa vadeli çözümler de Ada’nın ekonomik yönden kalkınmasında etkili olmamıştır. Bu durumun ortaya çıkmasındaki neden, harekâtın hemen sonrasında koalisyon hükümetinin dağıtılması ve sonraki koalisyon hükümetlerinin de yapısal çözümler üretememeleridir. Ayrıca, Kıbrıs ile Türkiye’nin kurumları arasında koordinasyon bulunmaması da ekonomik sorunların çözümüne ilişkin ortak bir karar alınmasını engellemiştir (Güner, 1974, s. 11).

Yaşanan bu gelişmeler hiç şüphesiz Kıbrıs’ın ekonomik durumu üzerinde sarsıcı etkiler yaratmıştır. Bu durum, Kıbrıslı Türklerin pahalılık, kaçakçılık, hükümetin

sorunlara çözüm bulamaması ve son yapılar zamlardan dolayı sürekli şikâyet etmelerine yol açmıştır. Fakat Kıbrıslı Türklerin sürekli bir memnuniyetsizlik hali içinde olmaları, Türkiye'nin kendilerine sunduğu ayrıcalıkları fark etmelerini engellemektedir. Örneğin, Mücadele yıllarında Kıbrıslı Türklere uygulanan ekonomik ambargodan daha az etkilenmeleri için Türkiye hemen herkesi mücahit olarak gösterip onları maaşa bağlamıştır. Daha sonra çıkarılan bir kanunla mücahitlikte geçirilen bir yıl iki yıl olarak değerlendirilmiş ve bu kanun mücahitlerin erken emeklilik hakkı kazanmalarını sağlamıştır. Erken emeklilik kanunundan dolayı Kıbrıs'ta kadınlar da on yıl üzerinden emekli olmaktadır. Erken emeklilik kanunları sayesinde kırk yaşında emekli olan bir insan kolaylıkla ikinci bir işte çalışabilmektedir. Bir diğer misal ise Federe Devlet Anayasasının 44. Maddesi gereğince, bütün çalışanlara işverene karşı ekonomik ve sosyal haklarını korumak veya iyileştirmek için toplu sözleşme hakkı tanınmıştır. Fakat Anayasa, bu konuda yasa çıkarılmasını öngördüğü halde bu yasa çıkmamıştır. Buna rağmen öğretmenler, memurlar, işçiler bu haklarını anayasadan aldıklarını ileri sürerek, günlerce süren grev hakkını kullanmaktadırlar. Ancak Kıbrıslı Türklerin yaptıkları grevlerle komünizm tehlikesinin büyüyebileceğinin farkında değillerdir (Mümtaz, 1981a, s. 8).

Kıbrıs'ın ekonomik kalkınmasının önündeki engellerden biri de Kıbrıslı tüccar veya işverenlerin ithal ettikleri ürünleri yalnızca Türkiye'ye ihraç etmeleridir. Barış harekâtından sonraki ilk yıllarda bu sistem makul görülmüş fakat bu durum ilerleyen yıllarda Türkiye'de "Kıbrıs bizi sömürüyor" türünden eleştirilerin artmasına yol açmıştır. Bunlara ek olarak, Kıbrıs'ta Türk lirası resmi para olmasına rağmen, ürünü dışarıdan alan Kıbrıslı tüccar Türk lirasını resmi kur üzerinden değil de karaborsadan dövize çevirmektedir. Böylece, Kıbrıslı tüccar dövizle dışarıdan ürün alarak, Türk Lirası'nın değerinin düşmesine ve paranın dışarıya akmasına neden olmaktadır. Fakat 24 Ocak kararları sonrasında Türkiye'deki bankaların mevduata yüksek faiz uygulaması sonucunda KTFD'deki bütün paranın (bankalar dâhil) Türkiye'ye akmasına yol açmıştır. Bu yüzden bankalar mevduat sahiplerine ödeme yapamamıştır (Mümtaz, 1981a, s. 8).

Töre Dergisi'nin farklı sayılarında yayımlanmış makalelerde, Kıbrıs'ta ekonomik kalkınmanın neden gerçekleştirilemediğine ilişkin iki nedensellik öne

çıkılmaktadır. Bu sorunun ortaya çıkmasındaki nedenlerden ilki, Türkiye'deki koalisyon hükümetlerinin Kıbrıs'ın ekonomik kalkınmasına yönelik yapısal reformları ortaya koymamasıdır. Diğer sebep ise, Kıbrıs halkının ve Kıbrıslı tüccarların ekonomik bunalımı yanlış değerlendirmeleridir. Bu noktada denilebilir ki; Kıbrıs'ın ekonomik büyümesinin önündeki engel olarak Türkiye'deki koalisyon hükümetlerini görmek, tamamen doğru olmadığı gibi, tümüyle yanlış değildir. Çünkü 1973-1974 petrol bunalımı nedeniyle uluslararası piyasada petrol fiyatı dört kat artmıştır. 1950'lerden itibaren petrole gittikçe bağımlı hale gelen Türkiye için bu fiyat artışı, dolarla ödemek zorunda olduğu ithalat giderlerinin de aynı şekilde artması demektir. 1970'lerin sonunda ve 1979-1980 yıllarında ikinci bir petrol fiyatı şokunun ardından, Türkiye'nin döviz gelirlerinin üçte ikisi petrol harcamalarının karşılanmasında kullanılmıştır. Bu süre zarfında Avrupa'da yaşanan ekonomik durgunluk nedeniyle Türk ürünleri için Avrupa pazarı da daralmıştır. Merkez Bankası'ndaki döviz rezervleri ve Almanya'daki Türk işçilerin dövizleri kullanarak kısa bir sürelide olsa ekonominin büyümesi sağlanmıştır. Fakat 1974 yılından sonra Avrupa'daki işçilerin ekonomik durumunun kötüye gitmesi ve Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasi ve ekonomik istikrarsızlıktan duydukları kaygılardan dolayı işçiler paraları Almanya'da tutmayı tercih etmişlerdir (Zürcher, 2015, s. 385).

Bu dönemde iktidarda olan Milliyetçi Cephe Koalisyon hükümeti uluslararası sistemden kaynaklanan bu sorunları son derece maliyetli, kısa-vadeli avro-dolar borçlanarak ve para basarak çözmeye çalışmıştır. Ayrıca, ithalat sınırlamaları getirerek değerli döviz rezervlerini korumayı denemiştir. Bu gelişmelere bağlı olarak sanayi ve elektrik üretimi için gerekli olan petrol azalmaya başlamış ve 1979 yılında kış ortasında bile günde beş saate yakın elektrik kesintisi yaşanmıştır. Artan enerji fiyatları ve hükümetlerin sorumsuz mali politikalarından ötürü 1970'lerin ilk döneminde %20 civarında olan enflasyon, 1979'a gelindiğinde %90 olmuş ve bu artış devam etmiştir. Hükümet, 1973'ten 1980'e kadar faaliyet gösteren Fiyat Kontrol Komitesi aracılığıyla fiyatları denetleyerek, enflasyonu indirmek için mücadele etmiştir. Fakat bu uygulamanın sonucunda büyük bir karaborsa oluşmuştur. Enflasyonu düşürmek için alınan bir diğer önlem ise, Türk lirasının kur değerini suni bir şekilde yüksek tutmaktır. Buna bağlı olarak çok geç de olsa bazı devalüasyonlar yapıldı ve en nihayetinde para

karaborsaya akmıştır. Ayrıca, döviz muhafaza etmek için getirilen ithalat kısıtlamaları karaborsayı daha da büyütmüş ve büyük çapta kaçaklığa neden olarak, dükkân raflarının boşaltılmasına yol açmıştır (Zürcher, 2015, s. 412).

Bütün bu önlemlere rağmen ekonomik bunalımının aşıl原因amasının ardından bu sorunun çözümü için radikal tedbirlerin alınmasının gerekli olmadığı anlaşılmıştır. 1978’de Ecevit hükümeti tarafından IMF, Dünya Bankası ve OECD ile yeni krediler için görüşmeler başlatılmış ancak bu kuruluşların ekonomik reforma ilişkin ağır taleplerinden dolayı görüşmeler sonuçsuz kalmıştır. Fakat 1979’da 1,8 milyar dolarlık yeni krediler çıkaracak bir anlaşmaya varılmıştır. Bu kredilerin verilmesi için Türk hükümetlerinin bir reform paketini uygulaması gerekmektedir. Paket, ithalat ve ihracat denetimlerinin kaldırılmasını, devlet sübvansiyonlarının kesilmesini, faiz oranlarının serbest bırakılmasını, fiyatların yükseltilmesi ile devlet harcamalarının kısılmasını içeriyordu. 1979’da yeniden göreve gelen Süleyman Demirel hükümeti bu paketi hemen yürürlüğe koymuştur. Bu görev Başbakanlık Müsteşarı ve DPT Müsteşar Vekili Turgut Özal’a verilmiştir. Ocak 1980’de Turgut Özal’ın reform paketini açmasının ardından, krediler gelmeye başlamıştır. Bu paketin bir parçası da Türk lirasında yapılan %48,6’lık ani ve sert devalüasyondur. 1980 ilkbaharında ekonomik durum düzelmesine rağmen sendikaların ve özellikle de DİSK’in faaliyetleri bu paketin uygulanmasını engellemiştir (Zürcher, 2015, s. 387). 1980’de yaşanan darbenin ardından 1983’te iktidara gelen ANAP da ekonomik bunalıma çözüm geliştirememiştir. Enflasyon oranı 1980 öncesindeki gibi yaklaşık olarak %80 seviyesine dönmüş; ortalama ücretlinin satın alma gücü 1980’den beri %47 azalmıştır. Ayrıca, ANAP döneminde yaşanan hıssım, akraba kayırmacılığı ve yolsuzluklar siyasi istikrarsızlığa neden olmuş, bu durum ekonomiyi de olumsuz yönde etkilemiştir (Zürcher, 2015, s. 387).

Sonuç olarak, Türkiye’deki ekonomik kriz uluslararası konjonktürden kaynaklanmış olmasına rağmen, Türkiye’deki koalisyon hükümetlerinin bu noktada uygulamaya çalıştıkları ekonomi politikaları krizin etkisini daha da arttırmıştır. Nitekim Türkiye’deki koalisyon hükümetlerinin yaşanan gelişmeler karşısında ortaya koydukları çözümlerin niteliğine bakıldığında, bu politikaların krizin etkisini en düşük seviyede tutmaktan ziyade problemi bastıran kısıtlamalardan oluştuğu görülmüştür. Koalisyon hükümetlerinin bu konudaki başarısız girişimleri, ekonomi politikalarını yalnızca teknik

bir biçimde ele almalarından kaynaklanmaktadır. Bu noktada, Türkiye’de ekonomi politikalarını geliştiren yetkililerin teknokratlar gibi hareket ettikleri söylenebilir. Shayegan’ın teknokratlara ilişkin ileri sürdüğü açıklamalar göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye’deki, ekonomik krizin çözümüne yönelik yapısal reformların neden hayata geçirilmediği daha iyi anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Shayegan, teknokratların olaylara eleştirel bakmadığını ancak şirketlerin yönetim kadrolarında ve bürokratik çevrelerde bulunduklarından dolayı uzmanlık alanları gereği gerçeklik duygusuna sahip olduklarını belirtmektedir. Bu yüzden yaşanan gelişmeler karşısında genellikle kavramsal veya teknik olarak neye değinmeleri gerektiğini bilmektedirler. Teknokratlar sahip oldukları bu özelliklere rağmen, içinde bulundukları koşullara uyması oldukça zor görünen kalkınma ve verimlilik modellerini, mevcut duruma yamamaya veya uydurmaya çalışmaktadırlar. Bununla birlikte, rakamlara, istatistiklere ve niceliksel ölçütlere olan bağlılıkları ve somut performansları, onların hem gerçek hem de gerçekdışı varlıklar olarak görülmelerine yol açmaktadır. Teknokratlar gerçektir çünkü onlara mal edilebilen oldukça fazla teknik icraatları bulunmaktadır. Gerçekdışı olmalarının nedeni ise teknik icraatlarını ortaya koyarken ülkenin itibarını zedelediklerini, göz boyamadıkları ve kavramların muhtevasında herhangi bir değişiklik yaratmadıkları izlenimini uyandırabilmeleridir (Shayegan, 2018, s. 177).

Böylece, teknokratların başarısız girişimlerini hünerle örttükleri ülkelerde; her türlü değişim yadırganmasına rağmen teknokratların yarattıkları yüzeysel ve gerçeklikle bağdaşmayan çok sayıdaki somut uygulamaya da karşı çıkmaktadır. Ayrıca, bu ülkelerde iktidara ve muhalefet partilerine karşı eşit düzeyde güvensizlik hissi duyulmaktadır. Fakat bu güvensizlik hissi; halkta ne yapılsa yapılsın, hangi yenilik getirilse getirilsin, kaçınılmaz olarak hep başlangıç noktasına yani, hiçbir yer olmayan bir yere ulaşılmıyormuş algısını güçlendirmektedir. Bu noktada, üretimin temel direği olan teknokrat; yeniden devreye girerek, cansızlığı veya donukluğu harekete geçirecek ve bu güvensizlik hissini ortadan kalkmasını sağlayacak süreci tekrar cisimleştirir. Teknokratların en bilindik niteliği olan kalkınma fikri de, buradan çıkmaktadır. Bu yüzden teknokratlar, kalkınmanın yalnızca sanayi ve üretime endekslediği ve bu konunun sürekli gündemde olduğu ülkelerde etkin olmaktadır. Ayrıca teknokrat,

dindar ve ateist olabilir ya da herhangi bir ideolojiyi benimseyebilir. Buna rağmen teknokratın gerçekleştirmiş olduğu faaliyetler ne olursa olsun, geleneksel kültüre zarar vermektedir. Nitekim teknokrat aksini iddia etse bile Batılılaşmış ve sahip olduğu bilgilerin çoğu ister istemez temel direklerinden biri olduğu modernlikten doğmuştur (Shayegan, 2018, 177-178).

Bu bilgiler ışığında denilebilir ki; Kıbrıs'taki ekonomik kriz, Türkiye'nin teknokratik bir biçimde geliştirdiği ekonomi politikalarını Kıbrıs'a uygulamaya çalışılmasından dolayı büyümüştür. Nitekim 1979-1984 döneminde Kıbrıs'ta Büyükelçi olan İnal Batu'ya göre, Türk hükümetleri Kıbrıs'ta kendi ekonomik ve siyasi görüşlerine uygun ekonomik modelleri denemişlerdir. Öncelikle KİT'ler ve daha sonra uygulanan liberal modeller, aslında her iktidarın Kıbrıs'ı farklı politikalarla kurtarmaya çalıştığını göstermektedir. Buna bağlı olarak Türkiye'de her yeni gelen hükümet bir önceki hükümetin uygulamalarını beğenmeyerek, Kıbrıs'ı yapboz tahtasına dönüştürmüştür. Kıbrıs'ın ekonomisinin gelişmesini engelleyen diğer etkenler ise, uluslararası ambargo, AB ile imzalanan Gümrük Birliği Antlaşması ve Türkiye'de bazı bürokratların Kuzey Kıbrıs mallarının Türkiye'ye girişine karşı çıkmalarıdır (İnanç, 2007, s. 106.).

Sonuç olarak, Töre Dergisi'nde yayımlanmış olan makaleler analiz edildiğinde; Kıbrıs'taki ekonomik krizi yatıştırmak için alınan önlemlerin bile bu buhranı durdurmaya yetmediği görülmüştür. Bu noktada uygulamaya konulan politikalardan bazıları; Türk lirasının değer kaybetmesiyle birlikte satın alma gücü düşen Kıbrıs halkının yoksullaşmasını engellemek için mücahitlere maaş bağlanmış ve erken emeklilik hakkı tanınmıştır. Buna rağmen Kıbrıs'ta iş olanaklarının sınırlı olduğu göz ardı edilerek, bu uygulamaların Kıbrıs halkına yeni bir işte çalışabilme avantajı sağladığı ileri sürülmüştür. Bu noktada denilebilir ki; Milliyetçi Hareket mensuplarının çıkarmış olduğu Töre Dergisi'nde Kıbrıs'taki ekonomik krize ilişkin yayımlanmış makalelerde, ekonomik krizin nasıl çözüleceğine dair fikirler ve öneriler ortaya konmamıştır. Buna rağmen onlar Kıbrıs sorununu dini bir motivasyona sahip “dava” kelimesi ile nitelendirerek, kendi tabanları haricinde diğer merkez sağ partilerin tabanını bile kolaylıkla harekete geçirebilmekte ve onlara nüfuz edebilmektedirler. Erich Hoffer'in de belirttiği gibi, Kitlelere veya yığınlara etki etmek isteyen akademisyenler

veya yazarlar, kelimelerin büyümesine ve ideallerin kutsallaştırılmasına başvurur(Hoffer, 2003, s. 44-45). Bu doğrultuda, Töre dergisindeki yazar ve akademisyenler; Kıbrıs sorununu bir dava olarak görerek veya kabul ederek, bu meseleyi “hak” düzeyine indirgerler. Böylece, kendi tabanları ile diğer sağ parti seçmenlerine etki ederek, aslında MHP’nin bu konuya ilişkin politikalarını meşrulaştırırlar ve hareket alanlarını genişletirler. Nitekim bu durum, Kıbrıs sorununun farklı bir perspektiften değerlendirilmesine yönelik ortaya konulmuş eleştirel yaklaşımların görmezden gelinmesine ve bu eleştirilerin milli menfaatleri yok saydığına dair güçlü algının oluşmasına yol açmıştır.

Töre Dergisi’nin 150. sayısında Kıbrıs’taki sosyal ve siyasal düzene ilişkin yayımlanmış makale de bu konu şu şekilde ele alınmıştır:

1974 Harekâtı’nın öncesinde Kıbrıs’ta toplumsal yapıyı büyük ölçüde İngiliz-Rum kültürü şekillendirmiştir. Harekâttan sonra İngiliz-Rum kültürünün yerini sosyalist-komünist ideoloji almıştır. Bu durumun ortaya çıkmasında ise, 1974-1975 yıllarında Türkiye’de iktidarda olan hükümetin uyguladığı iki politikanın etkili olmuştur. Bu politikalardan ilki, 1974 Barış Harekâtı’nın hem Kıbrıs Türklerine hem de Rumlara barış getirdiğine dair geliştirilen söylemdir. İkincisi ise KTFD’de Türk Mukavemet Teşkilatı gibi anti-demokratik kuruluşların yer almaması gerektiğine ilişkin görüştür. Nitekim 1980 darbesinin ardından TMT’nin lağvedilmesi, Kıbrıs’ta Türk jeopolitiğinin hedeflerini gerçekleştirmeye çalışan otoritenin ortandan kalkmasına yol açmıştır. Bu otorite boşluğu komünistler tarafından doldurulmuş ve parlamentoda Kıbrıslı milliyetçiler çoğunluk olmasına rağmen, 1975 Federe Devlet Anayasası’nın yürürlüğe girmesiyle birlikte komünist-sosyalist gruplar da parlamentoda etkin olmaya başlamışlardır. Buna bağlı olarak Ada’da işçiler, öğretmenler, memurlar, radyo-TV elemanları, liman personeli anayasal bir hak olduğunu iddia ettikleri grev hakkını sürekli olarak kullanmaktadırlar. Ayrıca, Kıbrıs’ta derneklerin kurucuları devletin temelini derinden sarsacak görüşlerini ifade özgürlüğü bağlamında ileri sürdüklerini belirtmektedirler. Özellikle, ifade özgürlüğü kapsamında milli-dini değerler, gazete ve dergilerde yayımlanan yazılarla kötülenmekte ve milliyetçiliği reddeden komünist-sosyalist gruplar, Rusya hatta Rumlara bir araya gelebilme olasılığını tartışmaya açmaktadırlar. Bu sebeple milliyetçilerin anayasa değişikliği konusunu bir an önce

gündeme getirmeleri gerekmektedir. Böylece sosyalist-komünist blokla aynı safta yer alan kesimlerinde şahsi menfaatlerini bir kenara bırakarak, devletin varlığına halel gelmemesi için milliyetçilerle hareket etmelidirler (Mümtaz, 1983c, s. 54).

Bunlara ek olarak, Töre dergisinin 127. 138. ve 150. sayılarında yayımlanmış makaleler de Kıbrıs'taki sosyal ve siyasal düzende yaşanan aksaklıklara yönelik çözüm önerileri şu şekildedir:

Kıbrıs'ta harekâtın sonra uzun süreli askerlik görevi ve Türkiye'den gelen göçmenler konusu gündemi meşgul etmiştir. Ancak, Kıbrıslılar komünist propagandadan uzaklaştıkları ve milliyetçiliğe yakın durdukları sürece vatanlarını korumak için uzun süren askerlik görevi yerine getirmekte tereddüt etmeyeceklerdir. Dolayısıyla bu sorun kolaylıkla çözülecektir (Mümtaz, 1983c, s. 55-56). Göçmenler sorunun ortaya çıkmasındaki neden, yetkililerin Anadolu'nun taşra bölgelerindeki eğitimsiz insanları Ada'ya göndermesidir. Bu sorunun çözüme kavuşmasını zaman alacaktır (Mümtaz, 1981a, s. 12). Barış harekâtından sonra ortaya çıkan sosyo-ekonomik sorunlara rağmen KKTC Türkiye için önemli bir laboratuvar olarak görülmelidir. Böylece, Türkiye KKTC'de edindiği tecrübeleri, Dış Türkler konusunda sürdüreceği hak arama mücadelesinde kullanabilecektir (Mümtaz, 1982b, s. 52).

1974 harekâtında sonra Türkiye'nin uyguladığı göç politikası ve Türkiye milliyetçileriyle yakın temasta olan Kıbrıslı milliyetçilerin siyasette etkin olmaları Kıbrıslı Türkler arasında farklı grup kimliklerinin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Bu durum, milliyetçi anti-komünist UBP partisi karşısında sol muhalif bir partinin doğmasına yol açmıştır. Kıbrıs'ın siyasi hayatında yaşanan bu gelişmeler, Soğuk Savaş döneminde gerçekleşmesine rağmen, bunları iki kutuplu bir sistemin yansıması olarak yorumlamak yeterince açıklayıcı değildir. Bu gelişmeler, Türk milliyetçilerinin ideolojik yaklaşımları kapsamında ve Kıbrıs'taki iktidar ile muhalif partilerinin tutumları ekseninde ortaya konulması daha yararlı olacaktır.

1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında, Kıbrıs'ta siyaset sahnesinde Türk milliyetçiliğinin “yavru vatandaki” temsilcisi olan Rauf Denktaş ve kurucusu olduğu Ulusal Birlik Partisi üstün bir konumdaydılar. Bu durum Türk milliyetçileri için Ada'da kendi ideolojileri doğrultusunda bir düzenin kurulmasında büyük bir avantaj

sağlamıştır. Ancak, Kıbrıslı Türkler arasında farklı grup kimliklerinin ortaya çıkmasıyla birlikte yeni muhalif partilerin siyaset sahnesinde yer almıştır. Bu durum milliyetçiler için Kıbrıs'ta ideolojik anlayışlarının zayıflaması anlamına gelmektedir. Bu yüzden, Kıbrıs'ta sol muhalif partilerin ortaya çıkması; anti-komünist bir çizgide yer alan Türk milliyetçilerinin bu durumu kutuplaştırıcı bir söylemle ele almalarına yol açmıştır. Bu sebeple, Türk milliyetçileri Ada'da ekonomik kaygılarla yapılan grevleri, Denктаş'a yakınlığı ile bilinen Türk Mukavemet Teşkilatı'nın lağvedilmesi ve milliyetçiliğin eleştirilmesi gibi gelişmeleri sol komünizmin yaygınlaşmasına bağlamışlardır. Ayrıca, onlar bu gelişmelerin devletin varlığını tehdit ettiğini, bu sebeple Kıbrıslı Türklerin sol komünist ideolojiden uzaklaşarak milliyetçilik çatısı altında birleşmeleri gerektiğini ileri sürmüşlerdir.

Töre Dergisi'nin akademisyenlerinin Ada'da yaşanan olayları Soğuk Savaş döneminin kutuplaştırıcı niteliğiyle ele almış olmaları aslında hem NATO ittifakı içerisinde yer alan Türkiye'nin hem de Kıbrıs'ın güvenliğini koruduklarını göstermeye yöneliktir. Bu durum Soğuk Savaş döneminde Türkiye'de algılanan SSCB tehdidi nedeniyle anti-komünist milliyetçi bir ideolojiye sahip MHP mensubu olan Töre Dergisi akademisyenlerinin kendilerini devletle özdeşleştirmelerine yol açmıştır. Ayrıca, onların Kıbrıs devletinin koruyucuları olduklarına dair bir inancı taşımalarına neden olmuştur. Böylece, sol muhalif partileri Varşova Paktı'nın müttefikleri olarak gören derginin akademisyenleri, sol partiler hem Anavatan'ın hem de Kıbrıs'ın varlığına hâlel getirdiklerine yönelik bir algı oluşturmaya çalışmışlardır. Sonuç olarak, Soğuk Savaş'ın kutuplaştırıcı niteliğini araçsallaştırarak, Kıbrıs'ta sol muhalefetin dışlanması veya baskı altında tutulması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu açıdan bakıldığında; onlar Kıbrıs'ta harekât sonrası dönemde sosyal ve siyasi düzenin anti-komünist bir niteliğe sahip milliyetçi ideolojileri çerçevesinde yeniden kurulması gerektiğini düşünmektedirler. Bu konudaki görüşleriyle Kıbrıs'ın güvenliğini koruyarak aslında Türkiye'nin güvenliğini önceliklediklerini açıklamaya çalışmaktadırlar.

3.3. Töre Dergisinin Kıbrıs Sorununa Yaklaşımının Değerlendirilmesi

3.3.1. CKMP-MHP'nin Milliyetçi İdeolojisiyle Ortaya Konan Çözüm Önerilerinin Eleştirisi

Dış politika veya iç politikaya ilişkin güncel meselelerinin Töre Dergisi gibi görece bağımsız dergilerde ele alınmış olmasıyla hükümetlerin bu konuda aldıkları kararlara eleştirel bir şekilde yaklaşan bir okuyucu kitlesini oluşturduğu söylenebilir. Ancak, mali olarak bağımsız olduğu halde Töre dergisi yalnızca bir partinin veya grubun (Milliyetçi Hareket) ideolojik anlayışını yansıttığı ve belli bir kesime hitap ettiği için bu dergide yazıları yayımlanmış akademisyenlerin önceliği derginin okuyucularına etki etkimektir. Bu sebeple kullandıkları dil, otoriter bir zihniyeti yansıtmaktır. Bu durumun ortaya çıkmasındaki temel etkeni Teoman Duralı'nın “Hafıza-i Beşer” konusundaki görüşleri çerçevesinde açıklayacak olursak:

Töre Dergisi'nin akademisyenleri Kıbrıs sorununu kontra-milliyetçi bir anlayışla ele alınması ve imparatorluk döneminin askeri ve savaşçı niteliğini muhafaza edilmesi ile çözüme kavuşacağına inanmışlardır. Ancak, onlar bu konudaki iddialarını modern bir teori olan milliyetçilikle açıklamaya çalıştıkları halde, zihniyetleri (zaman algıları) imparatorluk döneminin temel nitelikleriyle şekillenmiştir. Bu yüzden Kıbrıs sorununa veya yaşanan diğer gelişmelere ilişkin fikirleri gerçeklikle örtüşmediği gibi, geçmiş ve gelecek arasında sıkışıp kalmıştır. Bir başka deyişle, onlar fikirlerinin sonunu ve sınırını bilinmez kılarak, düşüncelerini hakikat içeren bir kavrammış gibi sunmaktadırlar. Bu durum hakikatin savunucusu olduklarına dair bir inancını taşımalarına yol açtığı gibi, üstenci bir üslup geliştirmelerine de neden olmuştur. Ayrıca, anti-komünist milliyetçi bir anlayışa sahip olduklarından dolayı karşılaştıkları her olayı ve meseleyi Soğuk Savaş'ın kutuplaştırıcı diliyle açıklamaya çalışmaktadırlar. Bu durum yanlış bir bilinci taşımalarına veyahut bilinçsizliğe neden olmaktadır.¹ Bu yüzden dergide Kıbrıs sorununa ilişkin yayımlanmış makalelerde, sosyo-ekonomik sorunlara yönelik ileri sürülen argümanların çoğu hatalı olduğu gibi, bu konuda yapılan açıklamalarında nedenselliği yanlıştır.

Töre Dergisi'nin yazarları, Kıbrıs sorununu imparatorluk ülküsü ve modern bir kuram olan milliyetçilikle bir arada ele aldıklarından dolayı Kıbrıs halkının karşı

¹ Detaylı bilgi için bkz. Ş.Teoman Duralı, **Omurgasızlaştırılmış Türklük**, İstanbul, 2020, s.13-15.

karşıya kaldığı sosyo-ekonomik sorunları milliyetçilik çatısı altında birleşerek aşabileceklerine inanmışlardır. Bu durum Ada'da MHP'nin milliyetçi ideolojisinin hâkim olmasını istemelerinden kaynaklanmıştır. Bu açıdan bakıldığında, onların biz algısı da; Kıbrıs halkının kültürel mirasının yok sayılması ve farklı grup kimliklerinin sahip olduğu ideoloji veya dünya görüşlerinin komünizmle ilişkilendirilmesine yol açmıştır. Ancak, bu durum Kıbrıs halkının Türkiye'ye duyduğu güvenin zamanla sarsılmasına ve anavatandan uzaklaşmalarına neden olabilir. Aynı zamanda, ideolojileri çerçevesinde Kıbrıs'ta kurmak istedikleri düzen ve buna bağlı olarak geliştirdikleri biz algısı mevcut problemlere çözüm sunmamakta ve bu sorunların giderek büyümesine yol açmaktadır.

Töre Dergisi'nin yazarları Kıbrıs sorununu imparatorluk ülküsü ve milliyetçi ideolojileri çerçevesinde ele almış olduklarından dolayı derginin hitap ettiği Milliyetçi Hareket mensupları ve ülkücülerin bu sorunu daha radikal bir söylemle savunmalarına yol açmıştır. Bir başka deyişle; mevcut problemlerin gerçeklikle bağının kopartılmasıyla, bu sorunlara ilişkin ortaya konulan fikirler ideolojilere dönüşmektedir. Dolayısıyla, derginin okuyucularını etkilemeye yönelik ileri sürülen fikirler, aslında okuyucunun veya öznenin iradesini yok saymakta ve onların olaya eleştirel bir şekilde yaklaşmasını engellemektedir. Bu yüzden fikir ile davranış arasında bir kopukluk yaşanacaktır. Bu fikirler milliyetçilik gibi modern bir teoriden türetilmiş olsa bile, dilin veyahut üslubun dayandığı nokta imparatorluk dönemini yansıtacaktır (Shayegan, 2018, s. 56). Nitekim bu konudaki radikal ya da aşırı tutumları, dünya kamuoyunda Türkiye'nin imparatorluk ülküsüyle hareket ettiği algısını güçlendirmiş ve Kıbrıs halkının maruz kaldığı insanlık dışı durumun görmezden gelinmesine yol açmıştır.

Milliyetçi Hareket mensuplarının Türkiye'nin Ada'ya askeri müdahalede bulunması noktasındaki ısrarcı tutumu yalnızca kendi seçmeni tarafından kabul gördüğünün söylenmesi güçtür. Şöyle ki; Milliyetçi Hareket Partisi kurulmadan önce muhafazakâr milliyetçi seçmen AP ve DP gibi ortanın sağ olarak adlandırılan partilerde temsil ediliyordu. Aşırı sağ bir parti olarak nitelendirdiğimiz CKMP-MHP kurulduktan sonra ise AP'den ayrılan seçmen ideolojik olarak yakın bulduğu bu partiye yönelmiştir (Landau, 1978, s. 292). Ayrıca, CHP'nin dış politika anlayışı Türk milliyetçiliğinin Mustafa Kemal tarafından yapılan yorumu üzerinden şekillenmiştir. Dolayısıyla, reel

politik alanda şartların olgunlaşması halinde Kemalist rejimin dış politika tasarısında “Dış Türkler” konusunun yer alması muhtemeldir (Özdağ, 2008, s. 175). Bu açıdan bakıldığında, Türkiye’nin 1974 yılında Kıbrıs’a askeri bir harekât düzenlenmesinde hem kamuoyu baskısının hem de şartların olgunlaşmasının etkili olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, bu noktada Türkiye’deki partiler arasında ortak bir görüşün hâkim olduğu görülmektedir. Fakat milliyetçi- muhafazakâr partilerin Kıbrıs konusunda ideolojik olarak daha baskın oldukları ve aşırı sağ bir parti olan MHP ile benzer bir tutum sergiledikleri anlaşılmaktadır. Bu noktada, 1974 Barış Harekâtı’nda gerçekleştirilmesinde büyük bir rol oynayan Bülent Ecevit’in Kıbrıs konusundaki barışçıl söyleminin milliyetçi muhafazakâr kesimlerce niçin kabul görmediği anlaşılabılır.

Töre Dergisi’nin akademisyenlerinin yayımlanmış makalelerinde, Kıbrıs halkının bağımsızlığının söz konusu edilmediği, Ada’da Kıbrıslı milliyetçilerinin partisi olan UBP’nin iktidarda olmasını arzu ettikleri görülmektedir. Ayrıca, Kıbrıslıların yaşadıkları ekonomik krizden kaynaklanan sorunları harekât öncesi dönemle kıyaslayarak şimdilerde daha müreffeh bir yaşama kovuştuklarını görmeleri gerektiğini vurgulamışlardır. Bu noktada Milliyetçi Hareket mensupları, Kıbrıs’ta otoriter bir düzenin kurulmasıyla Anavatan’a bağlılığın ve bağımlılığın devam etmesini istemektedirler. Bu yüzden Kıbrıs’taki sosyo-ekonomik sorunları milliyetçi ideolojileri çerçevesinde ele almışlardır. Onların bu tutumu aşırı sağ bir çizgide yer alan MHP’nin anlayışıyla açıklanabilir. Nitekim aşırı sağcılar için düzenin korunmasının tek yolu hiyerarşiye duyulan saygının sürekliliğidir. Bu sebeple, muhafazakârlar veya aşırı sağcılar demokrasi yerine otoriterlik ve güven yerine milliyetçi duygularla kurulmuş bir bağı tercih ederek, hiyerarşik düzenin korunması için çaba göstermektedirler (Wallerstein, 2018, s. 113). Bu durum zannedilenin aksine; Kıbrıs halkı ile Türkiye arasındaki duygusal bağı güçlendirmeyeceği gibi, onların Türkiye’ye duydukları güvenin zamanla azalmasına ve Türkiye’den uzaklaşmalarına yol açabilir. Bu yüzden Türkiye’deki hükümetler Töre Dergisi’nin akademisyenleri gibi Kıbrıs’taki sosyal, siyasi ve kültürel düzeni kendi ideolojileri çerçevesinde dönüştürmeye yönelik bir yaklaşım sergilememelidirler. Böyle bir yaklaşımı benimsedikleri takdirde, Türk hükümetlerinin Kıbrıs’taki sosyo-ekonomik sorunların çözümüne yönelik yapıcı

politikalar geliştirme konusunu ikinci plana atmaları muhtemeldir. Bu durumda Kıbrıs sorunu Kıbrıs halkı nezdinde Türk hükümetlerinin uygulamalarından da kaynaklanan bir mesele olarak görülebilir. Dolayısıyla, bu durum Kıbrıs halkının Türkiye’den uzaklaşmasıyla, Türkiye’nin ada üzerindeki haklarını tehlikeye atabilir.

3.3.2. Kıbrıs Sorunun Farklı Bir Perspektiften Çözümüne Dair Görüşler

MHP’nin milliyetçi ideolojisi diğer milliyetçi-muhafazakâr kesimler tarafından da büyük ölçüde benimsendiğinden ötürü bu meseleye yönelik çözüm arayışlarında tek bir ideolojinin hâkim olmasına yol açmıştır. Yanlış bilincin bir politika veya pratiğe dönüşmesiyle ideoloji ve gerçeklik, baskıcı düşünce ve baskıcı eylem ile yıkıcı söz ve yıkıcı eylem arasındaki güvenilir uzaklık tehlike bir şekilde kısalmıştır. Ancak, bu durum küçükte olsa bir Arşimet noktası sağlayabilir ve bu konuya yönelik yeni bir bakış açısının geliştirilmesinde etkili olabilir (Wolff vd., 2014, s. 101). Bu noktada, entelektüel, düşünür veya eğitilmiş azınlığa büyük bir rol düşmektedir. Ancak, Türkiye gibi milliyetçi-muhafazakâr kesimlerin baskın olduğu ülkelerde eğitilmiş azınlık olmak iktidara muhalif olmakla eşdeğerdir. Hükümetlerinin genelinin baskıcı ve totaliter olduğu dikkate alındığında bu durum normal karşılanabilir. Fakat bu tür bir muhalefet tarzıyla mevcut sorunların çözümüne dair eleştirel bir yaklaşım ve yeni bir perspektif geliştirilmesi mümkün değildir. Ayrıca, muhaliflerin bu tutumu iktidarla uzlaşmadıkları noktalardaki sınırın veya mesafenin ne olması gerektiği konusunu da muğlak bırakmaktadır. Bu durum muhalif kesimlerin iktidarın kültürel bağlamını veya ideolojik anlayışını göz ardı etmesinden kaynaklanmaktadır. Bu konudaki ihmalkârlıkları sorunları anlama gücünden yoksun kalmalarına neden olmaktadır. Nitekim bu durum toplumun durağanlaşmasına ve var olan problemlerin bir kısır döngüye hapsedilmesine yol açmaktadır (Shayegan, 2018, s. 154). Eğitilmiş azınlığın bu noktada yapması gereken en önemli şey; hâkim idareyi eleştirdiği konulardaki mesafesini veya sınırı belirleyecek olan kıstasın, yani rejimin ideolojik anlayışını bilmesi gerekir (Hoffer, 2003, s. 52).

1971-1985 yıllarının kutuplaştırıcı etkisini taşıyan Töre Dergisi gibi MHP’nin resmi veya görece bağımsız yayınlarını takip eden veya bu kültürün ortaya çıkarmış olduğu diğer ideolojik yayınlardan faydalanan okuyucu kitlesinin görüşlerine temkinli yaklaşılmalıdır. Çünkü o dönemin kültürel izlerini taşıyan kaynaklarla yetişen bu

okuyucu kitlesi daha sonraki dönemlerde, Kıbrıs meselesi ya da diğer meselelere yönelik çözüm arayışlarında benzer bir yaklaşımı sergileyebilir. Dolayısıyla, bu soruna ilişkin çözüm arayışları 1971-1985 döneminin kutuplaşmış zihniyetinin dışında bir dünya görüşüne sahip olan eğitilmiş azınlığın görüşleri kapsamında yeniden ele alınmalıdır.

Bunlara ek olarak, Kıbrıs meselesinde Kıbrıslı siyasilerin ve Kıbrıs halkının öncelik tanınması gereken en önemli konulardan biri de Türkiyeli göçmenlerin topluma kazandırılmasıdır. Bu yönde atılacak rasyonel adımlar Türkiyeli göçmenlerin toplumsal bütünleşmesini hızlandıracak ve kendilerini Anavatanla özdeşleştirmelerine neden olan milliyetçi duygulardan zaman uzaklaşmalarını sağlayacaktır. Bu durum Türkiyeli göçmenlerin Kıbrıs halkına ve Kıbrıslı siyasilere güven duymasını tetikleyecek ve Ada'da Rumlara yönelik daha barışçıl bir söylemin gelişmesine de yol açacaktır. Bu gelişmelere bağlı olarak, Kıbrıs'ın siyasi yaşamında Türk hükümetlerinin ideolojik etkisi zamanla azalacak ve Kıbrıs'ın siyaseten daha bağımsız bir konuma erişmesi mümkün olacaktır. Böylece, Kıbrıs Türkiye için "laboratuvar" olmaktan çıkarak, Kıbrıs halkının yüzleşmek zorunda kaldığı sosyo-ekonomik sorunlar da Türk hükümetlerinin müdahalesi olmadan birincil elden ve onlara vakıf olan yetkililer tarafından çözülecektir. Ancak, Kıbrıslı siyasilerin bu noktadaki sorumlulukları yerine getirmemeleri onların yalnızca iktidarda kalmak için Türk hükümetlerinden bağımsız hareket etmedikleri algısını güçlendirecektir. Bu noktada, Kıbrıs toplumu içerisindeki bütün kesimler yıllardır mücadele etmek zorunda kaldıkları sosyo-ekonomik sorunların kökeninde yatan nedenin Türk hükümetlerinin bu tutumu olduğu gerçeğini kabul etmelerini sağlayacaktır. Bu durum Kıbrıs toplumu içerisinde Anavatan'a bağlı olan kesimlerin bile Türkiye'ye güvensizlik duymasına ve bu güvensizlik hissinin de yıllarca toplumdan dışlanan kesimlerin doğrudan bir müdahaleden olmadan toplumla bütünleşmesine yardımcı olacaktır. Kıbrıs halkının Türkiye'ye duyduğu güvensizlik hissinin ortadan kalkması için Türk hükümetleri büyükelçilik çalışanlarının Kıbrıs'ın mevcut sorunlarına yönelik ortaya koydukları görüşlerini dikkate alarak, öneri ve iş birliği mahiyetinde politikalar geliştirmelidir. Bu tutum en başta Türkiye'nin bir devlet olarak Kıbrıs'ın bağımsızlığı kabul ettiği gerçeğini somut bir şekilde göstermesine ve Kıbrıs'ın rüştünü ispat etmesine yardımcı olacaktır.

Türk göçmenlerin toplumsal bütünleşmesini hızlandırmak için onların yaşam standartları yükseltecek ve çağdaş bir yaşam düzeyine ulaşmalarını sağlayacak uygulamaların hayata geçirilmesi gerekir. Türk göçmenler tarım kökenli olmalarına rağmen Kıbrıs'ta hem fiziki koşullara bağlı olarak tarımda verimlik düşük hem de Türk göçmenlerin tarımda verimliliği yükseltmesi sağlayacak teknik bilgiye sahip olmamalarından ötürü onlar için farklı alternatif iş olanakları düşünülmelidir. Bu iş kolu sanayi alanında da olmamalı çünkü Ada'nın küçüklüğü, teknolojik bilgi ve beceri eksikliği ve ambargolar nedeniyle bu alanın gelişmesi de mümkün değildir. Bu noktada yapılması gerekenlerden en önemlisi, turizm ve hizmet sektörünün büyümesini sağlayacak yatırımlara öncelik verilmesidir. Bununla birlikte, Türkiye göçmenlerin toplumsal bütünleşmesini hızlandıracak bir diğer uygulama da, çapraz evliliklerin teşvik edilmesidir (İnanç, 2007, ss. 133-135).

KKTC'de toplumsal düzeyde sorunların haricinde Rumları uzlaşmaya itecek politikaların da tartışılması ve geliştirilmesi gerekir. Hem Türk hem de Rum kesimi gibi aralarında psikolojik bir mesafenin olduğu etnik toplumların bu sınırı zamanla ortadan kaldırmasını sağlayacak oluşumlara yönelmelidir. Bunun için Kıbrıs Cumhuriyeti'nin tanınması veya AB üyeliğine sıcak bakılması önemli bir noktadır. Nitekim her iki toplumda büyük çoğunluk AB üyeliği konusunda hemfikirdir. Aslında, AB üyeliği siyasette hüküm süren milliyetçi paradigmanın değişmesinin nesnel koşullarını güçlendirir ve milliyetçi öznenin hâkimiyetini sınırlandırabilir. AB üyeliği, Kıbrıs Rum toplumu karşısında ekonomik olarak oldukça güçsüz olan Kıbrıs Türk toplumunun lehine sonuçlanabilecek önlemlerin Rum kesimi tarafından kabul edilmesini kolaylaştırabilir (Kızılyürek, 2016, ss. 323-324). Nitekim Türkiye Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bütün Kıbrıs'ın temsilcisi olduğunu kabul etmediği halde, Denктаş'ın torunu dâhil Kıbrıslı Türklerin çoğu Kıbrıs Cumhuriyeti pasaportunu alıyor. Bu tanıma zımnen olsa bile Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tanıdıkları ve Kıbrıslı Rumlarla ortak bir amaç etrafında hareket etmeyi kabul ettikleri anlamına gelmektedir. Bu durum Kıbrıslı Rumları zamanla uzlaşmaya itecektir. Ayrıca, Loizidu Davası gibi diğer tazminat davalarını kazanırlarsa, Rumların bu konuda daha ılımlı bir tutum sergileyebilirler (İnanç, 2007, s. 106).

AB müktesebatına uyum sağlaması için öncelikle Türkiye'nin Kıbrıs meselesini demokratik ilkelerle uzlaşması mümkün olmayan milliyetçilik kuramının dışında bir yaklaşımla ele alması gerekir. Bu sebeple, Kıbrıslı milliyetçilerin ve MHP başta olmak üzere diğer milliyetçi-muhafazakâr partilerin ideolojik yaklaşımlarının dışında bir söylem ve politika geliştirmesi gerekir. Bununla birlikte, Kıbrıs halkı ve Kıbrıslı siyasiler de Türkiyeli göçmenlerin topluma entegrasyonu konusunda gereken çabayı göstermelidirler. Çünkü yıllardır toplumla bütünleşme sorunu yaşayan Türkiyeli göçmenler konusunun, AB müktesebatı çerçevesinde çözüme kavuşması beklenemez. Kıbrıs'ta, Anavatanla milliyetçi duygularla bir bağ kurmuş olan kesimlerin de Kıbrıs halkına ve Kıbrıslı siyasilere güven duymasını sağlayacak bir toplum yapısı inşa edilebilirse eğer AB müktesebatına uyum sağlanması mümkün olacaktır. Böylece, AB müktesebatı çerçevesinde çözülmesi planlanan sorunlar daha sağlıklı bir zeminde ve daha kısa sürede aşılabılır.

SONUÇ

1971-1985 yılları arasında Milliyetçi Hareket Partisi'nin Kıbrıs meselesine yaklaşımını ortaya koymak için bu dönem aralığında MHP mensubu akademisyenlerin ve yazarların çıkarmış olduğu Töre Dergisi incelenmiştir. 1971-1985 aralığında dergide makaleleri yayımlanmış olan MHP mensubu akademisyenlerin ve yazarların zaman algılarının imparatorluk dönemiyle sınırlı kaldığı görülmüştür. Bu yüzden Türkiye'nin askeri gücünü büyütmesiyle ve adaya müdahalesiyle Kıbrıs sorununun çözüme kavuşacağını düşünmektedirler. Fakat 1974 Barış Harekâtı'ndan sonra Türkiye'ye silah ambargosu uygulanmış ve uluslararası arenada yalnızlığa itilmiştir. Bununla birlikte, askeri müdahaleden sonra Kıbrıs'taki ekonomik kriz derinleşmiş, sosyal ve siyasi alanda da sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu noktada, derginin akademisyenleri Kıbrıs'taki sosyo-ekonomik sorunların çözümü için ileri sürdükleri görüşlerini reel politikadan uzak bir şekilde ve yalnızca milliyetçi ideolojileri çerçevesinde oluşturmuşlardır. Onların bu tutumları aslında Kıbrıs'ta ekonomik istikrarsızlık ve toplumsal huzursuzluk devam ettiği sürece Kıbrıs halkının milliyetçi duygularla Anavatan'a bağlılıklarının devam edeceğini düşünmelerinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla, bu sorunlar çözümsüz kaldığı sürece Kıbrıs'ta milliyetçi ideolojilerini meşrulaştırabilecekleri bir ortamın daima var olacağını varsaymışlardır.

1974-1985 döneminde dergide yayımlanmış olan makalelerde; Kıbrıs'taki ekonomik krize yönelik sunulmuş çözüm önerilerinin geneli Kıbrıs halkının bu dönemde yaşadığı ekonomik buhranı harekât öncesindeki koşullarla kıyaslayarak sabretmeleri gerektiği düşüncesiyle ortaya konulmuştur. Bu sebeple, Kıbrıs'taki ekonomik buhrandan yakınan Kıbrıs halkının tavrı eleştirilmiştir. Ayrıca, Kıbrıslı tüccarların da ekonomik krize rağmen kendi menfaatleri doğrultusunda hareket ederek, Türkiye'deki ekonomik krizin büyümesine yol açtıkları ifade edilmiştir. Dolayısıyla, Türkiye'deki ekonomik krizin büyümesine neden oldukları halde Türkiye'den Kıbrıs'taki ekonomik buhranı kısa bir sürede çözüme kavuşturmasını beklememeleri gerektiğine işaret edilmiştir. Bir de Kıbrıs'taki ekonomik krizin büyümesinin büyük ölçüde harekât sonrasında dönemde Türk hükümetlerinin Kıbrıs'ın ekonomik kalkınması için yapısal reformları ortaya koymamasına bağlı olduğu düşünülmüştür.

Ancak, Türk hükümetlerinin Kıbrıs'taki ekonomik krizi durdurmak için geliştirmesi gereken yapısal reformların kapsamına ve Türk hükümetlerinin Kıbrıs'ta uygulamış oldukları ekonomi politikalarının hatalı yönlerine değinilmemiştir.

Türk hükümetlerinin Kıbrıs'ta ekonomik krizin büyümemesi için uygulamış oldukları ekonomi politikalarının da aslında Töre Dergisi'nin akademisyenlerinin ve yazarlarının anlayışından uzak bir şekilde ele alınmadığı söylenebilir. Şöyle ki; onlar Türkiye'deki ekonomik krizin çözümü için ortaya koymuş oldukları ekonomi politikalarıyla ülkelerindeki ekonomik krizi durduramamalarına rağmen bu politikaları laboratuvar olarak nitelendirdikleri Kıbrıs'a uygulamaya çalışmışlardır. Bu durum Kıbrıs'taki ekonomik krizin derinleşmesine yol açmıştır. Nitekim Kıbrıs'taki ekonomik krizin büyümesindeki temel etken Türkiye'de ekonomi politikalarını geliştiren yetkililerin ekonomik sorunları teknokratik bir şekilde ele almalarıdır. Bu yüzden karşılaştıkları problemleri kavramsal ve teknik olarak açıklayabilmelerine rağmen bu sorunlara eleştirel yaklaşmamaktadırlar. Bu duruma bağlı olarak mevcut koşullara uyması oldukça zor görünen kalkınma ve verimlilik modellerini içinde bulundukları duruma uydurmaya çalışmaktadırlar. Ancak, bu girişimler her defasında başarısızlıkla sonuçlanmakta ve hem Türkiye hem de Kıbrıs halkının derin bir yoksullukla karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Bu sebeple; Kıbrıs'ın stratejik konumu, coğrafik koşulları, Kıbrıs halkının işgücü potansiyelinin belirlenmesi ve yatırımların bu alanlarda yoğunlaşması konusunda bir yaklaşım benimsenmediği sürece laboratuvar olarak adlandırdıkları Kıbrıs, onlar için yap-boz tahtası işlevi görecektir.

Harekâtın sonra ortaya çıkan sorunlardan bir diğeri de Türkiye'den Kıbrıs'a gönderilen göçmenler ile Kıbrıslı yerli halkın arasında çıkan kültürel çatışmalardır. Bu durum göstermektedir ki; soy-kütükçü ve din temelli bir bağla her iki kesim arasında kültürel bir birliğin sağlanması mümkün değildir. Nitekim Kıbrıs halkını MHP mensupları Müslüman-Türkler olarak nitelendirse bile özellikle Kıbrıs halkının din temelli bir kimlik anlayışından uzak bir yaşam biçimine sahip oldukları söylenebilir. Bu yüzden MHP mensubu akademisyenlerin ve yazarların varsaydığı gibi yalnızca soy-kütükçü ve din temelli bir bağla Kıbrıslı Türklerin Anavatan'a bağlı kalması oldukça güçtür. Onların bu noktadaki yanılgısı Kıbrıs sorununun ortaya çıktığı ilk anlarda olduğu gibi Kıbrıs halkının Türkiye'ye bir kurtarıcı gözüyle bakmasına neden olan

kuşatılmışlık hissinin harekâtтан sonraki dönemlerde de süreceğini düşünmeleriyle ilgili olabilir. Ancak, MHP mensubu akademisyenler Kıbrıs halkının bu beklentisine yalnızca MHP'nin milliyetçi ideolojisiyle karşılık vermiştir. Bu durumda Kıbrıs halkının Türkiye'ye olan güveni zamanla azalmışsa ve kurtuluşun farklı bir yerden geleceğine inançları giderek artıyorsa, Kıbrıs halkının kuşatılmışlık hissinden kurtulamadığı söylenebilir. Bu sebeple MHP'nin ve diğer milliyetçi muhafazakâr kesimlerin Kıbrıs meselesine yaklaşımının incelenmesi aslında bu soruna yönelik çözüm arayışlarında milliyetçi paradigmanın nasıl bir etki yarattığını ortaya çıkarabilmesi açısından önemlidir. Böylece, bu durum Kıbrıs meselesine yönelik yeni çözüm arayışlarında hangi noktalara dikkat edilmesi gerektiği konusunda politika yapıcılara bir kolaylık sağlayabilir. Bunlara ek olarak, Kıbrıs sorunu 1971-1985'ten bugüne değin hala çözülmediyse eğer Kıbrıs meselesine yönelik çözüm arayışlarında MHP'nin milliyetçi ideolojisi veya ona yakın bir anlayışı benimseyen partilerin ve grupların yaklaşımları etkili olabilir. Bu yüzden Türkiye bu dönemin kutuplaştırıcı siyasetinin sonucu olarak ortaya çıkan ideolojik yaklaşımların dışında bir anlayışı benimseyen sağ ve sol partilerin geliştirecekleri politikalarla Kıbrıs konusunu yeniden ele almalıdır.

Sonuç olarak, 1971-1985 yılları Türkiye'de sağ-sol çatışmaların yoğun bir şekilde yaşandığı bir dönemdir. Bu kutuplaşma basın ve yayın organlarına yansıdığından dolayı bu alanda bir hareketliliğe de yol açmıştır. Nitekim 1961 Anayasası'yla güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerden biri olan ifade özgürlüğünün sol yayınların sayısını arttırdığı düşüncesi MHP mensubu üyelerini de harekete geçirmiştir. Töre Dergisi de böyle bir ortamda ve bu tür bir amaca hizmet etmek için kurulmuştur. Bu durum hem kutuplaşmanın şiddetini hem de kutuplaşmanın her alana nasıl hızla yayıldığını göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında; sağ-sol çatışmalarının yoğun olarak yaşandığı bu dönemde ifade özgürlüğünün kitleleri harekete geçiren bir hak olarak algılandığı ve gruplar arasındaki mücadeleyi körüklediği söylenebilir. Ayrıca, 1961 Anayasası'yla kurulmak istenen demokratik düzenin sağlıklı bir zeminde gerçekleşmemesi de 1971 öncesinde toplumsal kutuplaşmanın var olmasıyla ilgilidir. Dolayısıyla; temel hak ve özgürlüklerden olan ifade özgürlüğünün bireysel düzlemde bir hak olduğunun kabul görmemesi doğaldır.

Dergide yayımlanmış makalelerde de görüldüğü gibi; Kıbrıs meselesinde Türk hükümetlerine yönelik yapılan eleştirilerden bazıları doğrudan siyasilerin kimlikleri ya da mensubu oldukları partinin ideolojisi üzerinden yapılmaktadır. Bu durumun hem siyasiler hem diğer yetkililer için sorumluluklarından kaçındıkları korunaklı bir alanı yarattığı söylenebilir. Bir başka deyişle; siyasilerin ülkenin mevcut sorunlarına çözüm üretmeyen politikalarını eleştirirken, kimliklerini veya partilerinin ideolojisini ön planda tutan açıklamaların yapılması kutuplaşmanın arttığı böylesi bir dönemde kendi tabanlarını bir arada tutmalarına yol açar. Bu durum siyasilerin sorumlu oldukları halde layıkıyla yerine getirmedikleri görevlerinden dolayı herhangi bir cezai yaptırımla karşılaşmamalarına neden olur. Böylece siyasiler bu kullanışlı durumu kendi aleyhlerine yönelik ortaya çıkan herhangi bir gelişmede kolaylıkla kullanabilirler. Netice itibarıyla, kutuplaşmanın yoğun olduğu böylesi bir dönemde 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı gerçekleşmiş olsa bile bu dönemden sonra Kıbrıs'ın sosyo-ekonomik meseleleri çözüme kavuşturulmadığı gibi Türkiye'deki kutuplaştırıcı zihniyetin etkisi Ada'da da görülmüştür. Özellikle, harekâttan sonra Türkiye'den Kıbrıs'a gönderilen göçmenler ile Kıbrıs halkı arasında yaşanan kültürel çatışmalar, Türkiye'de hükümetler değiştikçe Kıbrıs'ta uygulanan ekonomi politikalarının değişmesi ve Türkiye tarafından Kıbrıs'taki Ulusal Birlik Partisi'nin desteklenmesi bu durumu körükleyen temel etkenlerdir. Dolayısıyla, Kıbrıs sorununun bu dönemden sonra daha da girift bir hal almış olduğu söylenebilir. Bu yüzden, 1971-1985 dönemi sonrasında da Kıbrıs meselesi Türkiye'nin gündeminde yer alırsa eğer sağ-sol çatışmalarının bir ürünü olarak ortaya çıkmış yayınlardan faydalanmış olan okuyucuların ya da eğitimli kesimlerin görüşlerine temkinli yaklaşmalıdır. Çünkü bu okuyucu kesiminin o dönemin kültürel izlerini aşarak daha ılımlı bir yaklaşım sergilemesi oldukça güçtür.

KAYNAKÇA

- ARMSTRONG, J. A. (2018) **Milliyetçilikten Önce Milletler**, Çeviren: S.Erdem Türközü, İstanbul, İletişim Yayınları.
- BAKİLER, Y. B. (1975) “Arif Nihat Asya’nın Son Nüktesi Son Endişesi”, *Töre Dergisi*, Sayı 45, ss. 8-13.
- BALİBAR, E. ; IMMANUEL W. (2017) ***Irk Ulus Sınıf Belirsiz Kimlikler***, Çeviren: Nazlı Ökten, İstanbul, Metis Yayıncılık.
- BORA, T. (2018) **Türk Sağının Üç Hali Milliyetçilik, Muhafazakârlık, İslamcılık**, İstanbul, Birikim Yayınları.
- BORA, T. (2008) “Alparslan Türkeş”, ***Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Milliyetçilik***, Ed.: Tanıl Bora, Murat Gültekinil, 3. bs., İstanbul, İletişim Yayınları, ss.686-694.
- DIECKHOFF, A. ; CHRISTOPHE, J. (2010) ***Milliyetçiliği Yeniden Düşünmek Kuramlar ve Uygulamalar***, İstanbul, İletişim Yayınları.
- DURALI, Ş.T.(2020) ***Omurgasızlaştırılmış Türklük***, İstanbul, Dergâh Yayınları.
- GARAUDY, R. (2015) ***Batı Terörizmi***, Çeviren: Ayşe Meral, İstanbul, Pınar Yayınları.
- GELLNER, E.(2018) ***Uluslar ve Ulusçuluk***, Çeviren: Büşra Ersanlı, Günay Göksu Özdoğan, İstanbul, Hil Yayınları.
- GÜNER, A. O. (1974) “Hükümet Buhranı ve İktisadi Durum”, *Töre Dergisi*, Sayı 42, ss.8-11.
- HASS, R. N. (2014) ***Yeni Amerika Dış Politika İçerde Başlar***, İstanbul, Nefes Yayıncılık.
- HOFFER, E.(2003) ***Değişim Sancısı***, Çeviren: İhsan Durdu, İstanbul, Ayışığı Yayınları.
- İNANÇ, G.(2007) ***Büyükelçiler Anlatıyor Türk Diplomasisinde Kıbrıs (1970- 1991)***, İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları.
- İŞINSU, E. (ed.) (2020) ***Kendimden Kendime***, İstanbul, 1. bs. , İhlamur Kitap Yayınları.
- İŞINSU, E. (1981) “Eyvallah”, *TöreDergisi*, Sayı 121, ss. 3-6.
- İŞINSU, E. (1973) “Töre’den”, *Töre Dergisi*, Sayı 29-30, ss.4-5.
- KIZILYÜREK, N. (2016) ***Milliyetçilik Kıskaçında Kıbrıs***, İstanbul, İletişim Yayınları.
- LANDAU, J.M. (1978) ***Türkiye’de Aşırı Akımlar 1960 Sonrası Sosyal ve Siyasal Çekişmeler***, Çeviren: Erdinç Baykal, Ankara, Turhan Kitapevi.

- LİNKLATER, A., (ed.) (2015) *„Siyasal Topluluğun Dönüşümü*, Ed.:Halit Burç Aka, Çeviren: Papatya Alkan Genca, İstanbul, Röle Akademik Yayıncılık.
- MARDİN, Ş. (2013) *Türkiye’de Toplum ve Siyaset Makaleler 1*, İstanbul, İletişim Yayınları.
- MERİÇ, C. (2016) *Jurnal 1964 II*, İstanbul, İletişim Yayınları.
- MÜMTAZ, H. (1983) “Kıbrıs Notları 1983 III”, *Töre Dergisi*, Sayı 150, ss. 53-55.
- MÜMTAZ, H. (1981) “Kıbrıs-1981”, *Töre Dergisi*, Sayı 127, ss. 7-16.
- MÜMTAZ, H. (1982) “Kıbrıs’a Borcumuz”, *Töre Dergisi*, Sayı 138, ss.48-54.
- MÜMTAZ, H. (1984) “Yeniden ‘Adalar’a Destan’ mı Yazalım?”, *Töre Dergisi*, Sayı 158, ss. 40-43.
- ÖKSÜZ, İ. (1975) “Cevaplar”, *Töre Dergisi*, Sayı 50, ss.2-6.
- ÖZDAĞ, Ü. (2008) “Türk Milliyetçiliği ve Jeopolitik”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Milliyetçilik*, Ed: Tanıl Bora, Murat Gültekingil, 3. bs. , İstanbul, İletişim Yayınları, ss.168-178.
- PİŞMİŞLER, N. (2019) “İlk Tanıyan Türkiye’ydi: 52 yıl önce Albaylar Cuntası”, Gazete Duvar, <https://www.gazeteduvar.com.tr/forum/2019/04/25/ilk-taniyan-turkiyeydi-52-yil-once-albaylar-cuntasi> Erişim Tarihi 24/02\2022.
- SUBUTAY, B. (1971) “Batı Trakya Türkleri”, *Töre Dergisi*, Sayı 5, ss. 35-40.
- SOMER, T. (1977) “Harp Sanayiinin Teknolojik Meseleleri”, *Töre Dergisi*, Sayı 70, ss.12-23.
- SÖNMEZOĞLU, F. (2006) *II. Dünya Savaşı’ndan Günümüze Türk Dış Politikası*, İstanbul, Der Yayınları.
- SPENCER, P. ; HOWARD, W. (2020) *Milliyetçilik*, Çeviren: Kübra Kelebekoğlu, İstanbul, Yeni İnsan Yayınevi.
- SHAYEGAN, D. (2018) *Yaralı Bilinç Geleneksel Toplumlarda Kültürel Şizofreni*, Çeviren: Hayrı Bayrı, İstanbul, Metis Yayıncılık.
- TAŞER, D. (1975) “Gençlik”, *Töre Dergisi*, Sayı 49, ss.8-10.
- Time (1975) “Opinion: New Lobby in Town: The Greeks”, <http://content.time.com/time/subscriber/article/0,33009,917620,00.html> Erişim Tarihi 26/02\2022.
- Töre Dergisi (1971) “Töre Sunuş”, Sayı 001, ss. 3.
- Töre Dergisi (1972) “Genel Durum”, Sayı 16, ss.3-7.
- Töre Dergisi (1974) “TMT”, Sayı 39-40, ss. 10-19.
- Töre Dergisi (1974) “Töre’den”, Sayı 38, ss. 2-3.
- Töre Dergisi (1975) “Türkiye A.B.D. ve Ötesi”, Sayı 52, ss. 7-10.
- TÜRKEŞ, A. (ed.) (2011) *Kıbrıs Politikası ve Milli Davamız*, Ed.:Hüseyin Turhan, 1.bs., İstanbul, Hareket Yayınları.
- TÜRKEŞ, A. (1998) *Milliyetçilik*, İstanbul, Kamer Yayınları.
- TÜRKDOĞAN, O. (1973) “Türk Jeo-Politiğinin Hedefleri”, *Töre Dergisi*, Sayı 21, ss.3-9

- VOLKAN, V.D.(2008)*Kıbrıs: Savaş ve Uyum Çatışan İki Etnik Grubun Psikanalitik Tarihi*. Çeviren: Berna Kılınçer, İstanbul, Everest Yayınları.
- ZÜRCHER, E. J.(2015) *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, Çeviren: Yasemin Saner,İstanbul, İletişim Yayınları.
- WALLERSTEİN, I. (2018) *Dünya- Sistemleri Analizi*, Çeviren: Ender Abadoğlu, Nuri Ersoy, İstanbul, Bgst Yayınları.
- WOLFF, R. P. ve diğerleri,(2014) *Saf Hoşgörünün Bir Eleştirisi*, Çeviren: Soner Soysal, Ankara,Heretik Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

